

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
SOCIĀLO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
KOMUNIKĀCIJAS STUDIJU NODAĻA

**NARKOTISKO UN PSIHOTROPO VIELU DISKURSS
HOLIVUDAS FILMĀS: JAUNIEŠU REALITĀTES
KONSTRUĒŠANA**

BAKALaura DARBS

Autore: **Nadīna Niedola**

Studenta apliecības Nr.: nn13009

Darba vadītājs: docents Dr. philol. Viktors Freibergs

RĪGA 2016

ANOTĀCIJA

Pētījuma problēma Bakalaura darbā „Narkotisko un psihotropo vielu diskurss Holivudas filmās: jauniešu realitātes konstruēšana” ir kā Holivudas filmās attēlotais narkotisko un psihotropo vielu saturs ietekmē jauniešu realitāti. Darba autore vēlas koncentrēties uz to, kā Holivudas filmas ietekmē tās auditorijas realitāti un viedokli, kā arī meklēt izvēlēto filmu saturā attēlotās narkotiskās un psihotropās vielas, lai noteiktu, cik bieži auditorijas ar to sakaras un vai tas ir spējīgs ietekmēt šīs auditorijas. Tas tiks veikts ar kvantitatīvās kontentanalīzes, semiotiskās analīzes un fokusa grupas palīdzību.

Darba teorētiskajā daļā tiks aprakstītas teorētiskās izpratnes par to, kas ir populārā kultūra un kādu lomu tā spēlē jauniešu ietekmēšanā. Tiks apskatīta jauniešu psiholoģija, kā arī tiks aprakstīta, kas ir mediju vara un kā medijs veido mūsu realitāti, kā arī mediju efekti un mediju diskurss, lai tuvāk izprastu kā tas strādā.

Darba mērķis, pirmkārt, ir noskaidrot, vai Holivudas filmu saturā tiek un cik bieži attēlotas narkotiskās un psihotropās vielas un, otrkārt, vai konkrētā pētījuma objekta saturs ietekmē konkrēto auditoriju (jauniešus).

Darba struktūra sastāv no trīs daļām - no teorētiskās, metodoloģiskās un empīriskās daļas - kurās tuvāk tiek paskaidrota darba izvēlēta tēma un tās pētāmā problēma.

Atslēgvārdi: *narkotiskās vielas, psihotropās vielas, Holivudas filmas, jaunieši, realitātes konstruēšana, mediju vara, mediju diskurss*

ANOTATION

The main problem of the research in the Bachelor thesis „Narcotic drugs and psychotropic substances discourse in Hollywood films: construction of reality for youths” is how the narcotic drugs and psychotropic substances that are portrayed in Hollywood films can affect youths reality. The author of this work wants to concentrate on how Hollywood films can affect its audience’s reality and views, and also look for narcotic drugs and psychotropic substances in the content of the chosen films, to determine how often does the audience come in contact with the content and is it capable of affecting the audience. This will be done by using quantitative content analysis, semiotic analysis and focus groups.

The theoretical part shows the theoretical understanding about what is popular culture and what is its role in influencing the youth. Also the author will take a closer look at youth’s psychology, what is the power of media and how the media constructs our reality, also the author will take a closer look at media effects and media discourse, to better understand how it works.

The aim of the Bachelor thesis is, first of all, to find out whether there is narcotic drug and psychotropic substance content in Hollywood films and second of all, if the content of these particular films affects the audience (youth).

The structure of the work consists of three parts - theoretical, methodological and empirical parts - where the author explains the main theme and the research problem.

Keywords: *narcotic drugs, psychotropic substances, Hollywood films, youth, construction of reality, power of media, media discourse*

SATURS

ANOTĀCIJA	2
ANOTATION	3
IEVADS	6
1. JAUNIEŠU PSIHOLOĢIJA	9
1.1. Vēsture	9
2. POPULĀRĀ KULTŪRA	12
2.1. Populārā kultūra, mediji un jaunieši	12
2.2. Populārā kultūra, filmas	14
3. MEDIJU VARA	17
3.1. Mediju veidotā realitāte	18
3.2. Mediji un to auditorijas	20
3.3. Mediju efekti	22
3.3.1. Filmu efekti	24
3.4. Mediju diskurss	25
3.5. Jaunieši, mediji un narkotikas	27
4. TEORIJA	31
4.1. Sociāli kognitīvā teorija	31
5. PĒTNIECĪBAS METODES	33
5.1. Kvantitatīvā kontentanalīze	33
5.2. Semiotiskā analīze	34
5.3. Fokusa grupa	36
6. HOLIVUDAS FILMU „REKVIĒMS SAPNIM”, „KOKAĪNS”, „PANIKA ADATU PARKĀ” UN „VILCIENVAKTE” KVANITATĪVĀ KONTENTANALĪZE UN SEMIOTISKĀ ANALĪZE	38
6.1. „Rekviēms sapnim” (<i>Requiem for a Dream</i>)	38
6.2. „Kokaīns” (<i>Blow</i>)	44

6.3. „Panika adatu parkā” (<i>The Panic in Needle Park</i>)	47
6.4. „Vilcienvakte” (<i>Trainspotting</i>)	50
7. FOKUSA GRUPAS INTERVIJAS REZULTĀTI	54
SECINĀJUMI.....	66
PATEICĪBAS	69
IZMANTOTĀ LITERARTŪRA UN AVOTI.....	70
PIELIKUMI.....	74
1.pielikums. Trešās personas efekts	75
2.pielikums. Alberta Banduras kognitīvais modelis	75
3 .pielikums. Pētījuma objektu apraksts.	76
Filmas „Rekviēms sapnim” (<i>Requiem for a Dream</i>) apraksts	76
Filmas „Kokaīns” (<i>Blow</i>) apraksts	76
Filmas „Panika adatu parkā” (<i>The Panic in Needle Park</i>) apraksts.....	76
Filmas „Vilcienvakte” (<i>Trainspotting</i>) apraksts	76
4 .pielikums. Jautājumi.....	77
5. pielikums. Pirmās fokusa grupas atšifrējums.....	78
6. pielikums. Otrās fokusa grupas atšifrējums	87

IEVADS

Narkotisko un psihotropo vielu pasaule ir mūsu ikdiena un realitāte ar kuru nākas saskarties gandrīz katram no mums, vēlamies to vai nē. Tā ir viena no lielākajām problēmām mūsdienās un ar to cīnīties ir neiespējami, lai arī kādi nebūtu likumi pret to lietošanu, tas neattur cilvēkus no narkotiku lietošanas. Neskatoties uz kairinājumiem, kas mums ir apkārt, esot kontaktā ar cilvēkiem, kas lieto narkotiskās vielas, piemēram, atrodoties draugu grupā, tam visam klāt nāk arī mediju ietekme un pasaule kādā dzīvojam, kāda kultūra valda mums apkārt. Ir jāsaprot, ka, lai kur mēs ietu un kur skatītos, ir neizbēgami, ka sastapsimies ar informāciju par narkotiskajām un psihotropajām vielām - ne tik lielā mērā par „smagajām” narkotikām (heroīns un kokaīns), bet cita veida narkotikas ir mums acu priekšā un strādā kā kārdinājums. Šī informācija ir pieejama uz ik katra soļa, aizejot uz veikalu, mums ir iespēja redzēt informāciju par alkoholu un cigaretēm, aizejot uz kinoteātri, mums ir saskarsme ar filmās redzamo saturu, kur tēli lieto alkoholu un marihuānu un bieži vien arī šīs „smagās” narkotikas, reprezentējot dzīves stilu, kas daudzu cilvēku acīs ir ļoti patīkams un pieņemams. Filmās bieži vien, narkotiskās un psihotropās vielas ir reprezentētas kā kaut kas tāds, kas simbolizē turību un augstu stāvokli sabiedrībā vai starp draugiem, tāpēc ir viegli teikt, ka mediji ir tie, kas mūs iepazīstina ar domu, ka lietot narkotikas ir tas, kas mums vajadzīgs. Mediji ir tie, kas mūsos „ieperina” domu par narkotisko vielu lietošanu, kas noved pie tā, ka daudzās ģimenēs vecākiem ir jāsaskaras ar bargo realitāti, ka viņu bērns ir no kaut kā atkarīgs. Tāpēc narkotiskās un psihotropās vielas un viss, kas ir ap tām, ir nosaucams par vienu no aktuālākajām lietām mūsdienās, (jo tās ir visur gan mūsos, gan ap mums.) Mēs ar tām saskaramies pat mums to nezinot, tāpēc, jo vairāk esam izglītoti par mediju saturu, jo lielākas iespējas izvairīties no iespējas, ka tās varēs mūs iespaidot.

Pētījuma problēma – par narkotisko/psihotropo vielu ietekmi uz jauniešiem, skatoties Holivudas filmas. Tiks veikta tuva filmu izpēte par to vai tajās attēlotās narkotiskās un psihotropās vielas ietekmē jauniešu uztveri un kā/vai tās veido viņu realitāti.

- a. Vai jaunieši uztver saturu un izvēlas to integrēt savā dzīvē un tiekties pēc redzamā satura (šajā gadījumā vai jauniešiem rodas vēlme mēģināt kādu no narkotiskajām/psihotropajām vielām);
- b. Vai narkotisko/psihotropu vielu attēlošanas filmās spēj ietekmēt viņu dzīvi.

Pētījuma objekts ir četras Holivudas filmas – „Rekviēms sapnim” („*Requiem for a Dream*”), „Kokaīns” („*Blow*”), „Panika adatu parkā” („*The Panic in Needle Park*”) un „Vilcienvakte” („*Trainspotting*”), kurās tiek attēlotas narkotiskās/psihotropās vielas

(alkohols, marihuāna, kokaīns un heroīns) un filmu veidotāji tās ir pozicionējuši kā galveno objektu noteiktajās filmās. **Pētījuma priekšmets** ir jaunieši vecumā no 18-20 (gan zēni, gan meitenes) un Holivudas filmu satura ietekme uz tiem.

Pētījuma mērķis ir noskaidrot vai Holivudas filmās tiek ietvertas kādas no narkotiskajām/psihotropajām vielām, kā arī noskaidrot vai filmās redzamās vielas ietekmē jauniešus un viņu realitāti, vai tās kaut kādā veidā konstruē viņu uzvedību un jauniešu vēlmes.

Lai sasniegtu mērķi tiek izvirzīti šādi **uzdevumi**:

- 1) Iepazīties ar teorētiskajām izpratnēm par to, kas īsti ir narkotiskās un psihotropās vielas, kā tās tiek izmantotas populārajā kultūrā, pievērsties Holivudai un tās radītajām filmām, par jauniešiem un viņu uztveri kā arī mediju varai un tās veidotajai realitātei.
- 2) Aplūkot un atlasīt pētījumam atbilstošākās pētniecības metodes, lai pēc iespējas labāk noskaidrotu vai Holivudas filmās ir izceltas narkotiskās un psihotropās vielas.
- 3) Noskaidrot auditorijas (jauniešu) attieksmi pret noteiktajām filmām un noskaidrot vai to saturs ietekmē jauniešus.
- 4) Apkopot iegūtos rezultātus un veikt secinājumus par to vai filmu saturs ietekmē pētāmo priekšmetu.

Pētījuma dizains. Pētījumā tiks izmantota kvantitatīvā metode, lai pēc iespējas labāk sasniegtu izvirzītos uzdevumus. Tiks izmantota gan semiotiskā, gan kvantitatīvā analīze, kas ļaus vislabāk izanalizēt filmas un tajās attēlotās pazīmes. Lai noskaidrotu auditorijas attieksmi pret filmās redzamo saturu un kā/vai tas tos ir ietekmējis, tiks izmantota fokusa grupa.

Pētījuma empīriskā bāze. Lai noskaidrotu Holivudas filmās redzēto narkotisko un psihotropu vielu ietekmi uz jauniešiem, tiks veiktas intervijas ar izvēlētajiem jauniešiem, vecumā no 18-20 gadiem. Tas notiks ar fokusa grupas palīdzību.

Teorētiskā daļa sastāv no četriem pamatblokiem:

- 1) Populārā kultūra, kurā paskaidrots, kādu lomu jauniešu ikdienā un viņu realitātes veidošanā spēlē populārā kultūra;
- 2) Jauniešu uztvere un psiholoģija, kuras laikā tiek pievērsta uzmanība jauniešu psiholoģiskajai attīstībai un kā veidojas to uztvere un spēja integrēties noteiktās sociālās darbībās;
- 3) Mediju vara un tās veidotais diskurss, pievērsot uzmanību kā mediji, izmantojot dažādus paņēmienus, nodod ziņu mediju patērētājiem un cik liela loma mediju varai ir patērētāju realitātes veidošanā. Tiks pievērsta uzmanība mediju diskursam un kādu valodu tie piekopj, kad nodod konkrētus ziņojumus vai var pamanīt kopīgas iezīmes un tādejādi identificēt narkotisko vielu diskursu filmās.

- 4) Sociāli kognitīvā teorija – kuras uzskats ir, ka personas spēja pieņemt lēmumus par to, kas katram svarīgs, darbojas plašā sociālās struktūras ietekmju tīklā un šīs darbības laikā, cilvēki ir gan ražotāji, gan produkti. Runājot par simboliem un to nozīmi ikdienas komunikācijā - simbolizēšana nodrošina cilvēkus ar spēcīgu instrumentu, kas palīdz izprast savu vidi, kā arī radīt un regulēt notikumus vidē, kas praktiski skar katru dzīves aspektu. Viņš min kognitīvos faktorus kā tos, kas nosaka, kuri vides notikumi tiks absorbēti, kāda nozīme tiem tiks piešķirta, vai tie atstāj ilgstošu ietekmi, kāda ir to emocionālā ietekme un motivēšana spējas, kā arī, kā informācija, ko tie nodod - tiks organizēta turpmākai izmantošanai.

Darba struktūru veidos trīs pamatdaļas – teorētiskā, metodoloģiskā un empīriskā daļa, kā arī - ievads, secinājumi, nobeigums, izmantotās literatūras saraksts, pielikumi un dokumentārā lapa.

1. JAUNIEŠU PSIHOLOĢIJA

Uz jauniešiem, kā uz daļu no sabiedrības, jāskatās divējādi – tie ir cilvēki, kuri „izkāpj” no bērnības un „iekāpj” pieaugušā vecuma kategorijā. Lai arī mēs nevaram jauniešus saukt par pieaugušajiem, mēs arī nevaram tos saukt par bērniem, gluži kā viņu nepiederības sajūta, tāpat arī pasaule uz tiem skatās – ar jautājumu, kas Tu esi un ko Tu gribi?

Perlimaniry Edition grāmatā „Sociālā Psiholoģija”, ir atrodams apgalvojums, ka pusaudžu vecums ir pārejas periods, kuram ir izšķiroša nozīme, veidojot sociālo/antisociālo pieaugušo. Un šī perioda laikā, jauniešiem tiek ietekmēti no dažādām pusēm – no vecākiem, vienaudžiem un apkārtējās pasaules – un šīs ietekmes veido jauniešu un viņa dzīves skatījumu, un lēmumus, kurus tas pieņems.¹ Šo procesu apgrūtina ne tikai līdzcilvēku ietekme, bet arī tehnoloģijas, kuras pēdējo gadu laikā ir krasi attīstījušās, tāpēc ir jāņem vērā to ietekme uz jauniešiem un kādu lomu tie spēlē jauniešu viedokļu un realitātes veidošanā.

1.1. Vēsture

No vēstures aspekta, pētniecība sakarā ar jauniešiem un kādas ir to iezīmes, ir milzīga. Viss aizsākās jau ar Platona un Aristoteļa laikiem. Aristotelis apgalvoja, ka pats galvenais aspekts, runājot par jauniešiem, ir viņu spēja izvēlēties un ka šī pašnoteikšana kļūst par brieduma pazīmi.² Bērns un jauniešs krasi atšķiras viens no otra, jo jauniešim, atšķirībā no bērna, sāk parādīties abstraktā domāšana un „balts vai melns” domāšanas vietā, parādās domāšana ārpus robežām. Jaunieši ir spējīgi loģiski analizēt situācijas tieši cēloņa un efekta ziņā. Šī augstākā domāšana tiem ļauj domāt par nākotni, izvērtēt alternatīvas un noteikt personīgos mērķus. Tas noved pie tā, ka jauniešs ir spējīgs pats saviem spēkiem pieņemt nobriedušus lēmumus atkarībā uz savu dzīvi.³ Ņemot vērā šos aspektus, mēs varam diskutēt par to, kādu lomu šis viss spēlē, kad jaunieši nonāk saskarsmē ar narkotisko un psihotropo vielu attēlošanu filmās. Respektīvi, ja ņem vērā galveno atziņu, kas ir – spēja izvēlēties – vai tas ir jauniešu dzinulis sevis iznīcināšanai?

Uz to var arī skatīties no vides aspekta. Šeit vēsturnieks Grenvils Stenlijs Hols (*G. Stanley Hall*) nāk palīgā ar savu priekšlikumu, ka tieši jauniešu attīstības periodā lielu lomu spēlē vide. Hols bija Darvina ideju piekritējs, proti, ka katrs no attīstības posmiem ir ģenētiski noteiktu fizioloģisku faktoru kontrolēts un, ka vide spēlē sīku lomu šajā attīstībā, taču stipri

¹ Perlimaniry edition. (2009). *Social Psychology. Adolescence and its challenges*. Pearson. P113.

² Santrock, J. (2001). *Adolescence*. NY: McGraw-Hill P.6

³ American Psychological Association. (2002). *Developing Adolescents*. USA:DC. P.15. Retrieved May, 25 from <https://www.apa.org/pi/families/resources/develop.pdf>

uzsvēra, ka tas mainās tad, kad bērns sāk veidoties par jaunieti, respektīvi, iedzimtībai mijiedarbojas ar vidi un tas savukārt ietekmē attīstības procesus.⁴ Tātad, var secināt, ka, veicot izpēti par to, kā narkotisko un psihotropo vielu diskurss ietekmē jauniešu realitāti, ir jāņem vērā arī vides faktors, respektīvi, kur jauniētis uzaudzis, kādi uzskati valda viņam apkārt un kas viņa dzīvē ir bijis vislielākais ietekmētājs (šeit kā piemēru var minēt divas dažādas vides – Ameriku un Latviju). Antropoloģe Margareta Mīda (*Margarte Mead*) veicot pētījumus par Samoa dzīvojošajiem jauniešiem, nonāca pie slēdziena, ka jauniešu daba nav bioloģiska, bet gan sociāli kulturāla. Viņa apgalvo, ka, ja pāreja no bērnības uz jauniešu gadiem notiek gludi un pakāpeniski, var izvairīties no tā saucamā vētra-un-stresa koncepta (G.S. Hola koncepts⁵). Viņa turpina uzskatu, ka kultūras, kuras ļauj jauniešiem novērot seksuālās attiecības, redzēt kā dzimst bērni, attiecās pret nāvi kā kaut ko normālu un naturālu, dara svarīgus darbus, iesaistās dzimuma spēlēs un skaidri zina, kāda būs viņu loma, sasniedzot jauniešu gadus, veicina no stresa relatīvi brīvus jauniešu gadus.⁶ Šeit ir jāņem vērā vide, respektīvi, katra pasaules kultūra krasi atšķiras no citas un mēs nevaram tās kategorizēt kā vienādas un cerēt, ka katrs no veiktajiem pētījumiem un rezultātiem ir attiecināms uz visiem.

Par mūsdienu uzskatiem saistībā ar jauniešiem, mums ir jāpateicas laika periodam no 1920-1950. gadam, jo tieši šis laiks bija viens no svarīgākajiem posmiem jauniešu attīstībā un viņu tēla veidošanā sabiedrības acīs, respektīvi, Amerikas kultūra bija tā, kas veidoja mūsu uzskatus. Šeit ir vērts pieminēt autora Džona Santroka (*John W. Santrock*) uzskatu, ka trīs desmitgažu laikā jaunieši ieguva lielāku lomu sabiedrībā, jo izgāja cauri daudzām sarežģītām izmaiņām. Viņš min divdesmitos gadus kā laiku, kurā pasivitāte un pakļaušanās pieaugušo vadībai tika aizstāta ar palielinātu neatkarību un pakļaušanos līdzinieku vērtībām. Viņš min, ka „Vētrainie divdesmitie” atnesa jauniešiem iespējas būt neierobežotiem un patvaļīgiem – lielos daudzumos patērē alkoholu, valkā īsus svārkus, iesaistās seksuālās attiecības ar pretējo dzimumu un skūpstīšanās „ballītēs” kļuva par normu jauniešu vidū. Tad sekoja „Lielā depresija” un Otrais Pasaules karš, kura laikā dzima radikāļu grupas, un kopā tas viss veicina to, ka jauniešiem parādījās plašāks skatījums uz dzīvi un lielāka neatkarības sajūta. Tam visam pa vidu sekoja piecdesmitie un sešdesmitie gadi, kuri nāca ar izglītības vēsmām, minot to kā atslēgu uz labāku dzīvi, kā arī etniskie konflikti. Konflikta rezultātā parādījās saspīlējumi politikā un tas izraisīja varmācīgu attieksmi no daudziem jauniešiem. Tam sekoja

⁴ Santrock, J. (2001). *Adolescence*. NY: McGraw-Hill. P.7.

⁵ Atbilstoši Hola uzskatiem, jaunības gadi (12-23) ir piepildīti ar vētrām un stresu. Šis Hola koncepts (vētra-un-stresa uzskats), kurā viņš uzskata, ka jaunības gadi ir piepildīti ar kāpumiem un kritumiem, respektīvi, ka jaunieši pastāvīgi dzīvo nenoteiktās garastāvokļa svārstībās – vienu brīdi viņš ir nejauks, bet jau nākošajā pret apkārtējiem izturas laipni - ir aizņemt no vācu rakstniekiem Gētes (*Johann Wolfgang von Goethe*) un Šillera (*Friedrich von Schiller*). Hols pamanīja kopīgas iezīmes starp vācu autoru darbiem un jauniešu psiholoģisko attīstību.

⁶ Santrock, J. (2001). *Adolescence*. NY: McGraw-Hill. P.7.

pastiprināta narkotiku lietošana starp pusaudžiem, kā arī seksuālā visatļautība – pirmslaulību sekss un kopdzīve.⁷ Pēc visa šī mēs varam secināt, ka vide un sociālā kultūra spēlē lielu lomu jauniešu attīstībā, jo katrs notikums ir atstājis ietekmi.

Noteikti ir jārūnā par mūsdienu jaunatni, kurai, salīdzinot ar iepriekšējo gadu desmitu jaunatni, ir pavērušās lielākas iespējas pieredzēt pasauli, jo tā dzīvo medietētā pasaulē, kur medijs ir noteicošais faktors lēmumu pieņemšanā. Autors Džons Santroks (*John Santrock*) pauž uzskatu, ka mūsdienu jaunatne, saskaroties ar šīm iespējām - internets, pasaule, kas redzama televizorā, paildzinātais mūžs, satelīts un ceļošana gaisa telpā - ir novedušas pie tā, ka jaunieši nav kognitīvi un emocionāli gatavi, lai tiktu galā ar to atstātajiem efektiem. Tas viss noved pie tā, ka jaunieši nonāk saskarsmē ar lietām, kuras nav viņiem domātas, piemēram, tiek iepazīta narkotiku pasaule, mediji piedāvā iespēju ieskatīties vardarbības un seksa pasaulē, kas pajumti atrod jauniešu atmiņās.⁸ Tāpēc medijus var nosaukt par lielāko realitātes ietekmētāju, saistībā ar mūsdienu jaunatni, jo tie paver durvis saturam, ko nevar nosaukt par veselīgu un izglītojošu, taču viennozīmīgi pietiekami spēcīgu, lai ietekmētu.

⁷ Turpat. P.8.-9.

⁸ Santrock, J. (2001). *Adolescence*. NY: McGraw-Hill. P.12-13.

2. POPULĀRĀ KULTŪRA

Pēc Džona Storeja (*John Storey*) domām, kad runa ir par populāro kultūru, nav svarīgi pārstāstīt, kas tā ir un ko tā ir atradusi savas pastāvēšanas laikā, bet svarīgi ir izplānot vispārējo, konceptuālo ainavu populārajai kultūrai, taču šo procesu vērtē kā grūtu. Viņš turpina ar to, ka daļa no šīm grūtībām izriet no ietvertās 'citādības', kas vienmēr ir esoša, kad izmantojam terminu „populārā kultūra”. Populārā kultūra vienmēr ir noteikta, tieši vai netieši, atšķirībā no citām konceptuālajām kategorijām: tautas kultūra, masu kultūra, dominējošā kultūra, strādnieku šķiras kultūra u.c., un tas vienmēr ir jāņem vērā, kad tiek analizēta pilnā definīcija.⁹ Visvieglākā definīcija un kurai piekritīs visi, ir, ka populārā kultūra ir kultūra, kas ražota masu patēriņam. Teorētiski bieži ir apšaubījuši vērtību kultūrai, kas ražotas lielai masai, kas attiecas arī uz vērtību kaut kam tādām, kas ražots komerciāliem nolūkiem. Taču autors apgalvo, ka tieši tāpēc zinātniska populārās kultūras izpēte ir ļoti svarīga – jo tai piemīt tik liela ietekme, atstājot iespaidu uz visu, sākot no modes līdz pārtikas produktu iepakojumam. Un tieši tāpēc populārā kultūra ir cieši saistīta ar izglītību, masu komunikāciju, ražošanu un sabiedrības spēju piekļūt zināšanām.¹⁰

2.1. Populārā kultūra, mediji un jaunieši

Ir svarīgi diskutēt par faktu, ka populārā kultūru, kā jau augstāk minēts, ir spējīga ietekmēt mūsu vērtības, domas un uzvedību, un tas tāpēc, ka populārās kultūras veidoto saturu mēs varam atrast mums viegli pieejamajos masu medijos. Katrīna Rasela (*Katherine V. Russel*) savā maģistra darbā pauž uzskatu, ka tehnoloģijas, kā inovācija un liels spēks, ir radījusi gan pozitīvas, gan negatīvas pārmaiņas kultūras un sabiedrības jomā, jo īpaši attiecībā uz ģimenes socioloģiju un savstarpējo mijiedarbību.¹¹ Kā pozitīvu aspektu viņa min pieeju daudz lielākam apjomam informācijas, taču no šī paša pozitīvā aspekta uzreiz ir izvelkams negatīvais – ko šī informācija ir spējīga izdarīt, kad nonāk līdz pusaudžiem, kā tā ir spējīga tos ietekmēt? Šīs sekas ne vienmēr ir pozitīvas. Rasela savā darbā izmanto dažādu autoru uzskatus, saistībā ar medijiem, kultūru un psiholoģiju, kas saistīta ar jauniešiem un viņu mijiedarbību ar medijiem. Viņa min Māršala Makluhana (*Marshall McLuhan*) un Žana

⁹ Storey, J. (2008). *Cultural Theory and Popular Culture*, 5th edition. Routledge. P.1. Retrieved February, 25, 2016 from https://uniteyouthdublin.files.wordpress.com/2015/01/john_storey_cultural_theory_and_popular_culturebookzz-org.pdf

¹⁰ Turpat. P.5-7.

¹¹ Russel, K. (2007). *THE CHANGING FACE OF YOUTH: MASS MEDIA CULTURE AND THE LIFE OF THE AMERICAN TEEN*. P.1. Retrieved February, 25, 2016 from https://repository.library.georgetown.edu/bitstream/handle/10822/551607/etd_kv2.pdf?sequence=1

Bodrijāra (*Jean Baudrillard*) idejas kā vienas no svarīgākajām tieši tajos apsektos, kuri pievēršas kultūras ietekmei masu medijos, Makluhans apgalvo, ka 'medijs ir vēstījums', viņa argumenti pārsvarā centrējas ap to, ko viņš uzskata par ietekmi, ko mediji atstāj uz kultūru, respektīvi, veidos kā tie izmaina mūsu pašu perspektīvas par un attieksmi pret pasauli un visu, kas ir tajā. Makluhans argumentē, ka tehnoloģiju attīstība tieši ietekmē kulturālās pārmaiņas un evolūciju. Līdzīgas idejas pauž Bodrijārs, mazliet negatīvākas, taču pašā saknē ļoti līdzīgas, tādā nozīmē, ka mediju spēks ir acīmredzams, to spējā veidot un provocēt kultūras attieksme un uzvedību sabiedrībā.¹² Abu teorētiķu idejas ļauj veikt sekojošus secinājumus – mediju ietekme uz cilvēkiem ir apstiprināms fakts un tehnoloģiju aizvien turpinošā attīstība, tādejādi pakļaujot mūs vēl lielākam riskam tikt ietekmētiem.

Profesore Kārena Dilla (*Karen E. Dill*) savā darbā apgalvo, ka kultūra ir mūsu kopīgā realitāte, kas izveidota un saglabājas caur mūsu kopīgo pieredzi, un pateicoties masu medijiem, tā tiek uzturēta tieši tāda. Televīzija, video spēles, mūzika un cita veida plašsaziņas līdzekļi rada jēgu, kā arī kopējo sabiedrības pārliecību, vērtības un noteikumus. Televīzija, spēles, dziesmas un filmas stāsta stāstus, projektē attēlus un komunicē idejas. Tā kā mēs esam sociālās radības, tas ir tikai dabiski, ka, lai uzzinātu, kas mēs esam, kā mums vajadzētu rīkoties, kā justies, domāt un kam ticēt, mēs to darām caur mūsu kopējās kultūras stāstiem.¹³ Un tieši šī iemelsa dēļ, mēs nonākam pie secinājuma, ka mūsdienu pasaule un tās stāsti ir tik daudz, ka vairs nespējam tik galā ar visu informāciju, kas stājas mūsu ceļā un pieprasa mūsu uzmanību. Šo apgalvojumu var apstiprināt ar Stīvena Džonsona (*Stephen Johnson*) un Edvarda Halovela (*Edward M. Hallowell*) uzskatiem, ka mūsdienu kultūra un milzīgais informācijas daudzums, ar kuru jāsaskaras un jātiek galā šodienas jauniešiem, mīn kā galveno iemelsu, kāpēc cilvēki cenšoties sniegties pēc vispārējas kontroles, pazaudē to. Halovels mūsdienu sabiedrību mīn kā izsalkušus pēc informācijas, ka mums vienmēr jābūt tiem 'kas zina'. Džonsons piebilst - pateicoties tam, ka ir palielinājusies mūsdienu sabiedrības komplikācija – eksistēšana un panākumu gūšana tajā, prasa lielāku garīgo spēku un asāku intelektu, kas strādā arī kā rīks, kas neļauj atpalikt.¹⁴ Ņemot vērā abu autoru apgalvojumus, pirmkārt, ka esam izsalkuši pēc informācijas un cenšamies tajā neapmaldīties un otrkārt, ka tas pieprasa lielāku garīgo spēku, mēs varam saskarties ar to, ka nespējam informāciju pareizi interpretēt un pat nonākt līdz tādām galējībām, ka ļaujam informācijai mūs iespaidot. Šeit,

¹² Russel, K. (2007). *THE CHANGING FACE OF YOUTH: MASS MEDIA CULTURE AND THE LIFE OF THE AMERICAN TEEN*. P.1. Retrieved February, 25, 2016 from

https://repository.library.georgetown.edu/bitstream/handle/10822/551607/etd_kv2.pdf?sequence=1

¹³ Dill, K. (2007). Hearing on "From Imus to Industry: The Business of Stereotypes and Degrading Images". P.2-3. Retrieved February 28, 2016 from <http://www.apa.org/about/gr/science/advocacy/2007/dill.pdf>

¹⁴ Russel, K. (2007). *THE CHANGING FACE OF YOUTH: MASS MEDIA CULTURE AND THE LIFE OF THE AMERICAN TEEN*. P.21.-23. Retrieved February, 25, 2016 from https://repository.library.georgetown.edu/bitstream/handle/10822/551607/etd_kv2.pdf?sequence=1

protams, nevar runāt par zemapziņu, jo kā zināms, tās ietekmēšanu mēs nevaram skaidri apzināties un parādībās var novērot tikai pēc dziļas cilvēku izpētes, jo uz tās atstātā ietekme var parādīties daudzus gadus pēc tam, kad ir notikusi saskarsme ar kādu no potenciālajiem ietekmētājiem. Ir iespēja novērot, kas notiek cilvēku apzinātajā prātā (apzinātās domas), šeit palīgā var nākt kognitīvā teorija, kas arī aizskar apzināto domu fenomenu. Pastāv krievu psihologa Ļeva Vigotska (*Лев Выготский*) uzskats, ka kognitīvās iemaņas tiek mediētas ar vārdiem, valodu un diskursu formām, kas kalpo kā psiholoģiski instrumenti, kas atvieglo un transformē garīgo aktivitāti. Viņš uzsvēra, ka valoda ir viens no svarīgākajiem aspektiem kognitīvo darbību izpēšanā.¹⁵ Šo aspektu var piemērot bakalaura darbā izvirzītās problēmas saprašanā – kā narkotisko un psihotropu vielu diskurss Holivudas filmās var ietekmēt jauniešus. Šeit noteikti ir jāņem vērā Vigotska uzskats par valodas nozīmīgumu, taču interpretējot to savādāk – nevis ņemt valodu kādā mēs katrs runājam, piemēram, valstī, bet gan kāda valoda izmantota, veidojot filmas ar narkotisko un psihotropo vielu saturu, un kā šī valoda strādā uz jauniešiem.

2.2. Populārā kultūra, filmas.

Iepriekšējā nodaļā jau ir skaidrots, kas populārā kultūra ir savā būtībā – kaut kas tāds, kas radīts, lai sasniegtu lielas masas un kā vēl labāk to izdarīt, ja ne caur filmām. Tāpēc ir svarīgi ņemt vērā, ka filmas ir daļa no mūsu ikdienas un realitātes un ka bieži vien varam nepamanīt to ietekmi uz mums. Filmu pasaule, pēc autores domām, ir definējama kā neatņemama daļa no mūsu eksistences, jo mēs dzīvojam tehnoloģiski attīstītā pasaulē, un tāpēc ka filmas ir pastāvējušas jau sen, tās neizbēgami ir kļuvušas par vienu no galvenajiem informācijas avotiem.

Autors Revai Makamani (*Rewai Makamani*) apgalvo, ka tas ir neizbēgami, ka filmas un televīzija ir tik svarīgs aspekts no mūsu dzīves un piemin, ka tās veido mūs tādas, kādi esam, respektīvi, mūsu matu sakārtojums, ģērbšanās stils, kā mēs runājam, ko ēdam, ģimenes dzīve un pasaules saprašana, tiek attēlota un ietekmēta ar radio, televīzijas un filmas industrijas palīdzību. Tādā veidā, informācija no televīzijas, filmām un masu medijiem vispārīgi, ir ietekmējusi to, kā mēs pavadām savu ikdienas dzīvi.¹⁶ Pēc autores domām, Revai Makamani apgalvojums lieliski pierāda to, ka, lai arī mēs saprotam, kāds medijiem ir spēks,

¹⁵ Santrock, J. (2001). *Adolescence*. NY: McGraw-Hill. P.45.

¹⁶ Makamani, R. (2007). *Television and Film as Popular Culture*. Zimbabwe Open University. P.1. Retrieved March, 31, 2016 from <http://ir.nust.na/bitstream/handle/10628/118/Makamani.%20Television%20and%20Film%20as%20popular%20culture.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

mēs tomēr esam viegli ietekmējami, jo pastāv vēlme sekot visam, kas kaut kādā veidā paaugstina mūsu statusu starp līdzcilvēkiem.

Revai Makamani savā darbā „Televīzija un Filmas kā Populārā Kultūra” pauž apgalvojumu, ka televīzija un filmas ir radītas, lai sasniegtu lielas masas un, ka mūsdienās ir arvien grūtāk nosaukt kaut ko no mūsu kultūras, kas nav ražots tieši šīm masām un ko veicina masu mediji, ieskaitot televīziju un filmas. Viņš turpina ar apgalvojumu, ka ir jāņem vērā masu mediju patēriņš, jo realitāte ir tāda, ka filmās vēlme (kaut ko iegūt), tiek motivēta ar labi aprēķinātām reklāmas metodēm (filmās tiek apmaksātas caur reklāmu). Revai Makamani šo apgalvojumu apstiprina ar Čeimbersa (*Iain Chambers*) citātu: „Populārā kultūra organizācijā ir komerciāla, bet savā tonī ir izteikti pilsētnieciska”. Makamani paragrāfu beidz ar apgalvojumu, ka kādreiz, filmas un televīzija, tika uzskatīta kā veselīga un patiesa cilvēku kultūra, taču mūsdienās tik uzskatītas kā drauds.¹⁷

Profesors Viljams Uričio (*William Uricchio*) savā grāmatā „*Reframing Culture: The Case of the Vitagraph Quality Films*” pauž apgalvojumu, ka mediju popularizēšana un tās spēja piesaistīt masveida skatītājus, ir devusi iemeslu kultūras arbitriem, garīdzniekiem, pedagogiem un respektablajai presei uzbrukt šim medijam un saukt to par „lētu izpriecu”, kas atbildīga par – vērtības pazemināšanu, demoralizēšanu un korozijas efekta atstāšanu uz skatītājiem.¹⁸ Būtībā, tās tas arī mūsdienās ir, jo ik dienas mēs saskaramies ar medijiem, kuru mērķis vairs nav sabiedrības izglītošana un pasargāšana no satura, kas varētu mums kaitēt. Mūsdienās mēs sakaramies ar tādu realitāti, kurā ikdienas bez medijiem ir pat labāk, it īpaši tādā vecumā, kurā mēs vēl īsti nezinām, kas mums ir vajadzīgs un kas ne.

Runājot par jauniešiem un filmām, ir jāpiemin Odinmas Čimas (*Odinma Chima*) darbā izmantotās atziņas. Viņš skaidro, ka pētnieki ir pierādījuši, ka filmas vislielāko iespaidu atstāj uz cilvēku emocijām un tas gala rezultātā ietekmē jauniešu pasaules skatījumu, jo jaunieši savā pārejas vecumā, piedzīvo emociju attīstīšanos un psihosociālo attīstību, tāpēc filmām piemīt spēks atstāt iespaidu. Čima savā darbā izmanto Rozena (*Rosen*) veikto pētījumu par to, kādas detaļas no filmā redzētā saglabājas dažādu vecumu grupu atmiņās, un pētījuma laikā atklājās, ka gan pieaugušie, gan bērni vislabāk atceras materiālu, kurā ir augsts emocionālais aicinājums, kuru viņi var viegli saprast. Bello (*Bello*) apgalvo, ka materiāls, ar ko jaunieši būs emocionāli saistīti, atšķiras no pieaugušajiem un bērniem, respektīvi, jaunieši, visticamāk, kļūs emocionāli ieinteresēti situācijās, kas skar viņu mainīgos uzskatus par pasauli un

¹⁷ Makamani, R. (2007). *Television and Film as Popular Culture*. Zimbabwe Open University. P.1. Retrieved March, 31, 2016 from <http://ir.nust.na/bitstream/handle/10628/118/Makamani.%20Television%20and%20Film%20as%20popular%20culture.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

¹⁸ Uricchio, V. (1994). *Reframing Culture: The Case of the Vitagraph Quality Films*. *Displacing Culture*. Retrieved March 31, 2016 from <http://web.mit.edu/urichio/Public/pdfs/pdfs/Displacing%20Culture.pdf> P.3.

pieaugošo statusu sabiedrībā. Šie jautājumi ietver - identitātes veidošanos, augstskolas dzīvi, aiziešanu no mājām, braukšanu un vecāku kontroles izslēgšanu.¹⁹

Daudzi cilvēki uzskata, ka mediji ir sabiedrības lielākais ienaidnieks, ka tajos komunicētās ziņas nāk tikai par ļaunu. Taču Čima, runājot par filmām, apgalvo, ka tās ne vienmēr rada negatīvas sekas, respektīvi, viņš darbā izmanto Roveļa Hūzmana (*Rowell Huesmann*) apgalvojumu, ka tieši filmas ir tas medijs, ko visbiežāk izvēlas jaunieši, jo tās parāda mijiedarbības (ar apkārtējo pasauli un cilvēkiem) un pieredzes, ar kurām jaunieši jau ir saskārušies vai tikai vēl saskarsies savā attīstības posmā.

Viktorija Olaleje (*Victoria Olaleye*) pauž viedokli, ka nepareizās filmas komunicē jauniešiem nepareizas ziņas, taču kopumā, filmu skatīšanās nāk par labu jauniešu kognitīvajai attīstībai, piemēram, spēja tikt galā ar informāciju, interpretēt to un vēlāk izmantot, lai veidotu savu pasauli.²⁰

Čima skaidro, ka ir svarīgi jauniešiem likt saprast, ka attēli medijos citreiz tiek izmantoti, lai manipulētu ar skatītāju un ka šie attēli ir pietiekami spēcīgi, lai ietekmētu un pārliecinātu mūs nopirkt kādu konkrētu produktu vai arī mudināt mūs rīkoties noteiktā veidā. Ir nepieciešams, lai jaunieši spēj atšķirt informāciju no dezinformācija un patiesību no meliem.²¹

¹⁹ Chima, O. Influence of Hollywood Films on the Moral Values of Youths. P.5. Retrieved April 5, 2016 from https://www.academia.edu/5818397/INFLUENCE_OF_HOLLYWOOD_FILMS_ON_THE_MORAL_VALUES_OF_YOUTHS

²⁰ Turpat.

²¹ Turpat. P.6.

3. MEDIJU VARA

Autore savā kursa darbā „Seksisms Holivudas filmās: sieviešu un vīriešu realitātes konstruēšana” lielu uzsvāru lika uz mediju varu un kā tās ietekme spēj konstruēt kāda viedokli un uzskatus, darbā tika izmantotas vācu-ebreja intelektuāļa Teodora Adorno (*Theodor Adorno*) un viņa kolēģa Maksa Horheimera (*Max Horkheimer*) definīcija, kurā masu mediji tika pielīdzināti agrotehnikai, tieši tās dabas kontekstā, respektīvi, pēc Adorno un Horheimera viedokļa, tas ir labi eļļots mehānisms, kas sagatavo izklaides produktus, lai nopelnītu. Abi intelektuāļi pauž uzskatus, ka mūsdienu kultūra nav pašu cilvēku veidota, tā vietā, kultūra reprezentācija masu medijos, tiek uzspiesta no „augšas”, no organizācijām un nozarēm, kuras kontrolē satura veidošanu, un tās, kas nosaka, ko mēs skatīsimies. Autore ko nozīmīgu aspektu mediju varas pētniecībā, pauž mediju pētnieka Džona Fiskes (*John Fiske*) viedokli, kurš uzskata, ka populārā kultūra noteikti ir pašu cilvēku veidota, respektīvi, ka vara pār saturu, tieši tā veidošanas kontekstā, pieder tautai. Džons Fiske uzskata, ka vienīgais, ko kultūras industrijas dara, ir producē dažādus tekstus, notikumus utt., taču, tiem nonākot pie sabiedrības, tie tiek interpretēti pēc pašas sabiedrības ieskatiem, tādejādi neatstājot iespēju industrijai ieviest savas ideoloģijas. Beigās autore nonāk pie secinājuma, ka pastāv divas galējības; 1) mediju veidotais saturs pasaka mums, ko mēs domāsim un ko darīsim; 2) mēs paši izvēlamies, kā interpretēt saturu un kā pēc tam to izmantot ikdienas dzīvē.²²

Tēns van Deiks (*Teun A. van Dijk*) ir pasaulē labi pazīstams lingvistikas pazinējs, savā rakstā par varu un jaunajiem medijiem pauž viedokli, ka mediju vara ir simboliska un ietekmējoša, respektīvi, ka medijiem ir potenciāls kaut kādā pakāpē kontrolēt lasītāju un skatītāju prātus, taču ne to darbības.²³ Šeit var spriest, ka autora uzskats savā ziņā apgāž un piekrīt iepriekšējo autoru izteikumiem par medijiem un to ietekmi pār cilvēkiem.

Autors Džons Korners (*John Corner*) savā grāmatā „*Theorizing media*” pauž viedokli, ka pats vārdu salikums „mediju vara” nekad netiek skatīts kā kaut kas tāds, kas ir labs, viņš runā par to, ka cilvēku uzskats par medijiem, skatoties kopumā, ir negatīvs un kas tāds, bez kā mūsu politika un kultūra varētu iztikt. Autors apgalvo, ka argumenti par to, kāpēc mediju vara ir slikta variējas, respektīvi, daudzi uzskata, ka mediji vairs nepārstāv objektīvu viedokli, bet izvēlas komunicēt ziņas, kas pieprasītas no augstākstāvošiem, piemēram, no politiķiem, tāpēc ziņām vairs nevar uzticēties. Citi uzskata, ka komunicētās ziņas vairs nav pieskaitāmas pie tādām, kas atbilst skatītāju vērtībām. Taču autors atzīst, medijiem ir vara pār sociālajām un

²² Niedola, N. (2015). *Seksisms Holivudas filmās: sieviešu un vīriešu realitātes konstruēšana*. LU:SZF. 11.lpp.

²³ van Dijk, T. Power and New Media. P.2. Retrieved, April, 2, 2016 from <http://www.discourses.org/OldArticles/Power%20and%20the%20news%20media.pdf>

korporatīvajām uztverēm un ka tie ir spējīgi ietekmēt „rīcības rāmjus”, kādos tie operē. Viņš piekrīt, ka mediju ietekme var būt kaitīga, ja medijos (ziņu, izklaides un fantastikas nozare) tiek komunicēti noteikti raksturojumi un tēmas, kuras nepiekrīt skatītāju viedoklim.²⁴ Šeit izriet secinājums, ka neskatoties uz to, ka pastāv iespēja, ka mediji veido savu saturu, lai pateiktu, ko mums domāt vai gluži pretēji, ļauj mums pašiem interpretēt saturu, kā vēlamies. Bet ir jāņem vērā, ka pastāv iespēja, ka medijs vairs nepārstāv objektīvu viedokli un ka to vada kāds augstāks spēks.

3.1. Mediju veidotā realitāte

Mūsdienās visu, ko mēs zinām par sabiedrību un pasauli kā tādu, mēs esam mācījušies no medijiem. Īpaši runājot mūsdienu jauniešu un viņu realitātes kontekstā, respektīvi, viņu saprašana par apkārt notiekošo ir balstīta uz to, ko viņi redzam medijos, jo ir uzauguši un attīstījušies kopā ar tiem. Daļēji to var uztvert negatīvi, daļēji pozitīvi, jo mūsdienu jaunatnei ir pieejams liels informācijas daudzums un apstākļu spiesti, tie ir iemācījušies ar to labi apieties, taču ir arī šī negatīvā puse – informācijas daudzums noved pie tā, ka viņiem ir pieeja saturam, kuru nevajadzētu redzēt un ko viņi nespēj saprast no kognitīvā aspekta.

Bakalaura darba autore savā kursa darbā par seksismu Holivudas filmās, izmanto Ļeva Manoviča (*Lev Manovich*) viedokli par to, ka uz mums iespaidu atstājusi jauno mediju iespēja ierakstīt realitātes aspektus un pēc tam izmantot šos konkrētos ierakstus, lai simulētu realitāti mūsu jutekļiem. Manovičs uzskata, ka tā dēļ, ka mums parādījās iespēja ierakstīt jutekliski tveramus realitātes aspektus, kas pēc tam ļāva šos ierakstus kombinēt, mainīt un manipulēt ar tiem (montēt), tas deva iespēju attīstīties jaunām mākslas formām – mākslas kino, mūzikas programmām, televīzijai, seriāliem utt.²⁵ Tas ļauj mums secināt, ka jaunas mākslas formas radīja ne tikai jaunus aspektus tehnoloģijas attīstībai, bet arī uzlaboja cilvēku savstarpējo komunikāciju, parādījās iespējas ziņām nokļūt vietās, kur tās pirms tam nevarēja nokļūt. Šeit jāuzdod jautājumi vai jaunas mediju platformas un komunikācijas iespējas paver durvis mediju veidotajai realitātei? Un vai jaunu mediju platformu dēļ un milzīgās informācijas daudzuma dēļ, mēs sāksim maldīties un vairs nespēsīm sevi pasargāt no citu ideju, domu un viedokļu ienākšanas mūsu dzīvē un beigu beigās vai mēs sāksim pakļauties šīm domām?

Tēns van Daiks (*Teun A. van Dijk*) pauž uzskatu, ka speciāla pieeja cilvēku prātiem nebūt nenozīmē, ka tie tiek kontrolēti. Viņš uzskata, ka cilvēkiem ir ne tikai noteikta brīvība, kad tie lieto mediju komunicētās ziņas, bet arī, ka pastāv iespēja, ka šīs ziņas neietekmēs cilvēku prātus, kaut vai tās ir augstākstāvošo vēlmes. Respektīvi, attieksmes var būt dažādas –

²⁴ Corner, J. (2011). *Theorising media*. UK: Manchester University Library. P.13-15.

²⁵ Niedola, N. (2015). *Seksisms Holivudas filmās: sieviešu un vīriešu realitātes konstruēšana*. LU:SZF. 12.lpp.

atteikšanās, neticēšana, kriticisms un citas nepakļaušanās formas var būt iesaistītas, kad tiek uzņemtas ziņas. Citos vārdos – ietekme, kas definēta kā prāta kontrolēšana, nav nosaucama par kaut ko tādu, kam nebūtu problēmas, tāpat ir ar mediju vara un to veidotās realitātes, un elites grupas, kuras cenšas sasniegt publiku caur medijiem.²⁶

Dženings Braients (*Jenning Bryant*) un Sūzana Tompsone (*Susan Thompson*) savā grāmatā par mediju efektiem pauž viedokli par realitātes sociālo konstrukciju un kultivāciju, kas savā būtībā definē cilvēku uztveres ietekmēšanu, respektīvi, daudzi zinātnieki ir pārliecināti, ka jo vairāk laika cilvēks pavada pie televizora, jo lielāka iespēja, ka viņa uztvere par apkārtējo pasauli mainīsies, atšķirībā no tā cilvēka, kurš televizoru skatās mazāk.²⁷ Šajā kontekstā ir jāpiemin arī kultivācijas teorija, par ko grāmatas autori izsakās sekojoši, ka sabiedrība, attīstoties tehnoloģijām un medijiem, visvairāk baidās no efekta, kas tiks atstāts uz skatītājiem, kuri ir viss jūtīgākie – bērni – tāpēc mediju atstātie efekti ir viens no vissvarīgākajiem aspektiem, kas jāizzina, lai pasargātu skatītājus. Autori min, ka kultivācijas hipotēze ierosina, ka skatītāji, kuri ļoti bieži skatās televizoru attīsta tāds pašus uzskatus, kādus tie redz uz ekrāna.²⁸ Savā būtībā kultivācijas teorija izvirza viedokli, ka intensīva saskarsme ar plašsaziņas līdzekļiem rada un kultivē attieksmes daudz konsekvētāk, kad skatītāji saskaras ar mediju veidotu realitāti, nekā saskaroties ar reālo realitāti. Tas, ko mediji ataino un ziņo, var ietekmēt jauniešu uzvedību laika gaitā, dodot tiem iespēju apgūt jaunu attieksmi un uzvedību. Tas var notikt, ja bērna cerības par to, kāds būs kādas uzvedības iznākums, tiek mainīts caur identificēšanos ar tēliem, kuri attēlo vai nodrošina stimulus, paaugstinot vai pazeminot uzvedības refleksus, manipulējot ar vides signālu potenciāliem (viens no sociāli kognitīvās teorijas modeļu aspektiem, proti, cilvēks tiek ietekmēts no vides aspekta, kā arī no iekšējās pasaules un no tā izriet uzvedība, sk. 4.nodaļu), lai veicinātu noteiktu uzvedību, vai arī, sasaistot īpašas nozīmes ar kādu uzvedību.²⁹

Tas rada bažas, ka realitātē nepastāvošu ideju attēlošana un rādīšana auditorijām, var radīt šo nereālo ideju attīstīšanos viņu galvās, liekot tiem cerēt vai arī rīkoties tāpat, kā tas redzams TV vai cita medija ekrānos. Taču simboliskā pasaule krasi atšķiras no objektīvās pasaules, tāpēc ir nepieciešama skatītāju izglītošanas līmeņa celšana vispārīgi un mediju efektu ziņā, jo zināšana pasargā no ietekmes, respektīvi, ir pierādījies, ka cilvēki ar augstāku

²⁶ van Dijk, T. *Power and New Media*. P.5. Retrieved, April, 2, 2016 from <http://www.discourses.org/OldArticles/Power%20and%20the%20news%20media.pdf>

²⁷ Bryant, J., Thompson, S. (2002). *Fundamentals of Media Effects*. NY: McGraw-Hill. P.76.

²⁸ Turpat. P.100-101.

²⁹ Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M., Signorielli, N. (1994). Growing up with television: the cultivation perspective. *Media Effects: Advances in Theory and Research*. NJ: Lawrence Erlbaum. P.17–41

izglītības līmeni spēj pretoties ietekmei, ja ne pilnīgi, tad vismaz daļēji, jo tie spēj atšķirt, kas ir reāli iespējams un kas ne.³⁰

Mediju veidotā realitāte savā būtībā visiem ir skaidra, respektīvi, ja apgalvo, ka kaut kas ir mediju veidots, tad ir jāuzsver fakts, ka tas ir kaut kas tāds, kas varēja nepastāvēt, ja medijs to nebūtu veidojis. Ja mēs būtu savādāka sabiedrība, ja mums būtu savādākas vajadzības, vērtības vai intereses, mēs varbūt nebūtu to veidojuši tādu, kāda tā ir. Profesori Gregs Peins (*Gregg A. Payne*) un Deivids Dozjērs (*David Dozier*) uzskata, ka sociālais konstruktīvisms, kurš iet kopā ar mediju veidotās realitātes principiem, ir cilvēku veidots, respektīvi, tas ir darbību salikums, kura laikā cilvēki interpretē simbolisko fenomenu un no tā izriet realitāte – sociālie apstākļi/fakti ir cilvēku konstruēti.³¹ Šeit izriet secinājums – cilvēks kontrolē cilvēku, taču mediju veidotās realitātes ziņā, cilvēks slēpjas aiz ļoti spēcīga ieroča, kas spējīgs kontrolēt lielas cilvēku masas.

3.2. Mediji un to auditorijas

Lai arī kāds spēks būtu medijiem, bez sabiedrības, to pastāvēšana un dominēšana nebūtu iespējama, jo, ja pastāv sabiedrība, kura seko notikumiem un kura ikdienā skatās mediju saturu, tad pastāv iespēja, ka tā var tikt ietekmēta. Tāpēc ir svarīgi runāt par galvenajām „masu mediju cilvēka” rakstura iezīmēm, lai saprastu, kas viņi ir un kā notiek savstarpēja komunikācija starp tiem un medijiem.

Žurnāliste Anda Rožukalne savā grāmatā „Kas? Kur? Kāda? Mūsdienu mediju auditorija” definē, kas tad īsti ir mediju auditorija, viņa skaidro, ka šis jēdziens ir daudz šaurāks par parastās auditorijas skaidrojumu, kas ir informācijas saņēmējs. Lai skaidrotu mediju auditoriju, viņa pauž viedokli, ka šajā kontekstā auditorija nekad nebūs indivīds, bet gan cilvēku grupa, kas ir fiziski kopā esoša, piemēram, ģimene pie televizora vai virtuāli saistīta, respektīvi, mediju auditorija nevar palikt viena ar komunikētāju, kā to, piemēram, var izdarīt pasniedzējs ar studentu, jo ir iespējams, ka students būs vienīgais, kas saņems noteiktu informāciju, bet mediju auditorijām tā nav. Viņa skaidro, ka mediju auditorija ir nevienveidīga, dažāda pēc uzvedības, nepārtraukti mainīga un nestabila.³² Kad ir izprasts skaidrojums par to, kas tad īsti ir mediju auditorija un ka tā nesastāv no indivīdiem, bet gan no cilvēku grupām, mēs varam secināt, ka pateicoties medijiem, mēs esam kļuvuši savstarpēji tuvi, neskatoties uz to, kur mēs pasaulē atrodamies. Tas liek secināt, ka savas tuvības dēļ, mēs

³⁰ Bryant, J., Thompson, S. (2002). *Fundamentals of Media Effects*. NY: McGraw-Hill. P.101.

³¹ Payne, G., Dozier, D. (2007). *Brutal Cops, News Coverage, and Public Perceptions of Law Enforcement: An Experimental Investigation of Reality Construction*. P.1. Retrieved April, 5, 2016 from <http://www.scientificjournals.org/journals2007/articles/1168.pdf>

³² Rožukalne, A. (2011). *Kas? Kur? Kāda? Mūsdienu mediju auditorija*. Rīga: Turība. 14.lpp.

paliekam bez sava viedokļa, jo šī grupveida komunikācija mums liek to aizstāt ar cita viedokli - ziņas komunicētāja.

Autors Brents Veiers (*Brent Weyers*) skaidro, ka mūsu kritiskā domāšana ir krasi pasliktinājusies, salīdzinot kāda tā bija pagājušajai paaudzei, proti, mūsdienās, mēs visu varam ātri atrast, jo informācija ir viegli pieejama, tādejādi, ietaupot to, ka mums pašiem ir jāanalizē un jāatrod risinājumi vajadzīgajiem jautājumiem. Veiers savā darbā pauž mediju pētnieka Nikolasa Karra (*Nicholas Carr*) viedokli, kurš uzskata, ka mūsu pakļaušanās citu cilvēku viedokļiem un to idejām, apdraud mūsu pašu oriģinalitāti un domāšanu, viņš saka: „Mēs no personīgo zināšanu kultivatoriem esam attīstījušies līdz medniekiem un vācējiem šajā elektroniskajā mežā...mediju dārgumu apžilbināti, mēs esam akli un neredzam to postu, ko mēs nodarām savām intelektuālajām dzīvēm un mūsu kultūrai”.³³ Ļoti specifisks viedoklis, taču precīzs apzīmējums mūsdienām – elektroniskais mežs, kurā bieži vien maldāties un nezinām, kura „sēne” ir indīga, bet kura nē. Taču, neskatoties uz to, ka dzīvojot 21.gadsimtā, kurā komunikācija notiek ar tehnoloģiju palīdzību, mēs paši varam izvēlēties, būt aktīviem vai pasīviem uzņemot noteikto informāciju.

Autors Frenks Bioka (*Frank Biocca*) pasīvo auditoriju skaidro kā konformistus, viegli ietekmējamus, neaizsargātus un upurus, tādi, kuri nespēj pretoties uzņemtajai informācijai un ļauj tai atstāt uz sevi ietekmi, ļauj tai būt domas virzītājai un noteicējai.³⁴

Autori Deivids Krotē (*David Croteau*) un Viljams Hojness (*William Hoynes*) skaidro, ka ir nepieciešams kritiski skatīties uz mediju auditorijām (kādas tās ir) un kā tās tiek ietekmētas. Viņi savā grāmatā izmanto pētījumus, kuros tika uzdoti jautājumi pat to vai medijos redzētais ir ietekmējis skatītājus, viņi apgalvo, ka ir ļoti svarīgi saprast, ka mediju komunicētās ziņas ir jāuztver kā nozīmīgas un kā daļu no mūsu ikdienas, un kas spēj ietekmēt. Autori savā grāmatā, runājot par skatītājiem, pauž līdzīgu viedokli kā Džons Fiske (sk.3.nodaļu), respektīvi, ka masu mediju skatītāji nav ietekmējami un ka tie paši veic savas interpretācijas par medijos redzēto, un pēc tam izvēlas kā to integrēt un izmantot savā ikdienas dzīvē. Krotē un Hojness šos skatītājus sauc par aktīvo auditoriju, proti, ka tā iesaistās, ne tikai uzņem. Viņi uzskata, ka šī auditorija ir inteliģenta un autonoma, neatkarīga no medijiem. Viņi pauž viedokli, ka aktīvā auditorija reprezentē cilvēku varu un noliedz mediju varu.³⁵

³³ Weyers, B. *The Internet's Impact on Our Thinking*. Retrieved April, 5, 2016 from <https://www.nshss.org/media/1497/weyers.pdf>

³⁴ Biocca, F. (1988). *Communication yearbook 11. Opposing Conceptions of the Audience: The Active and Passive Hemispheres of Mass Communication Theory*. US: Sage Publications, Inc. P.1. Retrieved April, 5, 2016 from <http://www.mindlab.org/images/d/DOC1030.pdf>

³⁵ Croteau, D., Hoynes, W. (2000). *Media Society*. USA: Pine Forge Press. P. 261-262.

Izvērtējot gan pasīvo, gan aktīvo auditoriju, var secināt, ka mūsdienās sabiedrības iedalījums šajās divās grupās ir nenoteikts, tā robežas saplūst kopā, jo daļēji mēs esam pasīva auditorija, kura ir ietekmējama, taču no otras puses, esam aktīvi mediju lietotāji. Ir daļa cilvēku, kuri zina, ka mediju tehnikas ne vienmēr ir ar labiem nolūkiem, respektīvi, pat, ja medijs neveido saturu ar mērķi ietekmēt, bet gan komunicēt, šā vai tā ir pamanāmas pasīvās auditorijas iezīmes – lai kā mēs arī pretotos, ir viegli apmaldīties plašajā mediju pasaulē un bieži ir tā, ka viedoklis, ko uzskatām par mūsu pašu veidotu, nemaz tāds nav.

Sonja Livingstone (*Soina Livingstone*) savā pētījumā par auditorijām nonāk pie secinājuma, ka tām ir liels skaits atšifrējumi, ka to kulturālais konteksts ir svarīgs un ka tās nevar tikt uzskatītas par tādām, kas piekritīs televīzijas programmu tekstuālajai analīzei, proti, auditorijas ir spējīgas veikt pašas savas interpretācijas un kontrolēt savas domas. Autore turpina ar apgalvojumu, ka auditorijas ir strukturētas pēc tekstuāliem faktoriem – teksta nobeigums (atvērtais, slēgtais), tam, kam vēlas dot priekšroku (materiālam, ko skatīties vai lasīt), vispārējās konvencijas (ko sagaida noteiktā žanrā), diskursi, dominējošās ideoloģijas vai temata pozicionēšana. Viņa skaidro, ka auditorijas uztvere ir strukturēta pēc (psiho)sociāliem faktoriem, piemēram, sociāli demogrāfiskā stāvokļa, kultūras galvaspilsētas, kopienām, konteksta diskursiem, sociokognitīvajiem resursiem un psihodinamiskajiem spēkiem.³⁶

Pēc tuvākas auditoriju izpētes var secināt, ka tās ir liela daļa no šī fenomena, ko mēs saucam par mediju varu, izprašanas un pētniecības. Jo, ja ir vēlme saprast mediju atstātos efektus, ir svarīgi izprast pašas auditorijas un kas tās veido un kas tās spēj ietekmēt.

3.3. Mediju efekti

Artūrs Asa Bergers (*Arthur Asa Berger*) savā grāmatā „Mediji un sabiedrība” uzdod jautājumu – „Kāds efekts medijiem ir uz Tavu dzīvi?”, viņš ir pārliecināts, ka katrs atbildēs, ka zina, ka mediji eksistē, bet tie viņu neietekmē. Autors skaidro, ka mediji ir daļa no mūsu sabiedrības, tāpēc droši var teikt, ka tie izklaidē, socializē, informē, izglīto, iepazīstina mūs un pārdod mums lietas – un pilda daudz citas funkcijas. Mediji palīdz veidot mūsu identitātes, mūsu attieksmes pret etniskajām un rasu minoritātēm un mūsu attieksmi pret seksualitāti, kā arī daudzi citi efekti, kas tiek radīti pateicoties medijiem.³⁷

Pēc pētnieku domām, mediju efekti ir tik iedarbīgi un pamanāmi, jo tie ņem vērā sociālās un psiholoģiskās izmaiņas, kas notiek mediju ziņojumu patērētāju sistēmā – vai to

³⁶ Livingstone, S. (2007). Audiences and interpretations. P.13. Retrieved April 5, 2016 from [http://eprints.lse.ac.uk/5645/2/Audiences_and_interpretations_\(LSERO\).pdf](http://eprints.lse.ac.uk/5645/2/Audiences_and_interpretations_(LSERO).pdf)

³⁷ Berger, A. (2012). Media and society: a critical perspective. UK: Rowan & Littlefield Publishers. P.13-16.

sociālajā vidē, vai kulturālajās vērtībās – kas veicinās no tā, ka tie ir šīm ziņām pakļauti, ir to pārstrādes procesā vai arī veic darbību saistībā ar šiem ziņojumiem. Ir pieci mediju efekti, kas strādā uz cilvēkiem: 1) **uzvedības** (kad patērētājs veic kādu darbību, kas prezentēta caur medijiem) ; 2) **attieksmes** (kad mediji veido ziņas patērētāja viedokli, ticību un vērtības); 3) **kognitīvie** (kad medijs izmaina, ko patērētājs domā vai zina); 4) **emocionālie** (kad mediji rada noteiktas sajūtas, piemēram, bailes, nemieru vai eiforiju) un 5) **psiholoģiskie** (pārmaiņas ķermenī, piemēram, uzbudinājums vai kādas citas ķermeniskas reakcijas, ko iegūst no medijiem).³⁸

Alans Rubins (*Alan M. Rubin*) mediju efektu pētīšanu cieši saista ar auditoriju pētīšanu, respektīvi, viņš uzskata, ka, lai noteiktu mediju efektu, ir nepieciešams izprast auditorijas. Viņš skaidro, ka ir nepieciešams izprast to vajadzības un motīvus, kad tiek lietoti mediji, pirms ir iespējams skaidrot mediju efektus, kā arī, ir nepieciešams izprast auditorijas patēriņa modeli, kas uzlabos mediju efekta izprašanu. Pamatojums attiecībā uz šiem pieņēmumiem ir, ka pastāvošā pārlicība, ka indivīdi katrs atsevišķi atrod un izmanto komunikācijas rīkus, lai iepriecinātu vai apmierinātu savas vajadzības. Rubins turpina ar apgalvojumu, ka cilvēki, nevis mediji, ir tie, kas ietekmē attiecības, respektīvi, indivīdi tiek ietekmēti caur sociāliem vai psiholoģiskiem faktoriem un mediji pēc tam cīnās ar citām komunikācijas formām par uzmanību, izvēli un lietošanu.³⁹

Apakšnodaļā „Populārā kultūra un filmas” autore tuvāk apskatīja tēmu par jauniešiem un filmām un kā tās veido noteiktas emocijas, un kā šīs emocijas pēc tam ietekmē cilvēku ikdienu un dzīvi. Autore Robina Nabi (*Robin L. Nabi*) skaidro, ka emocijas ir viens no aspektiem mediju efektu pētniecībā, jo pēc viņas domām, emocijas tiek izmantotas kā stimulsi, kad izvēlas ziņas, kad jānosaka ziņu atklāšanas sekas (reakcija) un tas ir mehānisms no kura izriet citi mediju efekti. Viņa turpina ar uzskatu, ka cilvēki ir vairāk ieinteresēti garastāvokļa optimizēšanā, nevis tā regulēšanā, tāpēc izvēlēsies to mediju saturu, kas palīdzēs tiem sasniegt vēlamos rezultātus. Viņa apgalvo, ka cilvēkiem ir tendence vēlēties redzēt tādu mediju saturu, kas iet roku rokā ar notikušām traumām vai pārdzīvojumiem.⁴⁰ Respektīvi, attiecībā uz jauniešiem un narkotikām, ja jaunietis jūtas nepiederīgs, ar zemu pašnovērtējumu, viņš var meklēt tāda veida saturu, kādu pieprasa emocijas – kas optimizēs garastāvokli un liks justies labāk. Kā zināms, Holivuda un tās radītie materiāli bieži vien neatspoguļo realitāti tādu, kāda tā ir (izpušķo to), tāpēc pastāv iespēja, ka jaunietis filmās redzēto vēlēsies atkārtot, jo narkotikas var likt justies labāk.

³⁸ Nabi, R., Oliver, M. (2009). *Media process and effects*. US: SAGE Publications, Inc. P.13-14.

³⁹ Turpat. P.147.

⁴⁰ Turpat. P.205-208.

Autore Robina Nabi pētījumu par emocijām un mediju efektiem noslēdz ar secinājumu, ka emocijas, kopā ar domām ir tās, kas noved pie rīcības, respektīvi, bez emociju stimuliem, pastāv mazāka iespēja, ka tās domas, kas mums ir, pārvērtīsies darbībā.⁴¹

Runājot jauniešu un to uztveres kontekstā, autore Ahila Vasana (*Akhil Vasan*) min, ka ir veikti ievērojams skaits pētījumu tieši attīstītajās valstīs (ASV), kuri liecina, ka vizuālie mediji ietekmē jauniešu attieksmi un uzvedību, kas var novest pie tā, ka saasinās riskanta prakse, proti, tiek kopēta attēlotā darbībā, kas var novest pie negatīvām sekām. Autore savā darbā min pētījumus saistībā ar smēķēšanas attēlošanu filmās un apgalvo, ka tas noved pie statistiski lielākiem datiem par jauniešiem, kuri pateicoties filmās redzētajam saturam, sāk smēķēt. Kā arī pētījumi par alkohola attēlošanu filmās, kas noved pie tā, ka aizvien vairāk pusaudžu lieto alkoholu.⁴²

Šeit ir jāņem vērā mediju ziņojumi un cik liela ietekmi tiem ir, jo viss saturs, ar ko mēs ikdienā saskaramies, komunicē dažādas nozīmes un kā mēs izvēlamies tās nolasīt, ir atkarīgs no mums. Ir jāmin, ka liela daļa no medijos redzamajiem ziņojumiem pauž konkrētu uzskatu, kādi valda sabiedrībā un kuriem vajadzētu sekot, piemēram, televīzijas reklāmās, filmās, internetā un daudzās citās vietās, mēs redzam alus reklāmas, kuras pauž, ka tikai īsti vīri dzer alu, kas noved pie tā, ka jaunieši jūtīsies nepiederīgi un nevarēs sevi klasificēt kā īstu vīrieti, ja nedzers alu. Tas viss noved pie tā, ka pasaulē valdošo stereotipu dēļ, kas tiek pastiprināti pateicoties medijiem, jaunieši sāk uzvesties neraksturīgi savam vecumam un tas viss, lai iederētos.

3.3.1. Filmu efekti

Kā augstāk tiek skaidrots, mediji ir spējīgi atstāt uz auditorijām efektu un to dara caur komunicētajām nozīmēm, proti, izmantojot noteiktu saturu (pašu veidots vai pasūtīts), informē auditorijas un pēc informācijas iegūšanas, izriet darbība pēc kuras tad ir iespējams noteikt vai mediji spēlē lomu lēmumu pieņemšanā. Odinma Čima (*Odinma Chima*) savā darbā par Holivudas filmu ietekmi uz jauniešiem skaidro, tāpēc ka pēdējās desmitgades laikā ir palielinājusies pieeja dažādiem vizuālajiem medijiem, ir palielinājusies arī bērnu un jauniešu pieeja saturam, kas domāts pieaugušajiem, kas veicina to kā bērni un jaunieši uztver pasauli un kā tie uzvedas. Viņš savā darbā ietver Banduras (*Bandura*) viedokli par to, ka pētījumi par cilvēku uzvedību rāda, ka bērni un jaunieši imitē citu uzvedību, kas, piemēram,

⁴¹ Nabi, R., Oliver, M. (2009). *Media process and effects*. US: SAGE Publications, Inc. P.217.

⁴² Vasan, A. (2010). *Films and TV: Viewing patterns and influence on behaviours of college students*. P.8. Retrieved April 7, 2016 from http://www.popcouncil.org/uploads/pdfs/wp/India_HPIF/013.pdf

redzama filmās, jau ļoti agrā vecumā un šis citu uzvedības novērojums, ir potenciālais avots no kā uzkrāt sociālās prasmes.⁴³

Autori Timotijs Šerijs (*Timothy Shary*) un Aleksandra Zeibele (*Alexandra Seibel*) savā grāmatā „*Youth Culture in Global Cinema*” min, ka Holivudas pievilcīgums tieši jauniešu vidū ir būtisks tās peļņai, jo kā zināms, jaunieši veido lielu daļu no kino apmeklētāju auditorijas.⁴⁴ Viņi min, ka pastāvošās bažas ir par to, kā mediji ietekmē jauniešus, minot pētījumus un dažādus gadījumus par to ietekmi, piemēram, televīzijas pārraide *Pokemoni* (*Pokoemon*) bija vainojama tajā, ka Japānā dzīvojošie bērni piedzīvoja lēkmes. Tas viss noveda pie tā, ka tika apšaubīts un pētīts tas, kā mediji ietekmē jauniešus. Ir veikti daudzi pētījumi un sarakstītas daudzas grāmatas par mediju negatīvo un pozitīvo ietekmi uz jauniešiem, kuri tiek uzskatīti par neaizsargātiem pret mediju ziņojumiem. Gan tāpēc, ka jaunieši ir vieni no mediju industriju mērķauditorijām, gan tāpēc, ka to prāti tiek uzskatīti par viegli ietekmējošiem.⁴⁵

3.4. Mediju diskurss.

Lai tuvāk izprastu kā strādā mediji un filmas, veidojot dažādus tekstus, ir jāizprot diskurss. Marianna Jorgensene (*Marianne Jorgensen*) un Luīze Filipsa (*Louise Phillips*) skaidro, ka daudzos gadījumos, vārda "diskurss" pamatā, ir vispārēja ideja, ka valoda ir strukturēta pēc dažādiem modeļiem, kuriem seko cilvēku izteikumi, kad tie piedalās dažādās sabiedrības dzīves sfērās.⁴⁶ Proti, dažādi diskursi tiek izmantoti, lai komunicētu par noteiktām tēmām, piemēram, politiskais diskurss, kam ir savas vadlīnijas un kurām cilvēki seko. Runājot darba tēmas kontekstā, diskurss šeit izpaužas kā veids, kādā tiek pasniegta informācija un cik ļoti šis noteiktais veids, kā filmās tiek attēlotas narkotiskās un psihotropās vielas, ietekmē cilvēkus un to realitāti vai ir iespējams atrast kopīgas pazīmes tieši valodas lietošanas aspektā un iezīmēt narkotisko vielu diskursu.

Autors Normans Feirklohs (*Norman Fairclough*) uzskata, ka diskurss ir plašu pārskatu sistēmas modelis, kuru izmanto dažādu diskusiju laikā.⁴⁷ Saistībā ar plašsaziņas tekstiem, Tēns van Deiks (*Teun van Dijk*) ierosina, ka diskurss ir komunikatīvs notikums, kas notiek sociālā situācijā, tas piedāvā dažādus scenārijus, ietver dalībniekus, kuri spēlē dažādas lomas,

⁴³ Chima, O. Influence of Hollywood Films on the Moral Values of Youths. P.5. Retrieved April 5, 2016 from https://www.academia.edu/5818397/INFLUENCE_OF_HOLLYWOOD_FILMS_ON_THE_MORAL_VALUE_OF_YOUTHS

⁴⁴ MPAA. (2014). *Theatrical statistics summary*. P.14. Retrieved April 7, 2016 from <http://www.mpa.org/wp-content/uploads/2015/03/MPAA-Theatrical-Market-Statistics-2014.pdf>

⁴⁵ Shary, T., Seibel, A. (2007). *Youth Culture in Global Cinema*. US: University of Texas press. P.2.

⁴⁶ Jorgensen, M., Phillips, L. (2002). *Discourse Analysis as Theory and Method*. P.12. Retrieved April 11, 2016 from <http://www.rasaneh.org/Images/News/AttachFile/27-3-1391/FILE634754469767402343.pdf>

⁴⁷ Fairclough, N. (1995). *Media discourse*. London: Edward Arnold. P.

un nosaka darbības.⁴⁸ Tā kā liela nozīme šajā darbā ir likta uz medijiem un kādu efektu to veidoto tekstu nozīmes atstāj uz pusaudžu realitāti, tad var secināt, ka diskurss savā būtībā ir īpašs veids kā runāt par un izprast pasauli (vai pasaules aspektu).⁴⁹ Pēc visu autoru argumentiem var secināt, ka mediji ir tie, kas spēlē lielu lomu mūsu ikdienas un realitātes veidošanā, jo tie caur dažādiem scenārijiem un ar dažādu dalībnieku palīdzību, reprezentē noteiktu realitāti, kuru mēs pēc tam varam nokopēt un attēlot reālajā dzīvē, padarot to par daļu no mums. Tāpēc mediju teksti ir jāvērtē kritiski, jo dzīvojot tik tehnoloģiski attīstītā pasaulē, izvairīšanās no tiem nav iespējama, taču to piesardzīga lietošana gan.

Diskursa prakse tiek uzskatīta par svarīgu sociālās prakses formu, kas piedalās sociālās pasaules, sociālo identitāšu un sociālo attiecību veidošanā. Caur šo diskursa praksi, kas notiek ikdienas dzīvē (tekstu ražošana un patērēšana), daļēji notiek sociālā un kulturālā vairošanās un pārmaiņas.⁵⁰ Tēns van Deiks (*Teun van Dijk*) uzskata, ka tad, kad notiek mediju tekstu ražošana, tas tiek darīts ar nodomu ietekmēt to, kā cilvēki uztvers un rīkosies pret noteiktām tēmām. Viņš turpina ar uzskatu, ka runājot tieši par diskursu pasaules mērogā, dažādas tēmas var ietekmēt to, ko cilvēki uzskata par svarīgāko informāciju rakstiskajos vai runātajos tekstos, kas tādējādi sakrīt ar viņu garīgajiem modeļiem.⁵¹ Tādējādi var secināt, ka mediju diskurss nosaka mūsu sociālo realitāti un cik ļoti mēs pievērsīsim uzmanību noteiktai tēmai medijos un ko par to domāsim no tā izriet darbība.

Džans Semotams (*Jan Semotam*) par mediju tekstiem izsakās sekojoši, viņaprāt, mediju teksti ir svarīgi, proti, tie nav uzskatāmi par kaut ko atsevišķu vai atdalītu no mūsu dzīves – izlasīti, lai papriecātos un atmesti, kad pievērsām uzmanību nopietnām lietām. Gluži pretēji, mediju ziņas ir centrāla lieta mūsu ikdienā. Mediji ietekmē mūsu izpratni par pasauli, kas ir mums apkārt, jo mediju saturs var izplatīt ziņas par to, kāda ir realitātes daba. Daudziem cilvēkiem, iespējams pat lielākai daļai, masu mediji piegādā tikai labākos – ja ne pat vienīgos – viegli pieejamos tuvinājumus ekonomiskajai, politiskajai un sociālajai realitātei, proti, mediji piegādā kaut ko tādu, kas nav līdz galam uzskatāms par realitāti. Sniedzot tikai daļēju informāciju par personībām, problēmām un notikumiem, mediji tādā mērā spēj kontrolēt, ko auditorijas par tiem zina un ko par tiem domā. Autors uzskata, ka vienīgais veids, kā ietekmēt to, ko cilvēki domā, ir veidot to, par ko viņi domā.⁵²

⁴⁸ van Dijk, T. (2001). *Discourse, Knowledge and Ideology*. Retrieved April 11, 2016 from <http://www.discourses.org/OldArticles/Discourse,%20Knowledge%20and%20Ideology.pdf>

⁴⁹ Phillips, L., Jorgensen, M. (2002). *Discourse analysis as theory and method*. London: SAGE Publications, Inc. P.1.

⁵⁰ Turpat. P.61.

⁵¹ van Dijk, T. (1998). *Critical discourse analysis*. P.7. Retrieved April 11, 2016, <http://www.discourses.org/OldArticles/Critical%20discourse%20analysis.pdf>.

⁵² Semotam, J. Public perception of A8 migrants: the discourse of the media and its impacts. Retrieved April 11, 2016 from http://www.gla.ac.uk/media/media_222201_en.pdf

Autors Roberts Kolkers (*Robert Kolker*), runājot par filmu tekstiem un tās formu, apgalvo, ka filmām un kino ir liela ietekme uz mūsu dzīvēm un filmas ir tik regulāra daļa no mūsu ikdienas, ka to definēšana, atšķiršana un analizēšana, ir grūta ne tikai vispārīgi runājot, bet arī sabiedrībai grūti pieņemamas darbības, proti, tā izvēlas, lai filmas un kino tiktu likts mierā, uzskatot, ka tās gatavais produkts ir jāuzņem bez aizspriedumiem un bez to izjaukšanas pa sastāvdaļām.⁵³

3.5. Jaunieši, mediji un narkotikas

Viktors Štrāsburgers (*Victor C. Strasburger*), Barbara Vilsone (*Barbara J. Wilson*) un Eimija Džordana (*Amy B. Jordan*) savā grāmatā „*Children, Adolescents and the Media*” min vairākas raksturīgākās pazīmes jauniešu attīstības procesā, viena no tām ir identitātes formēšanās, kuras laikā jaunieši uzdod jautājumus par to, kas viņi ir un kā tie atšķiras no citiem, kas liek tiem „pielaikt” dažādus izskatus un uzvedību, kā arī, tas ir posms, kad jaunieši mēģina atrast savu vietu sabiedrībā. Otra pazīme ir jauniešu palielinātā neatkarība, proti, tiem tiek pievērsta mazāka uzmanība no vecāku puses, tie var apgērbties, mācīties un var vieni paši doties kur vēlas. Jauniešiem parasti ir darbs ārpus mājām un līdz sešpadsmit gadiem tie ir iemācījušies vadīt auto, tādejādi vēl vairāk veicinot savu autonomiju. Trešā pazīme ir risku uzņemšanās – mūsdienā jaunieši saskaras ar grūtu lēmumu pieņemšanu sakarā ar bīstamu uzvedību, kas ir smēķēšana, narkotiku lietošana un iesaistīšanās seksuālās aktivitātēs. Autori jauniešu vecumu min kā ideālu laiku, lai izmēģinātu un eksperimentētu ar pārdrošām aktivitātēm.⁵⁴ Visas šīs attīstības pazīmes liecina par to, ka jaunieši bieži vien nav spējīgi pieņemt lēmumu vadoties paši no sevis, proti, neiespaidojoties no citiem, tāpēc ir svarīgi, ka viņu saskarsme ar medijiem ir pēc iespējas kvalitatīvāka, tāda, kas jauniešiem veicina pozitīvu attieksmi un pozitīvu lēmumu pieņemšanu saistībā ar savu dzīvi. Svarīga ir arī iesaiste no mediju puses un to satura veidotājiem, proti, ir jāskatās kritiski jāskatās uz to, kā tiek veidots mediju saturs, kurš nonāk saskarsmē ar jauniešiem.

Tā sauktais „karš pret narkotikām” ir prakse, ko vēl joprojām izmanto dažādas valsts iestādes un vecāki, lai cīnītos par to, lai bērni un jaunieši teiktu „nē” narkotikām, taču to nevarētu teikt par medijiem, proti, Viktors Štrāsburgers (*Victor C. Strasburger*) rakstā par bērniem, jauniešiem, narkotikām un medijiem pauž viedokli, ka 8 miljonus vērtā alkohola un cigarešu reklamēšana efektīvi strādā, lai piedabūtu bērnus un jauniešus teikt „jā”. Viņš min,

⁵³ Hill, J., Gibson, P. (2000). Film studies. *The film text and film form*. NY: OxfordUniversity Press. P.9.

⁵⁴ Strasburger, V., Wilson, B., Jordan, A. (2014). *Children, adolescents, and the media*. UK: SAGE Publications, Inc. P.15-17.

ka veiktās mediju kontentanalīzes pierāda, ka televīzijas programmas, filmas, populārā mūzika un mūzikas video saturā tiek attēlotas narkotiku un alkohola lietošana.⁵⁵

Autors Nanete Deiviss (*Nanette J. Davis*) kokaīnu dēvē par postmodernā prototipa narkotiku, jo šajā kultūrā, kurā mēs eksistējam, tā uzlabo pašapziņas, spēka un kontroles sajūtu. Šī kultūras izvēlētā narkotika atspoguļo tās spēju apmierināt cilvēku vajadzības; Amerikas Savienotajās valstīs cilvēki no dažādām klasēm lieto kokaīnu - stimulants, kas ārstē cilvēku zemo efektivitātes līmeni un sevis vērtību - dzinējspēks šo narkotiku lietošanā ir vēlme justies spēcīgam.⁵⁶ Ko bieži jaunieši, it īpaši pārejās vecumā, nejūt, paralēli atbildībai, kas uzlikta uz jauniešu pleciem, tiem jāsaskaras ar karu, kas norisinās viņu iekšējā pasaulē un ikdienā – nepiederības sajūta, strīdi, noslēgtība, nesaprašana utt., tāpēc risinājums tiek meklēts kaut kur citur, piemēram, narkotikās.

Jau kopš seniem laikiem, cilvēki ir meklējuši vielas, kuras atbalsta un sargā (piemēram, slimības laikā), kā arī, kuras iedarbotos uz nervu sistēmu, lai radītu patīkamas sajūtas. Narkotiskās vielas piesaista indivīdus, jo tās palīdz tiem adaptēties arvien mainīgajai videi. Smēķēšana, alkohola un narkotiku lietošana samazina saspīlējumu un vilšanos, atbrīvo no garlaicības un noguruma un dažreiz ļauj jauniešiem izbēgt no viņu pasaules skarbās realitātes. Kopumā, narkotiskās vielas ir veids, kā izbēgt no realitātes, tās dod pozitīvas emocijas un ļauj lietotājam aizmirsties, tās rada kaleidoskopisko uztveri, pieaugošu un ilgstošu pacilātības sajūtu. Kā vienu no iemesliem, kāpēc jaunieši lieto narkotikas var nosaukt par ziņkārī – viņi lieto narkotikas, jo ir ieinteresēti ar lielo daudzumu narkotisko vielu, kas tiek parādītas medijos, kā arī, noklausoties populāru dziesmu, kurā runā par narkotikām un sāk prātot vai dziesmā aprakstītās narkotikas arī viņiem sniegs neaizmirstamu un unikālu pieredzi.⁵⁷ Šeit jāatzīmē mediju ietekme uz sabiedrību, ka viņu saturs kļūst gandrīz kā hipnozes paņēmieni, ar kura palīdzību var likt auditorijām darīt to, ko mediji vēlas.

Mediju ietekme ir smalks (grūti analizēt un izskaidrot), kumulatīvs process un notiek ilgākā laika periodā, vecāki, pediatri, un pedagogi bieži vien neapzinās to ietekmi, pat bērni un tīņi to neapzinās. Pastāv labi dokumentēta parādība, kura pazīstama kā "trešās personas efekts" un tas nozīmē, ka jaunieši, kā arī pieaugušie ziņo, ka visi pārējie ir vairāk ietekmēti ar plašsaziņas līdzekļu palīdzību, nekā paši. Viens no pētījumiem šajā jomā, ir atklājis, ka no 503 pusaudžiem, trīs ceturtdaļas domā, ka seksuāla satura informācija, ko var redzēt pa

⁵⁵ Singer, D., Singer, J. (2001). Handbook of children and the media. *Children, Adolescents, Drugs and the media*. US: SAGE Publications, Inc. P.415-416.

⁵⁶ Davis, N. (1999). *YOUTH CRISIS*. USA: Praeger Publishers. P.155.

⁵⁷ Santrock, J. (2001). *Adolescence*. NY: McGraw-Hill. P.461.

televizoriem ir ietekmējusi tīpus viņu vecumā, bet mazāk kā ceturtdaļa domāja, ka saturs ir ietekmējis viņu pašu uzvedību (*1.att. pielikumā*).⁵⁸

Ir jāpiemin, ka gan bērni, gan pusaudži mēdz uzskatīt, ka medijos tiek attēlota "reālā pasaule", tā sauktā kultivēšanas hipotēze. Jo vairāk viņi saskaras ar medijiem, jo vairāk viņi gaida, ka viņu dzīves sāks atbilst tiem noteikumiem un uzvedībai, kādu viņi redz medijos. Īsāk sakot, mediji ne tikai nodod informāciju, bet arī veido attieksmi. Mediji arī ietekmē jauniešu uzskatus par sociālo uzvedību un kāda ir sociālā realitāte, tie palīdz radīt kultūras normas, un nodot svarīgas ziņas par to, kāda uzvedību tiek attēlota. Televīzija un filmas var dot vecākiem bērniem un pusaudžiem ieskatu pieaugušo pasaulē, kurā ir saskarsme ar seksu, narkotikām un panākumiem, un tas notiek ilgi pirms viņi var iegūt informāciju par to visu no personīgās pieredzes.⁵⁹

Viktors Štrāsburgers (*Victor C. Strasburger*) savā rakstā par jauniešiem un narkotiku lietošanu min, ka tabaka un alkohols rada vislielākās briesmas bērniem un jauniešiem, respektīvi, ka tie jaunieši, kuri lieto tabaku ir vairāk pakļauti iespējai, ka pēc tabakas lietošanas tie sāks lietot marihuānu. Taču marihuānas lietošanas pakļauj jauniešus iespējai, ka tie sāks lietot kokaīnu, tas ir kā domino kauliņu efekts – jaunietis pamēģini vienu no narkotikām, kas rada atkarību, bet kad tā vairs neiedarbojas, jaunietis vēlas mēģināt kaut ko spēcīgāku.⁶⁰ Štrāsburgers min, ka lielākā problēma ir tajā, ka medijos gan alkohols, gan narkotiskās vielas, ir attēlotas kā kas tāds, kas spēj uzlabot lietotāja pašnovērtējumu, palīdzēs dažādās dzīves situācijās justies labāk un palīdzēs iejusties sabiedrībā. Štrāsburgers apgalvo, ka galvenais iemesls, kāpēc jaunieši izvēlas lietot alkoholu un narkotikas ir tāpēc, ka filmās abi tiek attēloti kā bez problēmām un kaut kas izklaidējošs, liekot arī domāt, ka dzeršana un narkotikas simbolizē transformāciju no jaunieša uz pieaugušo.⁶¹ Šeit mēs varam secināt, ka bieži vien, mūsos pastāv liela vēlme līdzināties kādam noteiktam tēlam, piemēram, kas ir filmā, tāpēc redzot viņu uzvedību, jaunietis var nolemt, ka, lai līdzinātos šim izdomātajam tēlam un lai sasniegtu tieši tādu prāta spējas līmeni, arī viņam ir jālieto narkotikas vai alkohols. Risinājums būtu izglītēt jauniešus, ka medijos tik bieži redzami tēli ir mākslīgi veidoti.

Viktors Štrāsburgers savā rakstā „*Wassssup? Adolescents, Drugs, and the Media*” min, ka mūsdienās galvenā problēma ir saskarsme ar medijiem un to atstātās sekas uz jauniešiem. Šo

⁵⁸ Strasburger, V. (2004). CURRENT PROBLEMS IN PEDIATRIC AND ADOLESCENT HEALTH CARE *Children, Adolescents and the Media*. P.54. Retrieved March 21, 2016 from https://www.researchgate.net/publication/6935595_Children_Adolescents_and_the_Media

⁵⁹ Turpat. P.56.

⁶⁰ Singer, D., Singer, J. (2001). Handbook of children and the media. *Children, Adolescents, Drugs and the media*. US: SAGE Publications, Inc. P.415-416.

⁶¹ Turpat. P. 433-435.

problēmu ir pieradījuši dažādi pētījumi, it īpaši Nacionālā Vēža institūta veiktais pētījums 2008.gadā, kurš secina, ka iegūtie rezultāti šķērsriezuma, garenvirziena un eksperimentālo pētījumu laikā, norāda uz cēloņsakarību starp skatītāja pakļaušanu smēķēšanas attēlošanai filmās un to, ka jauniešu uzsāk smēķēšanu.⁶² Kas pierāda apgalvojumu, ka mediji spēlē lomu mūsu lēmumu pieņemšanā un vairākos gadījumos pat diktē mūsu uzvedību.

⁶² Jordan, A., Romer, D. (2014). Media and the well-being of children and adolescents. *Wassssup? Adolescents, Drugs, and the Media*. US: Oxford University Press. P.74-75.

4. TEORIJA

Lai pēc iespējas labāk izprastu empīriskajā daļā iegūtos rezultātus, ir nepieciešams ieskatīties izvirzītajā problēmā caur noteiktu teoriju, kas dos pamatu rezultātu noteikšanai un secinājumu veikšanai. Tika izvēlēta sociāli kognitīvā teorija, kas pēc autores domām varētu rast atbildes uz nepieciešamajiem jautājumiem. Sociāli kognitīvā teorija, kas koncentrējas uz cilvēku uzvedības pētīšanu un kā tā tiek ietekmēta komunikācijā ar citiem cilvēkiem, apkārtējo vidi un medijiem, respektīvi, kā tie, iegūstot informāciju no iepriekšminētajiem komunikatoriem, veic savus secinājumus un atrod sev vajadzīgas uzvedības pazīmes, pēcāk tās pielieto komunikācijā ar citiem.

4.1. Sociāli kognitīvā teorija

Pateicoties ietekmīgajai lomai, ko masu mediji spēlē sabiedrībā, ir svarīgi saprast psihosociālos mehānismus, caur kuriem simboliskā komunikācija ietekmē cilvēku domas, darbības, emocijas un vēlmes. Šeit palīgā nāk sociāli kognitīvā teorija, kura caur konceptuālu struktūru palīdz pārbaudīt noteicošos faktorus un mehānismus šim efektam. Cilvēku uzvedība bieži vien ir raksturota caur vienvirziena cēloņsakarībām, kurā uzvedība tiek formēta un kontrolēta ar vides ietekmi vai cilvēka iekšējās dabas palīdzību.

Teorētiķis Alberts Bandura (*Alfred Bandura*) cilvēkus raksturo kā organizējošas, aktīvas, sevis atspoguļojošas un pašregulējošas būtnes, kas ir kaut kas vairāk par reaktīviem organismiem, kuri ir vides notikumu un iekšējo spēku veidoti un ganīti. Viņš skaidro, ka cilvēka pašattīstības, adaptācija un izmaiņas ir iestrādātas sociālajās sistēmās. Tāpēc personas spēja pieņemt lēmumus par to, kas katram svarīgs, darbojas plašā sociālās struktūras ietekmju tīklā un šīs darbības laikā, cilvēki ir gan ražotāji, gan produkti.⁶³ Respektīvi, cilvēks pats izvēlas, kas tiks ražots un kas to saņems, tāpēc var teikt, ka šeit darbojas nepārtrauktais aplis, proti, kāds cits arī saražo un izlemj, kas saražoto saņems, veidojot sociālās sistēmas un to produktus - mēs katrs ražojam citiem un citi ražo mums. Alberts Bandura uzsver simbolu nozīmi ikdienas komunikācijā, proti, simbolizēšana nodrošina cilvēkus ar spēcīgu instrumentu, kas palīdz izprast savu vidi, kā arī radīt un regulēt notikumus vidē, kas praktiski skar katru dzīves aspektu. Viņš min kognitīvos faktorus kā tos, kas nosaka, kuri vides notikumi tiks absorbēti, kāda nozīme tiem tiks piešķirta, vai tie atstāj ilgstošu ietekmi, kāda ir to emocionālā ietekme un motivēšana spējas, kā arī, kā informācija, ko tie nodod, tiks organizēta turpmākai izmantošanai. Un šeit mēs nonākam pie tā, ka tieši caur simbolu

⁶³ Bandura, A. (2001). Social cognitive theory of mass communication. *Media Psychology*. P.1. Retrieved April 4, 2016 from <https://www.uky.edu/~eushe2/Bandura/Bandura2001.pdf>

izmantošanu, mēs apstrādājam un pārveidojam īslaicīgās pieredzes kognitīvajos modeļos (*sk. 2.pielikumā*), kas kalpo kā spriedumu un rīcības pamatnostādnes. Tieši caur simboliem mēs paplašinām mūsu pieredzi, kā arī piešķiram tai nozīmi, formu un nepārtrauktību.⁶⁴

Jauniešu ietekmēšana caur Holivudas filmām nav fenomens, kuru kāds atzīst labprātīgi, jo runa tomēr ir par cilvēka uzvedības un domu maiņu, kas bieži vien vairāk izpaužas negatīvi, nekā pozitīvi. Neviens neatzīs, ka speciāli tiek izmainīta kāda indivīda realitāte labuma iegūšanai. Taču pastāv tāds fakts, ka ietekmēšana notiek un visvairāk gadījumos tas tiek darīts caur masu medijiem, šajā gadījumā, caur filmām, kuras tiek klasificētas kā populārā kultūra, tāda, kuras pieejama lielām masām, tādejādi, kontrolējot šīs masas, manipulējot ar tām kā vien produkta izstrādātājs/satura veidotājs vēlas. Tāpēc ir svarīgi uz šo fenomenu skatīties no sociāli kognitīvās teorijas skata punkta.

Ndoma Brauna (*Ndoma J. Brown*) un Veronika Baseja-Djūka (*Veronica Bassey-Duke*), savā pētījumā par to kā, Holivudas imperiālisms ietekmē Dienvidu Kalabaras jauniešus, izmanto Alberta Bandura (*Albert Bandura*) sociāli kognitīvās teorijas struktūru, kurā iekļauj trīs teorijas soļus, tieši attiecībā uz skatītāju attieksmi pret filmās redzēto: 1)pievērš uzmanību un uztver svarīgākās iezīmes citas personas uzvedību - daudzi bērni un filmu skatītāji pievērš uzmanību filmas laikā redzētajiem tēliem un dažiem no tiem izstrādājas emocionālas jūtas pret to uzvedību; 2)atceroties uzvedību: jaunieši atceras, galvenokārt, ainas, kas ietver vardarbību, izvarošanas, seksuālas ainas utt., jo vieglāk ir iznīcināt nekā kaut ko veidot. Un tas ir attiecināms arī uz filmām, kur skatītāji, galvenokārt, atceras vardarbīgas un negatīvas ainas, nekā pozitīvās; 3)atveido rīcību - kadrs no 1993. gada filmas „Programma” (*The Programme*), filmas tēls, kurš vēlas pierādīt savu izturību, nakts vidū guļ uz šosejas centra līnijas, kur mašīnas un kravas automašīnas traucas garām abos virzienos. Filmā viņš parādīts kā neievainots, pierādot, ka viņš ir bezbailīgs. Drīz pēc tam, noskatoties filmu, vairāki pusaudži tika nogalināti atsevišķos incidentos, kuros pusaudži gulēja aptumšota ceļa vidū, un tie tika sabraukti. Pētījumi rāda, ka cilvēki bieži mācās un imitē filmās redzēto agresiju un tāpēc ir motivēti mācīties un atkārot redzēto uzvedību. Pusaudži mēģina imitēt to cilvēku/tēlu uzvedību, kuru uzskata par piemēru. Daudzi vēlas runāt un ģērbties tāpat kā viņu elki, un tajā pašā laikā to visu redzot, tie apgūtas jaunas idejas un jaunas lietas, kuras redzamas filmās.⁶⁵ Šī teorija ļauj mums skatīties uz mediju tehnikām no kritiskā skata punkta, respektīvi, cik ļoti mēs sevi pakļaujam briesmām, neizvērtējot to saturu, kuru skatāmies.

⁶⁴ Bandura, A. (2001). Social cognitive theory of mass communication. *Media Psychology*. P.2. Retrieved April 4, 2016 from <https://www.uky.edu/~eushe2/Bandura/Bandura2001.pdf>

⁶⁵ Brown, N. and Bassey-Duke, V. (2014). *HOLLYWOOD IMPERIALISM ON CALABAR-SOUTH TEENAGERS- THE SCORE SHEET*. P.2. Retrieved March, 22, 2016 from <http://www.eajournals.org/wp-content/uploads/Hollywood-Imperialism-on-Calabar-South-Teenagers-The-Score-Sheet1.pdf>

5. PĒTNIECĪBAS METODES

Bakalaura darba mērķis ir analizēt Holivudas filmu saturu un saprast, vai tajā tiek ietvertas narkotisko un psihotropo vielu diskurss, un kā šis attēlotais saturs ietekmē un konstruē skatītāju (jauniešu) realitāti, respektīvi, vai filmās redzētais atstāj iespaidu uz auditoriju. Filmas tiks analizētas no realitātes aspekta un tiks veikta semiotiskā analīze, kas palīdzēs atrast tajās ietvertos tēlus un to īpašības, un to apstākļus. Mērķa sasniegšanai nepieciešams izmantot sastādīto teorētisko bāzi, kā arī izvēlētās pētniecības metodes. Lai analizētu pašas filmas, tiks izmantota kvantitatīvā kontentanalīze, kas ir viens no precīzākajiem veidiem, kā pētīt saturu un veikt secinājumus. Otra metode, kā visprecīzāk izanalizēt filmu ir ar semiotiskās analīzes palīdzību. Tā dos ieskatu filmas detaļās, kas ļauj interpretēt notikumus un kā mainās uztvere, izmantojot konkrētas detaļas filmas veidošanā, kā arī palīdzēs saprast filmas jēgu un kas tajās attēlots. Trešā izvēlētā metode – fokusa grupa – palīdzēs uzzināt vairāku jauniešu viedokļus vienlaikus un izdarīt to kvalitatīvi. Tas ļaus veikt secinājumus par to, vai Holivudas filmas ietekmē indivīda realitātes veidošanos.

5.1. Kvantitatīvā kontentanalīze

Kontentanalīzes teorijas skaidrojums aizņemts no autores kursa darba par seksismu, respektīvi, darbā tiek skaidrots, ka kontentanalīze savā būtībā ir sistemātiska teksta satura analīze vai nu kvalitatīvajā, vai nu kvantitatīvajā metodē. Pētnieks Harolds Lasvels (*Harold Laswell*) izvirzīja galvenos kontentanalīzes jautājumus: Kas? Ko saka? Kam to saka? Kādā pakāpē? Ar kādu efektu? Šo metodi visbiežāk izmanto, ja ir liela apjoma analizējamais teksts, un mediju teksti ir ļoti apjomīgi, it īpaši filmu teksts, kurš ir piesātināts ar dažādām zīmēm, kuras jāinterpretē. Kursa darbā tiek izmantotas arī Kimbelrija Neuendorfa (*Kimberly Neuendorf*) uzskati par to, ka kontentanalīze vadās pēc četriem aspektus, kuri pētīta mediju tekstus:

1. Aprakstošais;
2. Interpretējošais;
3. Psihometriskais un
4. Paredzošais.

Psihometriskais aspekts ir attiecināms uz ārstniecības nozari un tās tekstu pētīšanu, uzskata Neuendorfa, taču pirmie divi aspekti atbilst mediju tekstu pētīšanai. Aprakstošā metode, dod ieskatu ziņu un attēlu diskursā, kā arī, kā populārā kultūra tiek attēlota masu medijos. Interpretējošā un paredzošā metode ļauj pētniekam iedziļināties un pētīt to, ko tieši

mediju saturs saka par sabiedrību un kādus potenciālos efektus masu mediju reprezentācijas atstāj uz auditorijām.⁶⁶

Kursa darbā tiek pausts arī Maknamaras (*Macnamara*) viedoklis, ka mediju kontentanalīze visvairāk ir pieskaitāma pie kvantitatīvās metodes, jo tā sevī ietver kompleksu mediju tekstu analīzi un tā pēta dažādus tematus, strīdīgus jautājumus, ietvertos ziņojumus, kurus nosaka pēc kontekstā ietvertajiem atslēgas vārdiem, mediju apgrozību (vai sasniedz auditorijas) un biežumu.⁶⁷

Kvantitatīvās izpētes metode savā būtībā nozīmē analizēt skaitliskos mērījumus kādam fenomenam, kas šajā gadījumā būtu narkotisko un psihotropo vielu attēlojums Holivudas filmās, proti, cik bieži Holivudas filmu saturā parādās narkotiskās un psihotropās vielas, kā arī darbības, kas saistītas ar šo narkotiku lietošanu. Roberto Franzosī (*Roberto Franzosi*) skaidro, ka kvantitatīvā metode ir frekvenču iegūšana ar skaitīšanas palīdzību, viņš šo metodi skaidro kā sistemātisku un objektīvu pieeju mērāmajiem jautājumiem, kuras mērķis ir pierādīt hipotēzi ar precīziem rezultātiem (šajā gadījumā pētāmo problēmu).⁶⁸

Ir svarīgi iegaumēt noteiktus soļus, veicot kvantitatīvo kontentanalīzi. Ir jāņem vērā, ka sākoties pētījuma dizaina konstruēšanai, ir svarīgi noteikt būtiskākos konceptus, kā arī, jāformulē hipotēze vai jāizvirza pētījuma problēma. Pēc tam ir jānosaka analizējamais teksts, kas var būt jebkas, ir svarīgi noteikt kodēšanas vienības, ar kuru palīdzību tiks analizēti iegūtie rezultāti, respektīvi, šajā gadījumā, kodēšanas vienības būs atrastās narkotisko un psihotropo vielu pazīmes filmās. Pēc tam ir jātaisa kodēšanas shēma, kas palīdzēs noteikt atrastās pazīmes filmā, kodēšanas daļās pa izvirzītajām sadaļām, piemēram, narkotiku veids, kāda vecuma persona lietoja noteiktās narkotikas utt. Pašās beigās ir kodus saskaitīšana, proti, cik bieži kas ir parādījies un tā arī var veikt secinājumus, respektīvi, vai papildās izvirzītā hipotēze vai nē.⁶⁹

5.2. Semiotiskā analīze

Lai izprastu un noskaidrotu, kā analizēt filmā atrodamos tēlus saistībā ar narkotiskajām un psihotropajām vielām, ir nepieciešams zināt, kā filma ir konstruēta, respektīvi, filma sastāv no dažādām sīkām detaļām, kuras var nest kaut kādu nozīmi un ir

⁶⁶ Niedola, N. (2015). *Seksisms Holivudas filmās: sieviešu un vīriešu realitātes konstruēšana*. LU:SZF. P.16-17.

⁶⁷ Turpat. P.17.

⁶⁸ Franzosi, R. (2007). *Content Analysis: Objective, Systematic, and Quantitative Description of Content*. Retrieved April, 6, 2016 from http://www.unive.it/media/allegato/Scuola-Dottorale/2011/allegato/Content_Analysis_-_Introduction.pdf

⁶⁹ Rose, S., Spinks, N., Canhoto, A. (2015). *Management Research: Applying the Principles. Quantative content analysis*. Retrieved April, 6, 2016 from http://documents.routledge-interactive.s3.amazonaws.com/9780415628129/Chapter%206%20-%20Quantitative%20content%20analysis%20final_edited.pdf

uzskatāma par zīmi, piemēram, kāda mūzika tiek izmantota ainas attēlošanā, kāda kameras tehnika izmantota attēlojot notikumus, kāds ir tēlu apkārtējais fons – tas viss pasaka ļoti daudz, galvenais ir spēt nolasīt šīs nozīmes un tās pareizi interpretēt. Lai to izdarītu, ir vajadzība izmantot semiotisko analīzi.

Kā pamats teorijai par semiotikas analīzi tika ņemts no darba autores kursa darba par seksismu, kur šī teorija tika pielietota, lai atrastu seksisma pazīmes. Tur pati semiotika tika skaidrota kā mācība par zīmēm, ko ar tās palīdzību ir iespējams pateikt, kā arī, kā zīmes pareizi atrast un caur interpretācijām saprast. Pie semiotikas tiek pieskaitīta arī valoda, kas var būt gan verbāla, gan ķermeņa valoda - jo no abām valodām ir iespējams kaut ko vai nu izsecināt, vai nu nolasīt, respektīvi, katrā no valodām ir iespējams atrast zīmes.⁷⁰ Tas arī ir veids kā mēs komunikējam viens ar otru – nododot un nolasot zīmes – un šī komunikācija ir iespējama, pateicoties tam, ka mēs spējam nolasīt šīs zīmes. Verbālās zīmes mēs spējam nolasīt tikai tad, ja pārvaldām vienu un to pašu valodu kā komunikētājs, bet ķermeņa valodas mēs spējam nolasīt, neskatoties uz komunikētāja verbālo valodu.

Kursa darbā tika izmantots zīmju pētnieka Ferdinanda de Sosīra (*Ferdinand de Saussure*) apgalvojums, ka: „*Valoda ir zīmju sistēma, kas izsaka idejas un tāpēc to var pielīdzināt rakstīšanas sistēmai, piemēram, kurlmēmo alfabēts, militārie signāli utt. Taču tā ir vissvarīgākā no visām sistēmām...*”, Sosīrs ar to vēlējās pateikt, ka valoda ir visa pamats, jo tā sevi ietver kompleksus virknējumus, tāpēc valodu var nosaukt par vienu no vislielākajiem dzinējspēkiem komunikācijā.⁷¹

Tā kā pastāv uzskats, ka visas parādības ietver zīmes un tās ir iespējams interpretēt, tad semiotisko analīzi var izmantot daudzās jomās, kas skar tieši komunikāciju. Autors Artūrs Asa Berger (*Arthur Asa Berger*) pauž viedokli, ka daudzi no semiotiķiem šo analīzi uzskata par atslēgu visam, respektīvi, ka ar tās palīdzību ir iespējams analizēt pilnīgi jebko, semiotika viņuprāt ir interpretācijas karaliene, atslēga, kas atslēdz gan mazu, gan lielu lietu nozīmes.⁷²

Bakalaura darbā tiek izmantots skaidrojums no kursa darba par to, ka semiotisko analīzi ir iespējams pielietot uz visiem mediju veidotajiem tekstiem - TV, kino, radio, žurnāli utt. - un sistēmām, kas veido šos tekstus, kas liek tiem darboties un kā tie tiek interpretēti. Autore izmanto apgalvojumu, ka semiotiskā analīze ļauj atklāt nozīmju veidošanās procesus un to, kā zīmes tiek konstruētas, lai tām būtu ietekme uz esošajiem un potenciālajiem šo zīmju lietotājiem. Tiek arī piebilsts, ka, lai semiotikas analīze tiktu veikta pēc iespējas precīzāk, liels uzsvars jāliek uz teksta saprašanu. Pats teksts (tas var būt jebkas, piemēram, drukāta reklāma,

⁷⁰ Niedola, N. (2015). *Seksisms Holivudas filmās: sieviešu un vīriešu realitātes konstruēšana*. LU:SZF. P.17.

⁷¹ Turpat. P.18.

⁷² Berger, A. (2004). *Semiotic Analysis*. SAGE Publications, Inc. P.2-3.

radio ziņa utt.), sevī ietver komplicētas zīmes, un arī ietvertās zīmes ietver citas zīmes, to var definēt kā zīmju kopumu, kuru var nolasīt, ja izmanto pareizās metodes. Lielu lomu semiotiskajā analīzē spēlē interpretācija, jo tikai mēs, kā skatītāji spējam vai nu konkrētas zīmes uzņemt, vai noliegt.⁷³

Taču pētnieki atzīst, ka šī analīze ir ļoti subjektīva.⁷⁴ Jo semiotikas analīzē lielu lomu spēlē interpretācija un kā zināms, interpretācija balstās tīri uz katra paša patērētāja, respektīvi, viņš pats pieņem lēmumu kā kas tiks interpretēts, balstot šo interpretāciju uz savas iekšējās un ārējās pasaules saprašanu un cik liela ir viņa pieredze.

5.3. Fokusa grupa

Fokusa grupu lieto, ja vēlas uzzināt padziļinātu viedokli par kādu konkrētu tēmu, šajā ziņā, kā Holivudas filmās ietvertais narkotisko un psihotropo vielu diskurss konstruē izvēlēto respondentu (jauniešu) realitāti. Šī metode ļaus novērot respondentu rīcību, attieksmi un emocijas intervijas laikā, tā ļaus izprast un analizēt respondentu motīvus un argumentus kā arī veidot atgriezenisko saikni un radīt jaunas idejas.⁷⁵

Autori Naidžels Kings (*Nigel King*) un Kristīne Haroksa (*Christine Horrocks*) skaidro, ka fokusa grupa savā būtībā ir uzskatāma par nopietnu un formālu pētniecības metodi, jo ir moderators, kurš vada interviju pēc noteiktām līnijām un respondenti, kuri atbild un neiejaucas vadīšanā, taču realitātē tā nav. Respektīvi, bieži vien ir tā, ka fokusa grupas intervijas vada paši respondenti, jo notiek savstarpējā komunikācija un moderatora jautājumiem bieži vien ir pretjautājumu vai apmaiņšanās ar jautājumiem savā starpā, kas būtībā nozīmē, ka ir novirze no oriģinālā plāna.⁷⁶

Kursa darbā „Seksisms Holivudas filmās: sieviešu un vīriešu realitātes konstruēšana” tika izmantots Roberts Mertors (*Robert Merton*) skaidrojums par fokusa grupu, kurā viņš apgalvo, ka tās intervijas pamata uzdevums ir savākt informāciju no indivīdiem, kuriem ir pieredze kādā konkrētajā situācijā (šajā ziņā – redzētas filmas un minimālas zināšanas par tām narkotiskajām un psihotropajām vielām, kuru diskurss tiek izmantots šajā darbā), lai iegūtu pēc iespējas lielākus reprezentatīvos datus, kurus varēs izmantot secinājumu veikšanā. Kursa darbā tiek pasusts viedoklis, ka fokusa grupas interviju tiek izmantotas arī tāpēc, lai vērotu dinamiku, kura kontrolē mūsu lemt spēju, informācijas apmaiņas procesu starp respondentiem un moderatoru, kā arī lēmumu pieņemšanu. To izmanto, lai redzētu, kā intervijā iesaistīties

⁷³ Niedola, N. (2015). *Seksisms Holivudas filmās: sieviešu un vīriešu realitātes konstruēšana*. LU:SZF. P.18.

⁷⁴ Chandler, D. (1995). *Semiotics for Beginners. Criticisms of Semiotic Analysis*. Retrieved April, 6, 2016 from <http://visual-memory.co.uk/daniel/Documents/S4B/>

⁷⁵ Turpat.

⁷⁶ King, N., Horrocks, C. (2010). *Interviews in Qualitative Research*. SAGE Publications, Inc. P.65-66.

aizstāv savu viedokli vai gluži pretēji, noliedz to un izvēlas piekrist apkārtējo viedoklim. Fokusa grupas dalībnieku skaits var variēt, taču visbiežāk sastopamais intervijas modelis ir no 6-8 cilvēkiem, kuriem ir līdzīga sociālā un kulturālā izcelsme un kuriem ir līdzīga pieredze un bažas. Fokusa grupas intervija vēlas panākt to, lai intervijas laikā rasots komunikācija starp respondentiem, kas veicinātu labāku saprašanu par apspriesto tēmu.⁷⁷

⁷⁷ Niedola, N. (2015). *Seksisms Holivudas filmās: sieviešu un vīriešu realitātes konstruēšana*. LU:SZF. P.18-19.

6. HOLIVUDAS FILMU „REKVIĒMS SAPNIM”, „KOKAĪNS”, „PANIKA ADATU PARKĀ” UN „VILCIENVAKTE” KVANITATĪVĀ KONTENTANALĪZE UN SEMIOTISKĀ ANALĪZE

Šajā darbā, kopumā tika analizētas četras filmas – „Rekviēms sapnim”, „Kokaīns”, „Panika adatu parkā” un „Vilcienvakte” (skat. 3. pielikumu) - darba autore, šo filmu saturā, ar kvantitatīvās kontentanalīzes palīdzību, centās atrast narkotiskās un psihotropās vielas un to lietošanu. Ar semiotiskās analīzes palīdzību tika analizētas narkotiskās epizodes, tajā redzētie simboli kā arī viss, kas notiek šo epizožu laikā. Tika analizēti arī filmas tēli, lai saprastu vai ir iespējams ar tiem identificēties.

6.1. „Rekviēms sapnim” (*Requiem for a Dream*)

Narkotikas (marihuāna, alkohols, kokaīns, heroīns utt.)	Liet. vecums	Kā tiek lietotas narkotiskās un psihotropās vielas	Narkotisko un psihotropo vielu reakcija uz cilvēkiem	Narkotisko un psihotropo vielu izraisītās sekas (ko redz epizožu laikā)	Ko narkotiskās un psihotropās vielas liek darīt to lietotājiem
Heroīns (00:05:31)	Nav norādīts	Heroīns tiek uzvārīts un ievadīts sistēmā caur šļirci (00:05:31)	Palielinātas zīlītes un eiforija (00:05:31-00:05:37)	Pārsvars pār policistu → vēlme būt pārākam	Eiforijas laikā ir pacīlāts noskaņojums un lietotājs ir aktīvs, bet pēc tam lietotājs ir saguris, paranoisks un izdzīvo neiespējamus scenārijus (00:05:45-00:07:37)
Ātrums (ripas) (00:15:19)	Nav norādīts	Apēd	Eiforija, pacīlāta sajūta un aktivitātes (00:15:22)	-	Eiforijas laikā lietotāji ir pacīlāti un ļoti aktīvi, visu laiku notiek darbība gan fiziska, gan mentāla (00:15:22-00:15:49)
Kokaīns (00:19:53)	Nav norādīts	Šņauc	Pirms kokaīna lietotājs ir	Lietotājs pie spoguļa	Lietotājs sāk justies labāk par sevi/ paceļas tā

			nomākts, pēc tam jūtas labāk (00:19:41-00:20:16)	stāv kā Jēzus (00:20:05)	pašapziņa
Marihuāna (00:23:19)	Nav norādīts	Smēķē	Aktivitāte, pacilātībā, nemierīgums (00:23:23-	Gaisma tuneļa galā (lietotājs istabas galā redz logu ar skatu uz jūru) (00:23:28)	Lietotājs redz lietas, kas nav īstas. (logs, aiz kura ir jūra, bet realitātē tur ir mājas siena)
Heroīns (00:25:11)	Nav norādīts	Caur šļirci	Pilnīga eiforija ar noslieci uz pārāku pacilātību, smiešanos (00:25:17-00:25:35)	-	Pēc heroīna lietošanas lietotāji bezmērķīgi smejas.
Kokaīns (00:29:43)	Nav norādīts	Šņauc	Eiforija, aktivitāte (00:29:50-00:29:59)	-	Kokaīns padara lietotāju nemierīgu un dod tam lielu enerģiju
Tabletes svara kontrolēšanai (00:31:31)	Nav norādīts	Apēd	Nespēja koncentrēties, aktivitāte (00:31:59-00:32:24)	-	Pēc tablešu lietošanas lietotājs nespēj mierīgi nosēdēt vienā vietā, nepieciešamība pēc kustības
Marihuāna (00:32:31)	-	Smēķē	Saviļņojums, pēc tam parādās apjukums (00:32:40-00:33:32)	Atceras tālu pagātņi, kurā redz sevi kā mazu bērnu, redz sevi kopā ar mammu	Pievērš pārlietu lielu uzmanību detaļām
Heroīns (00:35:04)	-	Caur šļirci	-	-	-
Kokaīns (00:35:06)	-	Šņauc	-	-	-
Tabletes (00:35:08)	-	Apēd	Aktivitāte, nemierīgums, bezmiegs, žokļa spazmas	Lietas pārvēršas par tādām, kādas tās nav →	Paaugstināts enerģijas līmenis, lietotājs nespēj nosēdēt uz vietas un neko nedarīt,

			(00:35:15-00:36:36)	mainās cilvēka balsis un to izskats	izjūt bezmiegu, pastāvīgi tiek kustināts un kairināts žoklis
Tabletes (00:37:08)	-	Apēd	Hiperaktivitāte un emociju uzplūdumi (00:37:24-00:45:19)	-	Liels enerģijas pieplūdums, piedzīvo emociju uzplūdumus no prieka līdz bēdām, žokļa griešana
Heroīns (00:46:37)	-	Caur šļirci	Notrulina emocijas (00:46:21-00:46:49)	-	Pirms lietošanas lietotājs bija emocionāls un raudāja, nespēja tikt galā ar realitāti, pēc lietošanas palika mierīgs; lieto lai aizmirstu realitāti
Tabletes (00:47:59)	-	Apēd	Bezspēks, notrulinātas emocijas, bezmērķība (00:48:03-00:48:22)	-	Lietotājs reti kustas, izjūt nogurumu, bezmērķībā skatās izslēgtu televizoru → parādās negatīvās puses
Kokaīns (00:48:23)	-	Iešņauc	Paaugstinātas emocijas, eiforija	-	Lietotāji ir eiforijā un nespēj pakustēties un izsaka spēcīgas sajūtas viens pret otru
Heroīns (00:48:23)	-	Caur šļirci	„-“	-	„-“
Tabletes (00:49:29)	-	Apēd	Atkarība, halucinācijas (00:49:32-00:50:12)	Cita realitāte	Vēlme paaugstināt dozu, sāk rādīties halucinācijas un neesošas situācijas
Tabletes (01:09:17)	-	Apēd	Atkarība, halucinācijas, trakums, bailes (01:09:17-01:13:06)	Cita realitāte, skats uz sevi no malas	Doza nenoteikta, lietotājs sajucis prātā, jo rēgojas lietas un tiek izdomāti dažādi scenāriji, kas nav reāli, dubultošanās, jo redz sevi divās vietās. Izjūt bailes par apkārt notiekošo
Heroīns (01:17:28)	-	Caur šļirci	Lēnība, miers		Lieto, lai nomierinātu sāpes

					un atkarību	pabarotu
--	--	--	--	--	----------------	----------

Simboli:

1. Spogulis un Jēzus imitēšana – šo varētu skaidrot kā atdzimšanu, bet tas notiek caur narkotikām. Viņas stāja pirms narkotikām un viņas stāja pēc narkotikām liecina par fizisku un pat garīgu transformāciju, kas viņu padara par citu cilvēku, ja tā var teikt, jo viņa atrodas narkotisko vielu reibumā, tādejādi šo var skaidrot kā atdzimšanu.
2. Gaisma tuneļa galā (logs uz jūru un Meriona) – vēlme, lai slikta situācija paliktu labāka. Šis notiek Harija zemapziņā, kas pastiprinās, kad tiek lietotas narkotikas, šo simbolu varētu skaidrot kā vēlmi izkļūt no tā visa, kur viņš ir iekšā un Harijs redz nākotni daudz gaišāku, proti, pie jūras un ar cilvēku, kuru viņš mīl. Taču realitāte ir pavisam savādāka, taču Harijs vēlas, lai gaisam tuneļa galā būtu reāla.
3. Bērns un mamma – daļēji reprezentē to, ka Tairons ir dzīvē kaut ko sasniedzis, ticis pie lielas naudas un var atļauties dzīvot greznī. Tas tiek parādīts caur ainu, kurā viņš aizskrien pie mammas un saka: „Es taču Tev teicu, mammu, ka kādu dienu man izdosies” (*„I told you, mom, one day I'll make it”*). Daļēji šo ainu var skaidrot kā vēlmi atgriezties bērnībā, kad nebija nekādu pienākumu, saistības vai uztraukumi par rītdienu un nākotni, šādi tiek parādīts, ka viņš varbūt nav pārliecināts par to, ar ko nodarbojas, ja ne apzināti, tad zemapziņā.
4. Skats no malas (apkārt notiek cirks, visi ir nostājušies pret Sāru un cenšas viņai kaitēt, pat ledusskapis) – var identificēt kā saucienu pēc palīdzības, jo šī aina ir katalizators Sāras dzīvē, proti, pēc šīs ainas viņa izraujas no sava dzīvokļa, kur tika pavadīts visvairāk laika un kur dzima atkarība, lai ietu ielās un saskartos ar realitāti, kas ir diezgan bēdīga, jo viņa nonāk rehabilitācijas centrā un ir spiesta saskarties ar nepatīkamām sekām, ko izraisījusi atkarība.

• **Tēlu analīze:**

Filmā, pēc autores domām, galvenais uzsvars ir jāliek uz pieciem tēliem, kuri spēlē lielu lomu ne tikai notikumu attīstībā, bet arī savstarpējās attiecībās un veidotu konkrētu noskaņojumu filmā, kā arī lika saprast galvenās vadlīnijas pašu tēlu dzīves un tas notika caur filmas galveno varoņu „esību”. Tāpēc ir nepieciešams analizēt katru no tēliem, lai saprastu galvenās rakstura iezīmes un vai tās ir tādas, ar ko skatītājs ir spējīgs identificēties. Tāpēc ir nepieciešams pastiprināti koncentrēties nevis uz savstarpējām attiecībām (tās, protams, ir svarīgas), bet gan uz to, kas padara tēlus par tādiem, kādi tie ir.

1. **Sāra Goldfārba (*Sara Goldfarb*)** – viņas dzīvē pastāv divas kultūras, viena ir šis šovs, kuram Sāra ir ļoti uzticīga un skatās katru dienu ar cerību, ka arī spēs piedalīties tajā, šovs un televizors kā tāds ir viņas atkarība. Pastāv arī subkultūra, proti, šī gatavošanās piedalīties šajā šovā, kas ietver zāļu lietošanu, lai mainītu izskatu un „klačošanās” ar kaimiņiem par šovu un piedalīšanos tajā. Otra kultūra ir viņas attiecības ar dēlu kas ir pretstats pacilātajam noskaņojumam saistībā ar šovu. Viņu attiecības ir ļoti interesantas un viens no galvenajiem stūrakmeņiem filmā, respektīvi, abi ir vienlīdz vāji attiecībā uz narkotikām, taču ļoti līdzīgi dzīves skatījumā - abi ir entuziastiski, ka spēs mainīt pasauli un paši sevi. Filmas laikā šis entuziasms, protams, lēnām mirst, kopā ar viņiem pašiem. Abiem nav nekas vairāk par atkarību, proti, lai arī viņiem ir līdzciltvēki, tie nenes nekādu labumu tēlu attīstībai vai pasargāšanai no atkarību pasaules. Viņi ir paši par sevi. Sārai ir dēls, taču viņš ir atkarīgs, viņai ir arī TV šovs, taču tā būtībā ir iedomu pasaule, kas ir Sāras enkurs, jo tā dēļ arī sākās viņas atkarība. Harijam ir tas pats, proti, viņam ir mamma, taču viņa ir atkarīga, kā arī viņa draugi Meriona un Tairons, kuri tāpat kā Harijs un Sāra ir atkarīgie. Tāpēc šeit var secināt, ka viņi vienkārši pastāv/eksistē viens ar otru nevis dzīvo kopā, jo katrs cīnās ar saviem dēmoniem, nedomājot par līdzciltvēkiem.
2. **Harijs Goldfārbs (*Harry Goldfarb*)** – vēlme izdzīvot un sasniegt labāku dzīvi, divas galvenās vadlīnijas Harija dzīvē. It kā tik dažādas, tomēr pašā būtībā vienādas, katra pārstāv sajūtu pilnīgi atšķirīgus galus, proti, vēlme izdzīvot jau robežojas uz nāvi uz kaut ko, kas tūlīt pazudīs, kad cilvēkam iestājas izmisuma brīdis un ieslēdzas izdzīvošanas instinkts, jo mēs esam radīti, lai pēc iespējas vairāk sevi sargātu un paturētu pie dzīvības. Un tad ir šī vēlme sasniegt labāku dzīvi gan sev, gan savai draudzenei Merionai, lai viņa varētu aizsākt savu apģērbu līniju. Tāpēc Harijs sāk pārdot narkotikas un šis business vēl joprojām tiek uzskatīts un arī ir viens no pelnošākajiem un ātrākajiem veidiem kā paaugstināt savu dzīves līmeni. Taču filmas laikā pierādās, ka tēli ir gatavi uz jebko, lai tiktu pie naudas un tas ir viņu klupšanas akmens, jo neviens nav tik spēcīgs, lai pārdotās narkotikas nelietotu un beigās tēli atkal nonāk pie izdzīvošanas, ko viņiem palīdz narkotiku doza un tās dēļ tiek darītas daudzas nejaukas un morāli nepiedodamas lietas.
3. **Meriona Silvera (*Marion Silver*)** – meitene, kura nāk no bagātas ģimenes, kura spēj viņu apgādāt ar visu nepieciešamo, taču viņa neko no tā nevēlas. Merionas sapnis ir kļūt par apģērbu dizaineri, pati viņa tam tic daļēji un aizbildinās ar to, ka tā sasniegšana atņemtu viņai laiku ar Hariju, taču ar laiku Meriona pierod pie idejas, ka varētu būt tas, par ko sapņo. Merionu varētu definēt kā tēlu, kurš cenšas sasniegt

augstos sapņus, bet kas ne vienmēr visiem ir izdarāms un ar narkotikām viņa pabaro šo kāri pēc sapņa piepildīšanās un arī daļēji, lai aizmirstu to un sāpes, tukšumu, ko viņā atstājuši vecāki.

4. **Tairons Lavs (*Tyron C. Love*)** – viens no Harija draugiem, kurš filmā spēlē diezgan minimālu lomu, viņš būtu raksturojams kā palīgtēls, taču tas nenozīmē, ka viņam nav savi sapņi un ka viņš tos nemēģina realizēt. Var noprast, ka Tairona liels sapnis ir padarīt mammu lepnu un pierādīt, ka viņš spēj kaut ko sasniegt un caur šo narkotiku biznesu viņš cenšas iestāstīt, visvairāk sev, ka viņam tas ir izdevies.
5. **Tapijs Tibons (*Tappy Tibbon*)** – reprezentē visu, kas ir samākslots un kas ir virspusējs, var teikt, ka pat nerasniedzamais sapnis un tieši šis tēls spēlē lielu lomu Sāras stāstā un viņas dzīvē, kā viņa to veido un kā pieņem lēmumus. Viņš ir ieņēmis lielu lomu viņas dzīvē, gluži vai kļuvis par Sāras Dievu, jo viss pakārots tā, lai kādu dienu Sāra viņu varētu satikt. Viņa kļūst apsēsta ar televizorā redzētu tēlu, kas šeit liek noprast, ka tiek vilktas paralēles, ka ne tikai narkotikas un psihotropās vielas izraisa atkarību, bet arī aizraušanās ar TV šoviem un to pierāda arī Sāras liktenis filmas beigās.

- **Filmas analīze:**

- **Mūzika** – simfonija šajā filmā daļēji reprezentē tēlu iekšējos konfliktus, proti, ar katru skaņu tiek izteiktas viņu izjūtas par narkotikām, kas vairāk sliecas uz neapzināto un ar simfonijas palīdzību šīs sajūtas tiek parādītas diezgan spilgtā nokrāsā. Turpinot par mūziku, autore secina, ka ar mūzikas palīdzību, tiek noteikts filmas un ainās notiekošā garastāvoklis. Bieži tiek izmantota simfonija un orķestra skaņas, kas rada tādu kā nolemtību un tāpēc lieliski saskan ar filmas tēmu, kas ir narkotikas un to ietekme uz cilvēku dzīvi un kā tās spēj to sabojāt.
- **Popkultūras šovi** – filma tiek iesākta ar kadriem, kas ņemti no šova, kura vadītājs ir viens no filmas galvenajiem tēliem – Tapijs Tibons. Šovs rada diezgan sektantisku noskaņu, respektīvi, uzvarētāja piesaukšana kā rituālā, caur pantiņu skandināšanu, rada iespaidu, ka tu vari visu un ka tu tiešām esi uzvarētājs.
- **Lietošana:** katra atkarība tiek attēlota vienādi, parādot narkotisko un psihotropo vielu tuvpilānu un kā tās tiek lietotas, paralēli izmantojot šo darbību skaņu, pastiprinot efektu, lai skatītājs saprastu, ka tiek lietotas šīs vielas.
- **Eiforija/epizodes:** tās notiek mūzikas pavadījumā un paši tēli arī nodarbojas ar mūzikas veidošanu un klausīšanos. Viss notiek paātrināti, kas liek noprast, ka lietotājs ir narkotiku un psihotropo vielu ietekmē, tādejādi transportējot šo lietotāju sajūtas uz skatītājiem.

- **Narkotikas:** filmas sākumā reprezentēts kā līdzeklis, kas palīdzēs sasniegt to, ko tēli vēlas. Narkotiku lietošana un pārdošana tiek attēlots kā ierocis, kas veicina attīstību (00:30:00-00:31:13).
- **Nemiers un „gāšanās no troņa”** – filmas otra daļa parāda, ka narkotikas un psihotropās vielas atstāj negatīvu iespaidu. Ja pirmā daļa bija par narkotisko un psihotropu vielu „aizrautību” un daļēju lieliskumu, jo tās palīdz cilvēkam būt vēl efektīvākam nekā parasti, tad otra daļa lieliski parāda to negatīvo pusi un, ka to ilga lietošana noved pie noteiktām sekām. Filmā parādās nemiers un satraukums un sāpes, jo „dozas nedabūšana” lietotājus noved pie nespējas pienācīgi eksistēt.

6.2. „Kokaīns” (Blow)

Narkotikas (marihuāna, alkohols, kokaīns, heroīns utt.)	Liet. vecums	Kā tiek lietotas narkotiskās un psihotropās vielas	Narkotisko un psihotropo vielu reakcija uz cilvēkiem	Narkotisk o un psihotrop o vielu izraisītās sekas (ko redz epizožu laikā)	Ko narkotiskās un psihotropās vielas liek darīt to lietotājiem
Kokaīns (00:03:03)	-	Šņauc	-	Atceras pagātni/ bērnību	-
Alkohols (00:03:03)	-	Dzer	-	-	-
Marihuāna (00:08:08)	-	Smēķē	-	-	-
Marihuāna (00:13:09)	-	Smēķē	Nespēja koncentrēties; uzjautrinājums	-	Nespēj koncentrēties uz neko citu kā faktu, ka ir narkotisko vielu reibumā, kas izraisa lietotājam smieklus lēkmi
Marihuāna (00:14:56)	-	Smēķē	-	-	-
Alkohols (00:33:58)	-	Dzer	-	-	-
Kokaīns (00:54:05)	-	Šņauc	Nejūtīga ķermeņa daļa	-	Pēc kokaīna lietošanas lietotājs apgalvo, ka nejūt savu seju
Alkohols (00:54:50)	-	Dzer	-	-	

Kokaīns (01:09:16)	-	Šņauc	Izrāda daudz uzmanību; sirsnīgums (01:09:30-01:10:10)	-	Lietotājs ir ļoti mīlīgs pret citiem un izskatās „ārpus šī pasaules”, jo ir narkotisko vielu reibumā; deguna šņaukšana
Kokaīns (01:15:49)	-	Šņauc	-	-	-
Kokaīns (01:17:31)	-	Šņauc	Eiforija; stiklainas acis; reibums (01:17:37-01:18:48)	-	Lietotājs redzami apreibis ar stiklainām acīm, pamanāms, ka lietotājs grīļojas un ir grūti nostāvēt, kā arī zem acīm ir zili riņķi
Alkohols (01:33:28)	-	Dzer	-	-	Lieto arī tad, kad ir problēmas
Kokaīns (01:34:16)	-	Šņauc	Reibums; agresija (01:34:20-		Lietotājs ir manāmi iereibis, izrāda agresiju verbāli, kā arī uzmācās cilvēkam un traucē tam, kad tiek vadīta automašīna
Kokaīns (01:45:25)	-	Šņauc	-	-	-
Alkohols (01:46:28)	-	Dzer	-	-	-

- **Simboli:**

- **Pagātnes/bērnības atcerēšanās** – uzskatāms kā simbols, jo ar pagātnes atcerēšanos filmas skatītāji tiek iepazīstināti ar Džordžu un kāpēc viņš ir tāds, kāds ir. Kā bērnība ir viņu veidojusi un kā tas viss nosaka viņa darbības tālāk.

- **Tēlu analīze:**

Filmā, pēc autores domām, galvenais uzsvars ir jāliek uz vienu no tēliem, kas ir Džordžs, taču ir arī nepieciešams ieskatīties citos tēlos, lai labāk izprastu pašu Džordžu. Arī šajā filmā ir nepieciešams analizēt katru no tēliem, lai saprastu galvenās rakstura iezīmes un vai tās ir tādas, ar ko skatītājs ir spējīgs identificēties.

- **Džordžs Jungs (*George Jung*)** – Džordža dzīve pārsvarā griežas ap naudu un kā papildināt to daudzumu, lai arī viņa tēvs visu savu mūžu ir bijis par to, ka nauda nav svarīga, Džordža atmiņas par viņa tēva un mātes attiecībām un kā nauda tās

iznīcināja, stādā kā dzinulis, kas neļauj būt nabagam. Taču, Džordžs ir tēls, kurš nevēlas strādāt, lai dabūtu naudu, viņš vēlas, lai tā nāktu viegli un tūlīt un vienmēr vēlas vairāk. Filmas laikā rodas priekšstats, ka Džordžs ir neizlēmīgs mantrausis, kurš darīs visu, lai iegūtu naudu, viņš ir arī tips, kurš dzīvi uztver ļoti viegli un dažreiz pat kā joku.

- **Mirta Junga (*Mirtha Jung*)** – kaisle un temperaments – tā var raksturot Mirtu un daļēji arī Džordža karma, proti, viņš ļoti velējās izbēgt no tādas dzīves, kādu dzīvoja tēvs, viņa pastāvīgā vēlme pieņemt sievu atpakaļ kaut vai viņa vairākas reizes no viņa aizgāja un viņa apgalvojumi, ka viņš to ļoti mīl. Džordžs to nesaprata, bet beigu beigās apprecēja tādu pašu sievieti, kā savu māti – tādu, kurai patīk nauda.
- **Freds un Ermīne Jungi (*Fred and Ermine Jung*)** – tēli reflektē Džordža lēmumus, visu, kas saistās ar viņa dzīvi un kāds viņš ir izaudzis, proti, ar kādām vērtībām, ir jāpasakās viņa tēvam un mātei. No viņu puses ir liels ieguldījums tajā, kāpēc Džordžs ir tik ļoti izslāpis pēc naudas, jo viņš atceras, kādām grūtībām gāja cauri viņa tēvs un cik nepateicīga bija viņa māte par to, ko tēvs nopelnīja, viņai vienmēr vajadzēja vairāk. Daļēji Džordžs izauga un kļuva tāds pats kā viņa māte. Freds vienmēr ir pastāvējis par to, ka nauda nav svarīgākais, kā tā ir tikai līdzeklis kā izdzīvot, bet ne, lai dzīvotu.
- **Filmas analīze:**
 - **Mūzika:** rokmūzika un psihodēliskais roks – mūzika tiek lietota noteiktos brīžos, lai pausta ainas nozīmi un noskaņu, šajā filmā ļoti bieži tiek izmantots parastais roks un psihodēliskais roks, kas savā būtībā arī ir narkotiku mūzika, jo tajos laikos, kad dzima šī mūzika, visi tās piekopēji lietoja narkotikas un vēl joprojām pastāv uzskats, ka šī mūzika ir narkotiku mūzika, gluži kā narkotiku himna. Mūzika lieliski atspoguļo filmas sajūtas, ka viss ir brīvs un patīkams, ka lietojot narkotikas dzīve ir gaiša un pūkaina. Mūzika rada noskaņu, ka ir vērts pamēģināt narkotikas, jo tad pastāv iespēja, ka arī būsi tik pat foršs kā pārējie un daļēji arī varēsi identificēties ar mūziku, proti, identificēt savu ikdienu ar to. Filmas laikā ir dzirdamas tikai uzmundrinošas skaņas un dziesmas, kas pēc autores domām signalizē, ka narkotiku pasaule jāuztver kā kaut kas pozitīvs un katram cilvēkam nepieciešams, respektīvi, daudzās ainās mūzika tiek izmantota, lai signalizētu Džordža un viņa sabiedroto panākumus dzīvē, pārdodot un lietojot narkotikas.
 - **Lietošana:** tiek attēlota kā daļa no filmas, proti, „Rekviēms sapnim” narkotikas un to lietošana bija paša stāsta galvenais aspekts, kā atkarība lēnām nogalina un

sabojā cilvēku, taču šajā filmā tā bija daļa no filmas, lai labāk varētu pastāstīt stāstu (kas balstīts uz patiesiem notikumiem). Šeit tiek attēlots dzīvesstils, kas tiek veicināts ar narkotiku palīdzību, var vilkt paralēles – narkotikas sabojā cilvēka dzīvi – taču šajā filmā tas netika pasniegts tik katastrofāli.

- **Eiforija/epizodes:** pašas epizodes nav attēlotas kā ievēribas cienīgs, lielāks efekts ir uz pašu darbību, piemēram, kad tiek lietota marihuāna tas tiek attēlots caur palēninātu efektu, parādot, ko marihuāna tieši dara ar cilvēku, tā bez maz vai liek laikam apstāties. Šādā veidā skatītājs izdzīvo līdzīgu narkotisko vielu izraisītajai epizodei vai pareizāk – lietošanas momentam. Alkohols tiek lietots, lai svinētu, tātad radot iespaidu, ka, lai kaut ko atzīmētu, piemēram, kādu notikumu dzīvē, ir jālieto alkohols. Kokaīns šajā kontekstā ir domāts kā kaut kas augstāks par vidējo līmeni, kaut kas tāds, kas paceļ cilvēka statusu un liek tam būtu daudz vērtīgākam. Kokaīns šajā kontekstā reprezentē naudu un visu, kas ir ietekmīgs, jo tikai ietekmīgi un bagāti cilvēki var to atļauties.
- **Narkotikas:** šī filma krasi atšķiras no „Rekviēms sapnim”, jo narkotisko epizožu laikā nenotiek nekas ievēribas cienīgs, proti, to reakcija uz cilvēkiem netiek stāstīta mākslinieciskā veidā un caur simboliem, bet gan lielāks efekts likts uz dzīves stila attēlošanu. Respektīvi, narkotikas šajā kontekstā ir domātas kā laika kavēklis, kā sapņa papildījums un instruments, lai dzīvē tiktu uz augšu, kļūtu veiksmīgs un bagāts.

6.3. „Panika adatu parkā” (*The Panic in Needle Park*)

Narkotikas (marihuāna, alkohols, kokaīns, heroīns utt.)	Liet. vecums	Kā tiek lietotas narkotiskās un psihotropās vielas	Narkotisko un psihotropo vielu reakcija uz cilvēkiem	Narkotisko un psihotropo vielu izraisītās sekas (ko redz epizožu laikā)	Ko narkotiskās un psihotropās vielas liek darīt to lietotājiem
Heroīns (00:14:48)	-	Ievadīts caur šļirci	-	-	-
Heroīns (00:22:20)	-	Caur šļirci	Eiforija; nespēja koncentrēties; sāpes (00:22:50- 00:23:08)		Lietotājs atrodas „ārpus” saprāšanas, var teikt, ka tas variē starp eiforiju un sāpēm
Heroīns	-	Caur šļirci	Eiforija		Lietotājs pēc

(00:23:33)			(00:23:54-00:26:53)		narkotisko vielu ielaišanas sistēmā izjūt lielu pacilātības un eiforijas sajūtu, jo tās iedarbojas uz to.
Heroīns (00:41:53)	-	Caur šļirci	Eiforija; nesaprašana; vājums/nogurums (00:44:50-00:45:56)	-	Lietotājam, atrodoties narkotisko vielu iespaidā, ir enerģija un viņš ir pacilāts, taču, kad tās sāk iziet, parādās nogurums un vājums, nespēja koncentrēties
Heroīns (00:48:02)	-	Caur šļirci	Eiforija (00:48:22-00:48:36)	-	Pamanāma narkotisko vielu iedarbība uz lietotāju → to pārņem eiforija
Heroīns (00:57:57)	-	Caur šļirci	-	-	-
Heroīns (01:26:22)	-	Caur šļirci	Izmisums; neuzmanība (01:26:14-01:28:12)	-	Lietotājs dozas dēļ ir gatavs darīt jebko; neuzmanības un atkarības dēļ nogalina dzīvnieku
Pretsāpju tabletes (01:33:13)	-	Apēd	Eiforija; mierīgums; nejutīgums (01:33:18-01:33:40)	-	Lietotājs apēdot tabletes paliek pārlietu mierīgs un nejutīgs, kā arī ir manāmi apreibis; notrulinātas sajūtas

- **Tēlu analīze:**

Šajā filmā galvenais uzsvars ir jāliek uz diviem tās tēliem – Bobiju un Helēnu, lai izprastu, kādi viņi ir savā būtībā, saprastu galvenās rakstura iezīmes un vai tās ir tādas, ar ko skatītājs ir spējīgs identificēties.

- **Bobijs (Bobby)** – ekscentriskis tēls, kurš savu dzīvi dzīvo uz visiem simts. Viņam nav nekādu saistību, viņš ir brīvs kā putns lielpilsētā, kurā pastāv ļoti maz noteikumu.

- **Helēna (Helen)** – nosvērta, kautrīga, mierīga un trausla, šie būtu vārdi, kas raksturo Helēnu. Viņa ir tēls, kurš raksturojams kā maigs un pat daļēji pakļāvīgs, filmas laikā rodas sajūta, ka viņa daudzas no darbībām un lēmumiem dara/pieņem tieši mīlestības dēļ, ja pat īsti nevēlas, viņu var raksturot kā viegli ietekmējamu.
- **Filmas analīze:**
 - **Lietošana:** arī šajā filmā narkotiku lietošana ir kā daļa no dzīvesveida, proti, tiek attēlota cilvēku, atkarīgo ikdiena un kā viņi katrs izdzīvo. Protams, viss stāsts griežas ap Bobiju un Helēnu un kā Bobijs šajā filmā spēlē enkura lomu, jo viņa dēļ Helēna kļūst atkarīga no heroīna.
 - **Eiforija/epizodes:** pašas epizodes ir iestrādātas kā daļa no ikdienas, proti, nav simbolisko efektu un mākslinieciskā piegarša ainām, bet ir vienkāršs fakts – narkotiku lietošana. Tās tiek parādītas caur vienkāršiem kameras leņķiem, lai skatītājs redz, kā tiek gatavotas narkotikas un kā tās tiek ielaistas sistēmā un arī efekts pēc lietošanas ir pavisam normāls, katrs ir savā eiforijā, bez pārspīlējumiem, rodas vienkāršības sajūta. Skatītājam tiek dota iespēja ieskatīties cilvēku, kuri lieto narkotikas, dzīvē un saprast, kā viss notiek. Eiforija un epizodes tiek iespēlētas ikdienas dzīvē, kad tās notiek, apkārt nekas neapstājas un neviens nekoncentrējas uz lietotāju un narkotisko vielu efektu, bet viss iet uz priekšu, tas rada tādu kā piederības sajūtu viņu pasaulei, ka arī viņi ir normāli cilvēki, bet kuriem patīk kavēt laiku ar narkotikām. Filma ir stāsts par cilvēkiem, kuri lieto narkotikas un kā viņi tiek galā ar ikdienu un dzīves notikumiem, ir viegli identificēties ar viņiem, jo viņu problēmas un ikdiena ir tik ļoti līdzīga mūsējām.
 - **Narkotikas:** arī šī filma atšķiras no „Rekviēms sapnim” un pat „Kokaīns”. Šajā filmā, kā jau augstāk tiek minēts, ir ieskats cilvēku dzīvē un kā viņi dzīvo – un to dara, lietojot narkotikas. Filma atšķiras no „Kokaīna”, jo tajā viss bija uz luksusa vērsts, proti, narkotikas bija instruments kā kāpt par karjeras kāpnēm – iegūt vairāk naudu, darot ļoti maz. Taču šī filma ir vairāk par to, ka narkotikas var kļūt par ikdienu arī tad, ja tev naudas ir maz un tu „knapi” iztiec dzīvē. Šeit parādās tas, ka narkotikas ir drauds visiem ne tikai bagātajiem un ne tikai tiem, kam dzīvē nav sapņu un vēlme strādāt. Filma arī pierāda to, ka, kas sākās kā laika kavēklis, var izaugt par lielu problēmu un sabojāt dzīvi ne tikai sev, bet arī apkārtējiem.

6.4. „Vilcienvakte” (*Trainspotting*)

Narkotikas (marihuāna, alkohols, kokaīns, heroīns utt.)	Liet. vecums	Kā tiek lietotas narkotiskās un psihotropās vielas	Narkotisko un psihotropo vielu reakcija uz cilvēkiem	Narkotisk o un psihotrop o vielu izraisītās sekas (ko redz epizožu laikā)	Ko narkotiskās un psihotropās vielas liek darīt to lietotājiem
Heroīns (00:02:17)	-	Caur šļirci	Eiforija (00:02:31- 00:03:43)	-	Lietotāji ir manāmi apreibuši
Heroīns (00:04:02)	-	Caur šļirci	Eiforija (00:04:33- 00:04:56)	-	Lietotājs pirms lietošanas ir ar skaidrām domām, taču pēc tam izjūt tikai narkotiku efektu
Ātrums (00:14:42)	-	Apēd	Eiforija, nemiers (00:14:48- 00:16:22)	-	Lietotājs ir manāmi apreibis un eiforijā, kas izraisa nemieru un nespēju nosēdēt uz vietas, kā arī lietotājs ļoti ātri un daudz runā
Heroīns (00:34:17)	-	Caur šļirci	-	-	-
Heroīns (00:34:44)	-	Caur šļirci	Eiforija, miers (00:34:55- 00:35:02)	-	Lietotājs ir mierīgs un manāmi apreibis, tāpēc arī nespēj neko izdarīt
Heroīns (00:35:39)	-	Caur šļirci	Eiforija (00:35:40- 00:36:12)	-	Lietotājs ir manāmi apreibis
Heroīns (00:37:06)	-	Caur šļirci	Eiforija (00:37:10- 00:37:19)	-	Lietotājiem ir nekavējoša iedarbība no heroīna
Heroīns (00:37:55)	-	Caur šļirci	-	-	-
Heroīns (00:40:50)	-	Caur šļirci	-	-	-
Heroīns (00:46:07)	-	Caur šļirci	Eiforija (00:46:42- 00:46:50)	Pārdozēša na, lietotājs slīkst sarkanā paklājā	Lietotājs ir manāmi apreibis, līdz tādām līmenim, ka ir nepieciešams ārsts, jo ir notikusi pārdozēšana
Hašišs (01:00:39)	14	Pīpē	-	-	-

Heroīns (01:15:30)	-	Caur šļirci	Eiforija (01:15:58- 01:16:15)	-	Lietotājs iegūst nekavējošu efektu no heroīna
Heroīns (01:17:04)	-	Caur šļirci	-	-	-

- **Simboli:**

- **Slīkšana paklājā, forma kā zārks** – skaidrojams kā Rentona miršana, jo narkotikas sistēmā ir par daudz un viņam sākas slikta reakcija uz tām. Rentona narkotiku dīleris uz viņu skatās no augšas, simbolizē kaut ko pārāku, jo viņš ir vienīgais, kas var palīdzēt.

- **Tēlu analīze:**

Filmā, pēc autores domām, galvenais uzsvars ir jāliek uz pieciem tēliem, kas ir labi draugi – Rentons, Spads, Slimais Zēns, Tomijs un Begbijs – kuri ir ļoti tuvi, šādi reprezentējot daudzas draugu grupas, tādējādi padarot identificēšanos daudz vieglāku. Ir nepieciešams analizēt šos tēlus, lai tos labāk izprastu un novērtētu vai ir iespējams ar kādu no tiem identificēties tieši individuālā līmenī.

- **Rentons (*Renton*)** – filmas laikā rodas priekšstats, ka Rentons ir jāuztver kā antivaronis, nevis tāpēc, ka viņš darītu kaut ko neizsakāmi sliktu, bet vairāk tāpēc, ka viņa dzīvē nekas nenotiek tā, kā tas pēc sabiedrības normām ir jābūt – viņš ir narkomāns, kurš neuzskata, ka cilvēkam ir jābūt kādiem pienākumiem vai ka ir jārespektē likumi utt. Rentons ir tēls, ar kuru ir viegli identificēties, tieši jauniešiem, jo viņš vēl nav sevi īsti atradis, ja tā var teikt, ir ar cinisku skatu uz pasauli, ir vientuļš, atsvešināts no jebkādiem pienākumiem un reālās pasaules un ir savā ziņā depresīvs un viņš lielāko daļu no savas dzīves notikumiem uztver caur humoru, tādējādi daudzi var identificēties, jo jauniešu pārejās process bieži vien ir piepildīts ar daudz neizprotamām lietām ne tikai kas notiek apkārt, bet arī iekšējā pasaulē un vientulība un nesaprašana ir vienas no visbiežāk izjustajām izjūtām jaunieši vidū.
- **Spads (*Spud*)** – tēls, kurš grupā spēlē naivā bērna lomu, tas, kurš bieži vien ir citu cilvēku apsmiekla objekts, viņa darbības tiek norakstītas kā bērnišķīgas un kā tādas, kuras nav jāņem vērā, nav jāuztver kā nopietnas, bet gan tādas, par kurām var pasmieties. Spads bieži vien liek domāt par viņu kā ļoti vāju tēlu, kurš savas atkarības dēļ ir gatavas darīt jebko, viņš daļēji ir uzākstāms par viegli ietekmējamu. Viņš ir bara naivais posms, kurš iekūlas daudzās problēmās, tieši ar likumu, savas atkarības dēļ. Spads ir polārais pretstats Slimajam Zēnam.

- **Tomijs (Tommy)** – filmas laikā ļoti var pamanīt, ka Tomijs ir pilnīgs kontrasts visiem pārējiem, viņš ir sportisks, kurš izbauda dabu, svaru cilāšanu un futbola skatīšanos un viņš tajā visā rod lielāku prieku nekā narkotiku lietošanā. Tēls, kurš vienīgais nelieto heroīnu. Viņš ir arī viens no tiem tēliem, kurš filmas progresijas laikā ļoti mainās. Respektīvi, Tomijs, draugu ietekmes un mīlestības dēļ, ir tas, kurš no visiem draugu lokā esošajiem, kuru piemeklē fatāls iznākums.
- **Slimais Zēns (Sick Boy)** – filmas laikā rodas iespaids, ka šis tēls ir godam nopelnījis savu iesauku, jo ir raksturojams kā morāli degradēts cilvēks, kuram reti kad rūp apkārtējie cilvēki. Viņš pret visiem attiecas tā, it kā būtu labāks par tiem, it īpaši, kad runa iet par sievietēm, tās, viņaprāt, ir zemākas par viņu un tādas, ar kurām viegli manipulēt, pavedināt un ļaunprātīgi izmantot. Slimais Zēns ir Rentona senākais draugs, taču viņu savienība vairāk atgādina sāncensūs nekā draugus, jo, piemēram, kad Rentons mēģina atmest heroīnu, Slimais Zēns dara to pašu, tikai tāpēc, lai iespītētos un pierādītu, ka viņš arī to var izdarīt un pat labāk nekā Rentons. Slimais Zēns filmā attēlots kā inteligents sieviešu pavadinātājs, kurš ir Džeimsa Bonda „wannabe”. Filmā parādās arī iemesls, kāpēc Slimais Zēns ir tāds, kāds viņš ir – sava bērna nāves dēļ – un tas ir iemesls, kāpēc Slimais Zēns rīkojas tā, kā viņš rīkojas. Šeit var secināt, ka cilvēka nespēja sagremot un tikt pāri dzīves likstām noved pie atkarības un kriminālas rīcības.
- **Begbijs (Begbie)** – brutālākais tēls visā filmā un starp šiem pieciem draugiem. Viņš ir uzskatāms par ļoti varmācīgu tēlu, kurš ar terorizēšanu panāk to, ko vēlas. Daļēji šo tēlu var uztvert kā tādu, kurš caur savu varmācību pret citiem, pārdzīvo un mēģina kompensēt kādu no savām nepilnībām. Šajā tēlā stipri izteikta ir vēlme valdīt par visiem un jebkuru situāciju.

Šajā filmā, analizējot tēlus, rodas viens secinājums – bēgšana no jebkā, kas pieprasa atbildību, respektīvi, visi tēli kā viens bēg no policijas, no pienākumiem, no ģimenes un no darba.

- **Filmas analīze:**

- **Mūzika:** 1996. gads, Britu mūzikā, bija pārejas periods, no alternatīvās, elektroniskās, *indie* un roka mūziku tika pāriets uz *britpop* mūziku. Šajā filmā mūzika izmantota, lai ainas padarītu dzīvākas un savā ziņā tādas, kas uzrunā auditoriju. Jo kā zināms, ar mūzikas palīdzību ir iespējams pateikt kāds garastāvoklis valda noteiktā ainā. Izmantojot dažādus skaņdarbus, kas svārstās starp rokmūziku, alternatīvo uz *britpop*, tiek veidota noteikta noskaņa, jāpiebilst, ka katrs mūzikas gabals ir rūpīgi izvēlēts, lai atbilstu katrai no filmā redzamajām

ainām, tādejādi, nododot caur to kādu ziņu. Šeit jāpiebilst populārās kultūras ietekme uz cilvēkiem un tas ietver arī mūziku, ar kuras palīdzību ir iespējams komunicēt dažādus uzskatus un tādejādi ietekmēt auditorijas.

- **Lietošana:** šajā filmā, narkotikas tiek pasniegtas kā svarīga stāsta daļa, tās ir tēlu ikdiena un pastāvīga ;lieto to dzīvē. Heroīns ir viņu rīks cīņai pret visu, ko sabiedrība uzskata par normālu. Alkohols ir vairāk otrā plānā nekā heroīns, bet tas ir daļa no tēlu ikdienas. Šeit jāpiebilst, ka vairākās ainās tas ir nevis veids, kā pabarot atkarību, bet gan kā daļa no sabiedriskās dzīves, jo tas tiek attēlots mirkļos, kad draugu grupa vai kāds no grupas dalībniekiem atrodas sabiedriskā vietā un komunicē ar citiem cilvēkiem. Tas ir jāuztver kā rīks, kas palīdz komunikācijā.
- **Eiforija/epizodes:** arī šajā filmā, narkotiskās epizodes tiek pasniegtas diezgan vienkārši, kā daļa no stāsta, nevis kaut kas atsevišķs.
- **Narkotikas:** šī filma tiek ietverta pie melnās komēdijas un tas uzreiz liek auditorijai saprast, kāda noskaņa valdīs filmā. Narkotikas šajā filmā ir uzskatāmas par daļu no visa melnā humora, to pasniegšanas veids (arī lietošanas) auditoriju nebaisa, kā tas, piemēram, ir filmā „Rekviēms sapnim”, bet gan ļauj par visu pasmieties. Protams, filmā ir mirkļi, kad rodas riebums pret narkotikām un ko tās spēj nodarīt cilvēkiem (Slimā Zēna bērna nāve, neuzmanības dēļ).

7. FOKUSA GRUPAS INTERVIJAS REZULTĀTI

Lai izprastu auditorijas nostāju un pierādītu vai apgāztu pētījuma problēmu, tika veikta fokusa grupas intervija, kura tika sadalīta divās daļās - pirmajā daļā tika intervētas četras sieviešu kārtas pārstāves, vecumā no 18-20 (skat. 1.1. tabulu), otrajā daļā tika intervēti četri vīriešu kārtas pārstāvji, vecumā no 18-20 (skat. 1.2. tabulu). Aptaujātie respondenti vēlējās palikt anonīmi, jo darba tēma tiek uzskatīta par strīdīgu pēc daudzu cilvēku uzskatiem, tādejādi respondenti vēlējās izvairīties no nosodīšanas, tāpēc tiek izmantoti izdomāti vārdi.

1.1.tabula

Fokusa grupas dalībnieces sievietes

Vārds	Vecums	Nodarbošanās
Anna	18	Studente
Ieva	20	Studente
Līga	18	Studente
Māra	19	Studente

Fokusa grupas sākumā nebija nepieciešams respondentus iepazīstināt vienu ar otru, jo tie jau bija savā starpā pazīstami. Piecas minūtes respondenti un moderators sarunājās tāpat vien, par mazsvarīgām lietām, lai iegūtu apziņu viens par otru un lai padarītu gaisotni draudzīgāku un atvērtāku. Darba autore, pirms fokusa grupas intervijas un pirms respondentiem bija izdevība noskatīties filmas, uzdeva jautājumu par to vai respondenti uzskata, ka narkotisko un psihotropo vielu pasaule ir vērtējama pozitīvi vai negatīvi, visi respondenti atbildēja, ka negatīvi.

Pēc tam sekoja jautājumi saistībā ar bakalaura darba tēmu. Jautājumi bija saistībā ar narkotiskajām un psihotropajām vielām, kas redzamas Holivudas filmās vai respondenti ir lietojuši kādu no narkotiskajām un psihotropajām vielām, vai filmu saturs ietekmē respondentus, vai respondenti domā, ka filmas spēj ietekmēt cilvēku domāšanu un darbības, vai medijs ietekmē viņu lēmumu lietot narkotikas un jautājumi par filmās redzēto saturu.

Atbildot uz jautājumu vai viņas ir lietojušas kādas no sekojošajām narkotikām – alkohols, marihuāna, kokaīns vai heroīns – visvairāk atbildes svērās par labu alkoholam un

marihuānai, šīs vielas viņas minēja kā tās, ko ir sanācis/vai tiek lietotas ikdienā. Interesantas bija Ievas un Māras atbildes, Ieva atzinās, ka ir lietojusi arī kokaīnu, bet Māra apgalvo, ka nelieto neko no minētajām vielām. Pie jautājuma, kāpēc narkotiskās un psihotropās vielas tika lietotas un vai medijs ir ietekmējis šo lēmumu, atbildes bija līdzīgas, Anna un Ieva min draugus kā tos, kas ietekmēja lēmumu, bet Līga min sabiedrībā valdošos uzskatus, ka jauniešiem ir pieņemts lietot alkoholu un citas narkotiskās un psihotropās vielas. Visi respondenti atbildēja līdzīga par mediju ietekmi, interesants bija Līgas viedoklis, kura apgalvo, ka: „Noteikti, mediji spēlē milzīgu lomu mūsdienu jaunatnes lēmumā lietot narkotikas, jo mēs tomēr esam tehnoloģiju bērni, tāpēc nav jau jābrīnās par to, ka visi ir kaut ko lieto”. Pie jautājuma vai respondenti saskata kopīgas iezīmes ar kādu no tēliem un vai viņas vēlētos kādam no tiem līdzināties, katra no meitenēm minēja savu tēlu no filmām, respektīvi, Ieva vēlējās līdzināties filmas „Kokaīns” galvenajam tēlam, taču vienu kopīgu iezīmes atrada gandrīz visos tēlos – mērķtiecību, viņa apgalvo: „...varu teikt, ka esmu kā lielākā daļa no visiem filmas tēliem – mērķtiecīga, jo viņi visi kā viens centās sasniegt vienu mērķi – eiforiju. Bet nu es vairāk runāju par citām prioritātēm, tieši sevī, man neinteresē eiforija”. Līga sevī atrada kopīgas pazīmes ar Helēnu no filmas „Panika adatu parkā”, minot viņas naivumu un nespēju pateikt nē kā savas īpašības. Māra, kura nelieto narkotiskās un psihotropās vielas, kopīgas iezīmes atrada ar Tomiju no filmas „Vilcienvakte”, minot līdzību ar viņu pirms Tomijs kļuva atkarīgs no heroīna. Anna min Hariju, no filmas „Rekviēms sapnim”, kā vislīdzīgāko sev, apgalvojot: „...viņš sirds dziļumos bija tas, kurš ticēja par labāku rītdienu... Un viņš dikti mīlēja Merionu, un man mīlestība ir kaut kas svēts un mīļš”.

Uz jautājumu par to vai respondenti uzskata, ka filmās attēlotais dzīvesstils ir pievilcīgs, atbildes bija dažādas, Māra uzskata, ka nav vērts tā dzīvot, jo sekas ir briesmīgas, taču Ieva uzskata savādāk, apgalvojot, ka sekas nemaz neesot tik trakas un turpinot ar apgalvojumu, ka vēlētos dzīvot tāpat kā filmas „Kokaīns” galvenais varonis Džordžs, Līga piekrīt Ievas viedoklim. Anna apgalvo, ka nevēlētos tā dzīvot. Pie jautājuma vai filmās attēlotais narkotisko un psihotropo vielu lietošanas daudzums atstāja uz respondentiem iespaidu, meitenes atbildēja, ka tam netika pievērsts tik daudz uzmanības kā atstātajiem efektiem, kur Anna apgalvo, ka filmā „Vilcienvakte” attēlotie narkotisko un psihotropo vielu efekti, radīja vēlmi pamēģināt šīs vielas. Ievas apgalvojums sakarā ar filmu „Vilcienvakte” ir līdzīgs Annas viedoklim, viņa pagalvi, ka vēlētos pamēģināt heroīnu, Ieva turpina ar apgalvojumu, ka filma „Kokaīns” radīja vēlmi dzīvot tāpat kā filmas tēli, lai gan saprot, ka realitātē tā nenotiek. Līga piekrīt Annas un Ievas viedoklim par abām filmām un to atstātajiem iespaidiem un min, ka filmu „Rekviēms sapnim” un „Panika adatu parkā” noskatīšanās radīja pretēju efektu, taču apgalvo, ka: „...lielāku iespaidu atstāja pirmās divas filmas, jo mēs tomēr

esam cilvēki un cenšamies dzīvē izvēlēties pozitīvo ceļu ne negatīvo”. Uz jautājumu, ko respondenti domā par filmā „Rekviēms sapnim” izmantoto narkotisko efektu filmēšanas tehniku un vai tā radīja vēlmi pamēģināt narkotiskās un psihotropās vielas, atbildes bija puslīdz vienādas, respektīvi, meitenes uzskata, ka šī filma strādā ar pretēju efektu kā to dara, piemēram filma „Kokaīns”, meitenes apgalvo, ka „Rekviēms sapnim” aicina auditorijas nelietot narkotiskās un psihotropās vielas. Pie jautājuma vai respondenti uzskata, ka filmā „Kokaīns” izmantotā mūzika mainīja uzskatus par narkotisko un psihotropo vielu pasauli, atbildes bija puslīdz vienādas, meitenes apgalvoja, ka ar mūzikas palīdzību tika radīta konkrēta noskaņa un ka ar to ir viegli identificēties, panākot to, ka auditorijas vēlas dzīvot tāpat, kā filmas tēli. Māra apgalvo, ka mūzika nemainīja viņas uzskatus. Atbildes uz jautājumu vai mūzikas izmantošana filmā „Vilcienvakte” ietekmēja respondentu uzskatus par narkotisko un psihotropo vielu pasauli, meitenes apgalvoja, ka šajā filmā mūzika nespēlēja atsevišķu lomu auditoriju piesaistīšanā, bet minēja gan aktierspēli, gan filmas valodu, vide un filmas stāsts kā panākuma atslēgu, lai mainītu uzskatus, kaut gan Māra minēja, ka filma un mūzika viņai patika, tā nemanīja viņas uzskatus. Uz jautājumu par to, kādas bija respondentu domas par filmā „Rekviēms sapnim” izmantoto mūziku, meitenes to raksturoja dažādi, Māra apgalvoja, ka filma un mūzika radīja viņai šermuļus un viņa saprot kāpēc tā ir aizliegta daudzās vietās. Ieva apgalvo, ka nesaprot, kāpēc tā ir aizliegta, sakot: „„Rekviēms sapnim”, manuprāt, aicina cilvēkus nelietot narkotikas un tāpēc man liekas interesanti, ka tā ir aizliegta, jo tā nedara neko traku, tā tikai attēlo realitāti, ko daudzas citas filmas slēpj, izvēloties izpušķot patiesību un padarīt to mīlīgāku”.

Pie jautājuma vai respondentiem ir iespējams identificēties ar filmā „Vilcienvakte” redzēto draugu grupu vai kādu no tās dalībniekiem, trīs no četrām meitenēm atbildēja, ka ir viegli identificēties kā ar grupu, bet grūti ir identificēties ar individuālu šīs grupas pārstāvi. Māra apgalvo, ka viņa spēj identificēties ar Tomiju (pirms viņu skāra narkotikas) un viņa vēlmi dzīvot veselīgi un izvairīties no narkotikām. Uz jautājumu, ko respondenti domāja par filmā „Vilcienvakte” redzēto ainu, kur viens no galvenajiem tēliem cenšas atmest heroīnu, atbildes bija divējādas – Anna un Ieva uzskatīja, ka ainā redzamais ir smieklīgs un pārspīlēts, kaut vai saprot, ka tā ir savdabīga melnā humora filma. Turpretī, Līga šīs ainas laikā jutās neomulīgi, apgalvojot, ka: „...ja arī tu lieto narkotikas un uz brīdi jūties septītajās debesīs, to atmešana var būt visai sāpīgs un mokošs process”, bet Māra apgalvo, ka šīs ainas laikā viņai bija viena vienīga doma: „...saki narkotikām nē...”. Jautājumā vai respondenti uzskata, ka atrašanās vieta (Latvija pret ASV) spēlē lomu narkotiku lietošanas paradumos, meitenes domā līdzīgi. Māra apgalvo, ka atrašanās vieta spēlē lielu lomu, minot, ka šīs divas vietas pat nevar salīdzināt, tieši narkotisko un psihotropo vielu patēriņa ziņā. Anna pauž viedokli, ka

Amerikas vide ir pavisam savādāka, kā arī mediju spēks cilvēku ietekmēšanā, kam Māra piekrīt un papildina Annas teikto ar viedokli, ka tāpēc arī visas filmas, kurās tiek attēlotas narkotiskās un psihotropās vielas dzimst Amerikā. Ieva apgalvo, ka: „Noteikti, ka ir atšķirība, Amerika ir sapņu zeme, kā visos medijos un starp cilvēkiem tiek pozicionēts un tur visi iedzīvotāji sniedzas pēc labākas dzīves un narkotikas tiek pozicionētas kā daļa no šīs labās dzīves, jo, ja tu vari atļauties kokaīnu un labu alkoholu, tas nozīmē, ka esi virs vidējā līmeņa, kā to varēja redzēt filmā „Kokaīns”. Un, manuprāt, šī filma lieliski parādīja, kāda Amerika ir patiesībā”. Līga papildina Ievas teikto ar apgalvojumu, ka mediji ir tie, kas kultivē narkotisko un psihotropo vielu patēriņu, tādejādi turot šo sapni pie dzīvības.

Uz jautājumu vai pēc filmu noskatīšanās, kādam no respondentiem parādījās vēlme pamēģināt vai atkārtoti lietot kādu no tajās redzētajām narkotiskajām un psihotropajām vielām, atbildes bija dažādas. Līga apgalvo, ka starp četrām filmām, divas no tām („Kokaīns” un „Vilcienvakte”) aicināja lietot narkotikas, taču otras divas („Rekviēms sapnim” un „Panika adatu parkā”) atteikties no tām, taču, lai arī parādījās interese pamēģināt, kādu no vielām, viņa uzskata, ka to nedarītu, ja būtu iespēja. Māra stingri turas pie viena viedokļa un arī šajā jautājumā apgalvo, ka visas filmas apliecināja to, ka viņa ikdienā pieņem pareizo lēmumu, kad izvēlas nelietot nekāda veida narkotiskās un psihotropās vielas. Annai parādījās vēlme pamēģināt heroīnu, bet apgalvo, ka nekad neko tādu nedarītu, taču Ieva domā savādāk, viņa labprāt atkārtoti lietotu kokaīnu, jo filmā tas tika pasniegts pozitīvā gaisotnē un viņu uzrunāja dzīvesstils, kas tam sekoja. Arī jautājumā vai respondenti lietotu narkotikas (tieši marihuāna, kokaīns un heroīns), ja tās būtu legālas, atbildes bija dažādas, taču 3 no četrām meitenēm sliecās uz pozitīvu atbildi. Ieva, Līga un Anna apgalvoja, ka, ja narkotikas būtu legālas, viņas vēlētos tās pamēģināt, jo tādejādi būtu iespējams izvairīties no soda par to lietošanu un pirkšanu. Māra apgalvo, ka viņai tas neko nemainītu un viņa tik un tā nelietotu. Uz jautājumu vai respondenti lietotu narkotiskās un psihotropās vielas, ja tās spētu tiem justies labāk un pašpārliecinātāk, meiteņu atbildes vairāk sliecas uz negatīvo pusi, jo apgalvo, ka cilvēks visbiežāk jūtas nepārliecināts tad, kad ir sevi jāprezentē, taču riskēt sevi prezentēt esot salietojies narkotikas, meitenes neuzskata par pareizu rīcību. Pie jautājuma vai respondenti uzskata, ka filmas ir spējīgas ietekmēt cilvēku domāšanu un pēc tam arī darbības, lielākā daļa no meitenēm (trīs no četrām) atbildēja diezgan līdzīgi. Anna pauž interesantu viedokli, apgalvojot, ka: „...mēs uzskatām, ka esam visstiprākie un labākie un ka neviens nevar veidot mūsu domu, bet tās ir muļķības, ja ne apzināti, tad tas viss notiek neapzināti, katru reizi, kad tu nonāc pie kāda secinājuma vai tevī rodas jauna doma, tā daļēji ir ietekmēta no kaut kurienes, jo mēs tomēr dzīvojam tādā pasaulē, kur individuālisms vairs nepastāv, mēs esam tik saistīti savā starpā, ka diktējam viens otra domu un rīcību”. Ieva apgalvo, ka: „...tās

noteikti strādā kā ideāls ietekmētājs, jo, ja tā padomā, tad divas stundas sēdēt un monotoni skatīties ekrānā noteikti atstāj uz tevi iespaidu, nav iespējams pēc filmas noskatīšanās vienkārši to izmest no prāta un aizmirst, kaut kas no tā paliek. Un it īpaši šādas smagas filmas par narkotikām, tās atstāj vislielāko iespaidu, jo tomēr spēlē uz mūsu nerviem”. Māra pauž pretēju viedokli, apgalvojot, ka nevar ietekmēt to, kas nevēlas tikt ietekmēts.

Uz jautājumu, kura no filmām atstāja vislielāko iespaidu uz respondentiem, atbildes bija dažādas. Ieva minēja filmu „Kokaīns” kā to, kas atstāja vislielāko iespaidu, viņu uzrunāja tajā reprezentētais dzīvesstils. Anna min mīlestību pret humoristiskām filmām kā galveno iemeslu, kāpēc uz viņu vislielāko iespaidu atstāja filma „Vilcienvakte”, kā arī tas, ka filma pierādīja, ka caur humoru var pārdzīvot jebkādu dzīves situāciju. Uz Māru vislielāko iespaidu atstāja filma „Rekviēms sapnim”, kas viņai izraisīja dalītas sajūtas – raudāt vai kliegt. Ieva piekrīt Līgai un arī min filmu „Kokaīns”, kas atstāja vislielāko iespaidu. Jautājumā vai respondenti uzskata, ka šīs četras filmas aicina skatītājus lietot narkotikas vai tomēr atteikties no tām, lielākā daļa no meiteņu atbildēm (trīs no četrām) bija puslīdz vienādas, respektīvi, meitenes apgalvoja, ka puse no filmām aicina lietot narkotiskās un psihotropās vielas („Kokaīns” un „Vilcienvakte”), bet otra puse („Rekviēms sapnim” un „Panika adatu parkā”) tomēr atteikties no tām. Interessants ir Līgas viedoklis, kura apgalvo: „Lai arī visās filmās narkotiku pasaule ir attēlota kā tāda, kas var neatgriezeniski sabojāt cilvēka dzīvi, taču divās no tām tā ir pasniegta diezgan krāsaina un forša, tāpēc ir viegli apjukt un arī vēlēties pamēģināt kādu no narkotikām”. Ieva, par filmu „Rekviēms sapnim”, izsakās sekojoši: „„Rekviēms sapnim” ir tā filma, kas pret narkotikām iedzen šausmas...”. Māra apgalvo, ka visas filmas aicina nelietot narkotikas un piebilst, ka: „Uzskatu, ka filmas veidotājiem ir jādomā kā viņi pasniedz tās, jo tās taču var redzēt daudzi cilvēki un arī tādi, kuri ir viegli ietekmējami”.

Kopumā analizējot fokusa grupu, autore secina, ka dalībnieces ir informētas par narkotiskajām un psihotropajām vielām un to ietekmi uz cilvēkiem, atbildes ir interesantas un godīgas, grupas dalībnieces nebaidījās dalīties ar savu viedokli un arī diskutēt savā starpā. Lai arī lielākai daļai meiteņu skatījums uz filmām un pašām narkotiskajām un psihotropajām vielām ir diezgan vieglprātīgs, meitenes saprot, kādas ir to lietošanas sekas, taču tas neattur no vēlmes tās pamēģināt vai atkārtoti lietot. Autore analizējot interviju secina, ka respondenti jau ir lietojuši narkotiskās un psihotropās vielas, pirms filmu noskatīšanās, izsakoties, ka šis lēmums pieņemts pateicoties draugu ietekmei vai tāpēc, ka sabiedrībā valda uzskats, ka sociālajos notikumos ir nepieciešams lietot narkotiskās un psihotropās vielas. Respondenti atzīst, ka arī mediji spēlē lielu lomu šī lēmuma pieņemšanā, minot mūsdienu jaunatnes paradumus ikdienā patērēt lielu daudzumu tehnoloģijas. Fokusa grupas dalībnieces, runājot

par līdzības atrašanu starp kādu no tēliem un vai tās ir spējīgas identificēties ar vienā no filmām redzēto draugu grupu, atzina, ka ir iespējams atrast kādas kopīgas pazīmes ar filmā redzētajiem tēliem, taču ne daudz. No tā var secināt, ka grūtības identificēties parādās tāpēc, ka respondentiem ir grūti saskatīt tēlu īpašības, jo tie vairāk koncentrējas uz to, ka tēli ir atkarīgi no narkotiskajām un psihotropajām vielām. Pēc intervijas var noprast, ka dalībniecēm ir parādījusies interese par filmās redzēto dzīvesstilu, jo daudzas min, ka labprāt dzīvotu tāpat kā filmās, taču ir piesardzīgas un apgalvo, ka nevēlētos būt atkarīgas no narkotikām. Dalībnieces atzina, ka narkotisko un psihotropo vielu atstātie efekti un kā tās tiek reprezentētas dažās filmās, viņās raisīja interesi par tām un tāpēc parādījās vēlme tās lietot, vairākas reizes minot tieši to, kā narkotiskās un psihotropās vielas ir pozicionētas filmā (tās bieži vien ir pasniegtas pozitīvā gaismā). Interesants bija respondentu viedoklis par narkotisko un psihotropo vielu lietošanas paradumiem, salīdzinot Latviju ar Ameriku, kur tika pausts viedoklis, ka Amerikas mediji ir tie, kas kultivē šo problēmu un rada šos narkomānus, minot, ka mediji maldina auditorijas ar uzskatu, ka Amerika ir sapņu zeme un ka narkotikas ir daļa no šī sapņa, jo to lietošana pierāda, ka esi ticis augstāk par vidusmēra iedzīvotāja līmeni. Dalībnieces apgalvo, ka vēlme pamēģināt narkotikas ir atkarīgas no tā, kāda pasniegšanas tehnika ir izmantota filmā, respektīvi, ja narkotikas ir pozicionētas kā pozitīvas, auditorijai radīsies vēlme tās pamēģināt, kā arī pierāda atbildes, bet, ja tās pozicionē kā negatīvas un netiek izpušķota to lietošanas realitāte, auditorija spēj saprast to atstātās sekas un izvēlēties tās nelietot. Analizējot fokusa grupu, autore secina, ka dalībnieces saprot, ka filmas ir spējīgas kontrolēt cilvēka domāšanu un arī tā darbības, minot informācijas daudzumu kā vienu no faktoriem un to, ka mēs vairs paši neražojam šo informāciju, bet vairāk aizņemamies no apkārtējiem. Respondenti apgalvo, ka pēc filmu noskatīšanās ir viegli apjukt un vēlēties lietot narkotikas, jo tās tiek pasniegtas pozitīvā gaisotnē, vismaz divās no filmām un respondenti min, ka vieglāk ir koncentrēties uz pozitīvajām lietām, nekā uz negatīvajām, tāpēc šeit atkal var secināt, ka narkotisko un psihotropo vielu pasniegšanas tehnika ir tā, kas diktēs to vai auditorija vēlēties lietot narkotikas vai nē.

Fokusa grupas dalībnieki vīrieši

Vārds	Vecums	Nodarbošanās
Jānis	20	Students
Kārlis	19	Students
Toms	19	Students
Niks	18	Students

Fokusa grupas sākumā nebija nepieciešams respondentus iepazīstināt vienu ar otru, jo tie jau bija savā starpā pazīstami. Piecas minūtes respondenti un moderators sarunājās tāpat vien, par mazsvarīgām lietām, lai iegūtu apziņu viens par otru un lai padarītu gaisotni draudzīgāku un atvērtāku. Darba autore, pirms fokusa grupas intervijas un pirms respondentiem bija izdevība noskatīties filmas, uzdeva jautājumu par to vai respondenti uzskata, ka narkotisko un psihotropo vielu pasaule ir vērtējama pozitīvi vai negatīvi, visi respondenti atbildēja, ka negatīvi.

Pēc tam sekoja jautājumi saistībā ar bakalaura darba tēmu. Jautājumi bija saistībā ar narkotiskajām un psihotropajām vielām, kas redzamas Holivudas filmās vai respondenti ir lietojuši kādu no narkotiskajām un psihotropajām vielām, vai filmu saturs ietekmē respondentus, vai respondenti domā, ka filmas spēj ietekmēt cilvēku domāšanu un darbības, vai medijs ietekmē viņu lēmumu lietot narkotikas un jautājumi par filmās redzēto saturu.

Atbildot uz jautājumu vai dalībnieki ir lietojušas kādas no sekojošajām narkotikām – alkohols, marihuāna, kokaīns vai heroīns – visi dalībnieki atbildēja vienādi, ka ir lietots vai tik lietos gan alkohols, gan marihuāna. Pie jautājuma, kāpēc tika lietotas narkotiskās un psihotropās vielas, un vai medijs ir ietekmējis šo lēmumu, atbildes bija līdzīgas. Jānis apgalvo, ka: „Alkoholu [lietoju] tāpēc, ka tas ir visvieglākais veids, kā atvērties, piemēram, ballītēs un esot draugu lokā, no tā paliek jautri un viss liekas desmit reizes foršāks. Marihuānu, jo vēlējos zināt, kā tas ir”, pārējie puīši piekritu un min to pašu kā iemelsu, kāpēc tās tiek lietotas. Dalībnieki min medijus kā tos, kas ir spējīgi ietekmēt lēmumu par labu narkotisko un psihotropo vielu lietošanai, apgalvojot, ka medijos redzamais saturs ir diktējis viņu darbības. Toms ir skeptiskāks, apgalvojot, ka nepiekrīt tam, ka medijs ietekmē cilvēkus, paužot viedokli, ka cilvēks pats var izvēlēties ko darīt. Pie jautājuma vai respondenti saskata kopīgas iezīmes ar kādu no tēliem un vai viņi vēlētos kādam no tiem līdzināties, atbildes bija

divējādas – Toms un Niks puda viedokli, ka nevēlētos līdzināties nevienam no tēliem, apgalvojot, ka tēli ir vāji cilvēki un narkomāni, kā arī, ka neizjūt vajadzību būt kaut kam citam, izņemot sev, Niks piebilst, ka kopīgā iezīme ar tēliem ir mērķtiecība un sapņošana par labāku dzīvi. Jānis un Kārlis apgalvo, ka vēlētos līdzināties un dzīvot tāpat kā galvenais tēls Džordžs, no filmas „Kokaīns”.

Uz jautājumu par to vai respondenti uzskata, ka filmās attēlotais dzīvesstils ir pievilcīgs, visi respondenti atbild vienādi, apgalvojot, ka filmās „Kokaīns” un „Vilcienvakte” attēlotais dzīvesstils ir vispievilcīgākais un ka tie vēlētos dzīvot tāpat. Pie jautājuma vai filmās attēlotais narkotisko un psihotropo vielu lietošanas daudzums atstāja uz respondentiem iespaidu, daļa dalībnieki atbildēja noraidoši, bet otra daļa, ka narkotisko un psihotropo vielu lietošanas daudzums, radīja vēlmi lietot narkotikas. Jautājumā par to, vai narkotisko un psihotropo vielu efekti uz cilvēkiem atstāja uz respondentiem iespaidu, dalībnieki atbildēja dažādi. Niks pauž viedokli, ka filmas, kurās narkotikas pozicionētas negatīvi, radīja vēlmi atteikties no narkotisko un psihotropo vielu lietošanas, bet kur tās ir pozicionētas pozitīvi, radīja vēlmi tās lietot. Toms apgalvo, ka filmā „Vilcienvakte” izmantotie izteicieni, lai apzīmētu heroīnu strādāja kā aicinājums to pamēģināt. Jānis min filmā „Kokaīns” attēloto dzīvesstilu kā to, kas mudina lietot narkotikas, jo tādejādi radīsies priekšstats, ka dzīvo tāpat. Kārlis pauž interesantu viedokli: „...viss atkarīgs no tā, kā šie efekti tiek filmās pasniegti. Ja to dara ar pozitīvu noskaņu, tad cilvēkiem gribēsies tās lietot, ja to parāda kā „Rekviēms sapnim”, tad gan rodas pretējs efekts”. Uz jautājumu, ko respondenti domā par filmā „Rekviēms sapnim” izmantoto narkotisko efektu filmēšanas tehniku un vai tā radīja vēlmi pamēģināt narkotiskās un psihotropās vielas, atbildes bija vienādas, respektīvi, dalībnieki apgalvo, ka izmantotā tehnika neradīja vēlmi lietot narkotikas, jo tajās ainās attēlotais bija pašsaprotams un nekas jauns. Pie jautājuma vai respondenti uzskata, ka filmā „Kokaīns” izmantotā mūzika mainīja uzskatus par narkotisko un psihotropo vielu pasauli, atbildes bija dažādas. Kārlis apgalvo, ka tā nemainīja uzskatus, bet strādāja kā labs papildinājums un kā rīks, kurš filmā attēloto narkotisko un psihotropo pasauli padara daudz pievilcīgāku. Toms pauž viedokli, ka tas daļēji mainīja viņa uzskatus, apgalvojot: „...tāda veida mūzika jau asociējas un savā veidā reprezentē narkotiku pasauli... Šajā filmā mūzika vairāk strādāja kā narkotiku pasaules izpušķotāja un parādīja to daudz pozitīvākā gaisotnē nekā tā patiesībā ir”. Jānis piekrīt Kārļa apgalvojumam, ka filma kā kopums izmainīja uzskatus par narkotisko un psihotropo pasauli, auditorijām radot vēlmi dzīvot tāpat. Niks apgalvo, ka viņa uzskati netika mainīti, bet, ka narkotisko un psihotropo vielu pasaule tādejādi tika padarīta pievilcīgāka. Atbildes uz jautājumu vai mūzikas izmantošana filmā „Vilcienvakte” ietekmēja respondentu uzskatus par narkotisko un psihotropo vielu pasauli, dalībnieki apgalvoja, ka līdzīgi kā filmā

„Kokaīns”, mūzika strādāja kā rīks, kurs narkotisko un psihotropo vielu pasauli padara daudz pievilcīgāku. Niks apgalvo, ka arī šajā filmā izmantotā mūzika, nedarīja neko tādu, lai mainītu uzskatus par narkotisko un psihotropo vielu pasauli.

Pie jautājuma vai respondentiem ir iespējams identificēties ar filmā „Vilcienvakte” redzēto draugu grupu vai kādu no tās dalībniekiem, visi intervijas dalībnieki atbildēja, ka nav iespējams identificēties ar viņiem kā draugu grupai, jo filmas tēli nav uzskatāmi par draugiem, bet cilvēkiem, kuri eksistē kopā un dala vienu un to pašu problēmu – visi ir atkarīgi no heroīna. Niks apgalvo, ka viņam bija iespēja identificēties ar Rentonu un mazliet ar Begbiju. Toms pauž viedokli, ka sevī atrada pazīmes gandrīz no katra grupas dalībnieka. Kārlis apgalvo: „Ir grūti saprast, kam es līdzinos individuāli, jo visi tēli ir diezgan salauzti un ar milzīgām problēmām, neuzskatu, ka man ir tādas pašas problēmas, bet nu es domāju, ka vairāk Tomijam, jo nu viņš nav atkarīgs un uzvaru liek ne tikai uz ballēšanos, bet arī uz citām lietām, kā, piemēram, uz sportu un savu draudzeni”. Jānis līdzību saskatīja Rentonā, minot, ka abus vieno vienaldzības sajūta un skatījums uz dzīvi, taču pieminot, ka, tāpat kā Rentonam, rūp arī tas, kas notiek apkārt un pašam ar sevi. Uz jautājumu, ko respondenti domāja par filmā „Vilcienvakte” redzēto ainu, kur viens no galvenajiem tēliem cenšas atmest heroīnu, atbildes bija puslīdz vienādas – visi dalībnieki ainu vērtē kā komisku un smieklīgu un tādu, kas heroīna atmešanu attēlo kā viegli izdarāmu, tādejādi respondentos veicinot uzskatu, ka heroīna lietošana nav nekas briesmīgs. Jautājumā vai respondenti uzskata, ka atrašanās vieta (Latvija pret ASV) spēlē lomu narkotisko un psihotropo vielu lietošanas paradumos, atbildes ir dažādas, respektīvi, Jānis uzskata, ka Amerikā tās tiek patērētas daudz vairāk, jo viņiem ir lielāka visatļautība, taču Toms tam nepiekrīt, apgalvojot, ka arī Latvijā netrūkst narkotisko un psihotropo vielu lietotāji, bet atšķirība tāda, ka mēs par to neesam tik informēti, kā esam par Ameriku, jo tā ir vieta, kur tiek ražotas visas filmas un informācija par narkotiskajām un psihotropajām vielām. Kārlis piemin, ka jāņem vērā arī teritoriālais rādītājs, respektīvi, Amerikas platība un tas, ka viņa atrodas blakus Meksikai, ko viņš min kā narkotisko un psihotropo vielu Meku.

Uz jautājumu vai pēc filmu noskatīšanās, kādam no respondentiem parādījās vēlme pamēģināt vai atkārtoti lietot kādu no tajās redzētajām narkotiskajām un psihotropajām vielām, atbildes bija puslīdz vienādas, respektīvi, visi dalībnieki, pēc filmu noskatīšanās vēlētos pamēģināt gan kokaīnu, gan heroīnu, taču pauž to, ka nevēlētos palikt no tiem atkarīgi. Vienīgi Niks apgalvoja, ka viņš nevēlētos lietot heroīnu un šis lēmums tika veikts, pateicoties filmai „Rekviēms sapnim”, ko viņš min kā iemeslu tam, ka heroīns liekas atbaidošs. Jautājumā vai respondenti lietotu narkotikas (tieši marihuāna, kokaīns un heroīns), ja tās būtu legālas, atbildes bija vienādas, dalībnieki apgalvo, ka noteikti vēlētos tās

pamēģināt, ja būtu legālas un viņi varētu tās atļauties, minot, ka tādejādi nebūtu jābaidās no tā, ka tiek pieķerti gan kokaīna, gan heroīna lietošanā un pirkšanā un tikt par to sodīti. Uz jautājumu vai respondenti lietotu narkotiskās un psihotropās vielas, ja tās spētu tiem justies labāk un pašpārliecinātāk par sevi, dalībnieki atbildēja, ka, ja dzīvē rasots tāda situācija, kad kāds no viņiem ir nepārliecināts par saviem spēkiem vai jūtas slikti, tad viņi izmantotu šādu iespēju, bet tā kā šobrīd ir pārliecināti un nav vajadzība justies labāk, neuzskata, ka vajadzētu lietot tāda veida narkotikas. Pie jautājuma vai respondenti uzskata, ka filmas ir spējīgas ietekmēt cilvēku domāšanu un pēc tam arī darbības, lielākā daļa no dalībniekiem (trīs no četriem) piekrīt apgalvojumam, ka filmas ietekmē cilvēku domāšanu un darbības. Kārlis apgalvo: „Es domāju, ka noteikti.... Filmās bieži vien viss tiek attēlots tik nereāli, bet tomēr tā, kā mēs vēlētos, lai mūsu dzīve izskatītos, tāpēc var sanākt tā, ka reālajā dzīvē sākam rīkoties tāpat kā filmas tēli”. Jānis piekrīt Kārlim, bet piemin, ka tas notiek apzināti, apgalvojot: „...mēs kaut ko redzam filmā un saprotam, ka vēlamies darīt tāpat un aiziet – darām”. Niks piekrīt gan Kārlim, gan Jānim, apgalvojot, ka: „...var būt tā, ka tas notiek gan apzināti, gan neapzināti, jo visi mediji jau gudri un zina kā mūs pareizi apstrādāt”. Toms domā pretēji, apgalvojot, ka mēs katrs pats diktējam savu ikdienu un to, ko darām.

Uz jautājumu, kura no filmām atstāja vislielāko iespaidu uz respondentiem, atbildes bija puslīdz vienādas. Niks minēja gan filmu „Kokaīns”, kurā uzrunāja tajā attēlotais dzīvesstils, gan filma „Rekviēms sapnim”, kas radīja pretēju efektu – radīja negatīvas sajūtas pret narkotisko un psihotropo vielu lietošanu. Toms min gan filmu „Kokaīns” tā paša iemesla dēļ kā Niks, jo tur narkotikas un tas dzīvesstils ir pasniegts pozitīvi un rodas vēlme dzīvot tāpat, gan filmu „Vilcienvakte”, kur ar humora palīdzību narkotisko un psihotropo vielu lietošana ir attēlota kā pašsaprotama un pieņemama lieta. Kārlis piekrīt Toma viedoklim par filmu „Vilcienvakte”. Jānis pauž savādāku viedokli, minot filmu „Panika adatu parkā” kā to, kas atstāja vislielāko iespaidu uz viņu, pēc filmas noskatīšanās viņš apgalvo, ka nonācis piesecinājuma, ka: „Pēc noskatīšanās sapratu, ka naivam būt ir pilnīgi stulbi, jo vari panesties uz sliktām lietām”. Jautājumā vai respondenti uzskata, ka šīs četras filmas aicina skatītājus lietot narkotikas vai tomēr atteikties no tām, atbildes bija puslīdz vienādas. Visi dalībnieki apgalvoja, ka filmas dalās pa daivām grupām, vienas, kas aicina lietot narkotiskās un psihotropās vielas. („Kokaīns” un „Vilcienvakte”) un parējās divas filmas („Rekviēms sapnim” un „Panika adatu parkā”), aicina auditorijas nelietot narkotiskās un psihotropās vielas. Taču min arī to, ka, lai arī saprot, ka filmā tiek attēlotas arī narkotisko un psihotropo vielu atstātās sekas, ir vēlme tās pamēģināt.

Pēc otrās fokusa grupas var secināt, ka arī puisi ir zinoši un nebaidās dalīties ar saviem viedokļiem par narkotiskajām un psihotropajām vielām, kas attēlotas filmās un vai tās spēj

ietekmēt auditorijas. Intervijas laikā bija jūtama mazliet brīvāka un vieglprātīgāka attieksme, nekā tas bija starp meitenēm, taču tas neatturēja ne moderatoru, ne dalībniekus kvalitatīvi veikt interviju. Tās laikā darba autore uzzināja, ka puīši, lai arī nav lietojuši smagās narkotikas (kokaīns un heroīns), viņi katrs ir lietojuši gan alkoholu, gan marihuānu un kā iemeslu tam min to, ka alkohols u marihuāna ir tās lietas, kas palīdz vislabāk atbrīvoties un palīdz iejusties sociālos notikumos un starp cilvēkiem. Dalībnieki apzinās mediju klātbūtni un apgalvo, ka mediji ir tie, kas spēj ietekmēt cilvēku rīcību, jo ikdienā tos ļoti bieži patērējam, tāpēc nav iespēja no tā izbēgt. Viņi arī apgalvo, ka filmas ir spējīgas ietekmēt gan domāšanu, gan rīcību, jo tajās attēlotā realitāte ir tik tālu no patiesības, bet šī filmās attēlotā realitāte ir ļoti saistoša, tāpēc parādās vēlme dzīvot tāpat, respondenti ir pārliecināti, ka tas notiek gan apzināti, gan neapzināti. To var skaidrot ar to, ka apzinātā rīcība būtu tā, ka tu pēc filmas noskatīšanās izvēlies kaut ko darīt, bet neapzinātā rīcība parādās pēc laika, kas vairāk saistās ar zemapziņu, ko nav iespējams ne noteikt, ne izmērīt vai tā strādā, vai nē. Fokusa grupas dalībnieki atzīst, ka ir grūti identificēties ar tēliem, jo nespēj sevi salīdzināt ar narkomāniem, tātad varam secināt, ka arī šeit, tāpat kā meiteņu fokusa grupa, ir grūtības redzēt vairāk par to, ka tēls ir narkomāns, respondenti nespēj pamanīt īpašības, jo spēj koncentrēties tikai uz to, ka tēls ir atkarīgs no narkotikām, taču respondenti atzīst, ka filmās attēlotais dzīvesstils (filma „Kokaīns”) ir tas, kas piesaista uzmanību un rada vēlmi dzīvot tāpat. Arī šajā fokusa grupā valdīja uzskats, ka daļa filmas radīja vēlmi pamēģināt narkotikas, bet daļa filmas, atteikties no tām, respektīvi, var secināt, ka filmu pasniegšanas tehnika, pats stāsts un kā tajā tiek pozicionētas narkotikas, ir no svara un tas spēj ietekmēt auditoriju. Filmās izmantoto mūziku, respondenti vērtē pozitīvi un min kā vienu no iemesliem, kāpēc narkotisko un psihotropo vielu pasaule ir pievilcīga, tādejādi var spriest, ka tās izmantošana šajās filmās strādā kā kairinātājs, proti, rada vēlmi pamēģināt narkotikas. Interesants viedoklis valdīja starp respondentiem pie jautājuma par filmā „Vilcienvakte” attēloto draugu grupu, tieši salīdzinot ar meiteņu fokusa grupu, kura neminēja faktu, ka šī grupa ir vairāk kā svešinieki pat ienaidnieki, nevis draugi, taču puīši gan pauda šādu viedokli. To var skaidrot kā faktu, ka meitenēm ir grūti identificēt un noteikt, kāda atmosfēra valda starp zēniem, viņas nespēj vilkt paralēles ar draudzību starp meitenēm, jo katrs no dzimumiem funkcionē un izturas savādāk. Runājot par narkotisko un psihotropo vielu lietošanas paradumiem Latvijā un ASV, respondenti uzskata, ka ir atšķirība, bet ne liela, ja neņem vērā teritoriālo aspektu, respondenti apgalvo, ka arī Latvijā netrūkst atkarīgiem, bet min faktu, ka mēs neesam pietiekami informēti par notiekošo, salīdzinot ar Ameriku. To var skaidrot ar faktu, ka Amerikas pasaule ir daudz pieprasītāka un daudz vairāk attēlota medijos, it īpaši runājot par filmām, jo mūsu ikdiena sastāv no Amerikā veidotām filmām un tādejādi mēs neesam spējīgi izbēgt no viņu

realitātes, daļēji to pat padarot par savu realitāti. Arī šajā fokusa grupas intervijā tika apstiprināts, ka pastāv vēlme pamēģināt narkotikas, tikai tad, ja nepaliktu atkarīgs no tām, kas noved pie tā, ka respondenti apzinās sekas, bet tomēr izvēlas turēties pie apgalvojuma, ka ir gatavi pamēģināt kādu no narkotiskajām un psihotropajām vielām.

SECINĀJUMI

- Filmas ietekme uz cilvēkiem ir atkarīga no tā, kā tā tiek pozicionēta, respektīvi, viss atkarīgs no izmantotās tehnikas. Ja narkotisko un psihotropo vielu pasaule tiek pasniegta kā negatīva, arī auditorijai tiek izraisītas negatīvas emocijas. Ja pasniedz tās pozitīvā gaisotnē, tad auditorijai narkotiskās un psihotropās vielas saistās ar kaut ko pozitīvu.
- Ar humora palīdzību ir iespējams attēlot negatīvo, pozitīvā gaisotnē, tādējādi ietekmējot auditorijas lemtspēju, kas noved pie tā, ka tā nespēj atšķirt, kas ir labs un kas ir slikts.
- Jaunieši spēj domāt loģiski, taču nespēj pieņemt racionālus lēmumus, respektīvi, nespēj uztvert filmu saturu kā nopietnu un tādu, kas attēlo reālas problēmas. Šajā gadījumā rodas pretējs efekts – respondenti vēlas tādu pašu dzīvi, kāda tiek attēlota filmās.
- Rezultātus nav iespējams vērtēt kā līdz galam objektīvus, jo fokusa grupā tika ietverts salīdzinoši mazs skaits jauniešu. Lai iegūtu vēl precīzākus rezultātus, ir nepieciešams veikt padziļinātāku pētījumu un ar lielāku skaitu respondentiem un filmām, kā arī, pētījumu veikt ilgu laika posmu, lai varētu izvērtēt vai mainās cilvēka darbības un pēc tam arī darbības. Tas būtu nepieciešams, lai labāk varētu izmērīt kultivācijas teoriju par to vai intensīva saskarsme ar filmām spēj ietekmēt vairāk par to, kurš ar šo saturu saskaras mazāk.
- Trešās personas efekts apstiprinās fokusa grupas laikā, respektīvi, respondenti saprot, ka narkotiskās un psihotropās vielas ir sliktas, taču tomēr vēlas tās pamēģināt, uzskatot, ka spētu tikai pamēģināt un nepalikāt atkarīgi.
- Pēc fokusa grupas intervijas var secināt, ka vide ir uzskatāma kā viens no noteicošajiem faktoriem narkotisko un psihotropo vielu paradumos.
- Mediju veidotā realitāte un tās vara pār cilvēkiem ir redzama fokusa grupas rezultātos, respektīvi, respondentu apgalvojums, ka pēc filmu noskatīšanās ir vēlme mēģināt narkotikas un dzīvot tāpat kā filmas tēli, liek secināt, ka medijs ir atstājis efektu uz auditoriju, tādējādi izmanot to realitāti.
- Lai arī respondents apgalvo, ka medijs nespēj to ietekmēt, pēc atbildēm ir novērojams pretēja reakcija, respektīvi, ka filmās redzētais saturs to tomēr spēj ietekmēt.
- Holivudas filmas ir Amerikas populārās kultūras radītais produkts, kas spēj ietekmēt cilvēkus. Pēc intervijas var secināt, ka filmas ir minētas kā tās, kas strādā kā rīks, lai

ietekmētu cilvēkus. To var secināt pēc tā, ka tajās atspoguļotā realitāte ir tālu no reālās pasaules (daudz krāšņāka un bieži vien pārspīlēta), tādējādi radot vēlmi dzīvot tāpat kā filmas tēliem.

- Izmantojot dažādus palīgmateriālus, piemēram, mūziku, ir iespējams radīt konkrētu noskaņu filmai, kas rada iespēju, ka filma strādās uz cilvēku prātiem, respektīvi, ja auditorija spēj identificēties ar mūziku un tās pārstāvēto pasauli (piemēram, psihodēliskais roks asociējas ar narkotiku pasauli), pastāv iespēja, ka tie vēlēsies integrēt šādu dzīves stilu arī savā dzīvē.
- Respondenti vērtējami gan kā pasīva auditorija, gan kā aktīva – filmas saturs tika pieņemts un tas ir atstājis iespaidu uz respondentiem, taču saturs tika uzņemts ar piesardzību un apziņu, ka tas spēj ietekmēt.
- Filmu laikā nenoteicamais lietotāja vecums nāk par labu, jo filmas auditorija nespēj līdz galam identificēties ar tēliem, vairāk identificējas ar apkārt notiekošo.
- Mediju efekti uz respondentiem – attieksmes, jo daļēji tika izmainīti uzskati (no sākuma narkotisko un psihotropo pasauli vērtēja kā negatīvu, pēc tam jau vairāk pozitīvu); kognitīvie (izmainīja respondentu domas un realitāti); emocionālie (filmās, kurās narkotikas bija attēlotas negatīvi un tādas, kas atstāj sekas, respondentos izraisīja emocionālu efektu – riebumu, bailes, nesaprašanu).
- Respondenti labāk atceras tās filmas, kuras optimizē viņu garastāvokli (uzlabo to).
- No sociāli kognitīvās teorijas puses var secināt, ka respondenti atceras negatīvās ainas, taču nevēlas koncentrēties uz tajās attēlotajām sekām (narkotisko un psihotropo vielu atstātās sekas), bet lielāku uzsvāru liek uz filmās attēlotajām pozitīvajām lietām – dzīvesstils, kas saistās ar narkotisko un psihotropo pasauli (uzskats, ka tikai bagātie lieto narkotikas). Kā arī – respondenti mācās no filmas tēliem, jo vēlas attēlot viņu darbības, ja būtu tāda izdevība.
- Pētījumā iegūtie rezultāti par to vai Holivudas saturs, kurā redzamas narkotiskās un psihotropās vielas, ietekmē jauniešu realitāti, norāda to, ka Holivudas filmas ir spējīgas ietekmēt jauniešu rezultāti. Fokusa grupas intervija parādīja, ka Holivudas filmu saturs ietekmē cilvēkus, jo intervijas laikā paši respondenti godīgi atzina, cik liels efekts filmām ir bijis uz viņu spēju lemt un pieņemt lēmumus, kas šajā sakarā bija – vai mēģināt narkotikas, vai tomēr nē – kas norāda to, ka medija vara ir eksistējošs fenomēns, kas strādā pilnvērtīgi un ar pozitīviem rezultātiem.

- Autore uzskata, ka pētījuma problēma tika apstiprināta, respektīvi, ka Holivudas filmās, kurās tiek attēlotas narkotiskās/psihotropās vielas atstāj iespaidu uz jauniešiem, jo tika apstiprināts, ka:
 - a. jaunieši uztver saturu un izvēlas to integrēt savā realitātē un tiecas pēc redzamā satura, jauniešiem rodas vēlme pamēģināt kādu no narkotiskajām/psihotropajām vielām;
 - b. Narkotisko/psihotropu vielu attēlošanas filmās spēj ietekmēt viņu realitāti, cik lielā amplitūdā un uz cik ilgu laiku, tas diemžēl nav zināms, tam būtu nepieciešams veikt padziļinātāku pētījumu ar ilgu novērošanu un padziļinātām intervijām.
- Bakalaura darbs var kalpot kā pamats turpmākiem pētījumiem par to kā un vai Holivudas filmas un populārā kultūra ietekmē cilvēku realitāti, kādu efektu tā atstāj uz auditorijām un vai tās spēj izmanīt cilvēku domāšanu un rīcību. Šis darbs var kalpot kā pamats turpmākiem pētījumiem tieši par narkotisko un psihotropo vielu ietekmi uz jauniešiem, jo kā zināms, narkotiku problēma ir viena no visizplatītākajām un ir visgrūtāk apkarojamākā problēma. Šis darbs var kalpot par uzskates materiālu un informācijas avotu, lai katrs lasītājs un pētnieks spēj veikt secinājumu – vai Holivudas filmu saturs ir domāts visām auditorijām, vai tomēr labāk būtu noteikt vecuma ierobežojumus ne tikai grafiskām filmām, bet arī visām pārējām.

PATEICĪBAS

Vēlos pateikt ļoti lielu paldies cilvēkiem, kuri man palīdzēja bakalaura darba izstrādes procesā, jo bez viņiem es nebūtu spējīga to paveikt:

Darba vadītājam Dr. philol. Viktoram Freibergam gan par akadēmisko, gan morālo atbalstu, kā arī par iedvesmu, pacietību, saprašanu, ticību maniem spēkiem un veltīto laiku, šī darba izstrādes procesā.

Ģimenei un draugiem par morālo atbalstu, par ticību maniem spēkiem un iedrošinājumu nepadoties un turpināt darba izstrādi.

Respondentiem par uzticēšanos un piedalīšanos pētījumā, kas sniedza ieguldījumu tā attīstībai, kaut vai daudzi citi to nevēlējās darīt.

IZMANTOTĀ LITERĀRTŪRA UN AVOTI

1. American Psychological Association. (2002). *Developing Adolescents*. USA:DC. P.15. Retrieved May, 25 from <https://www.apa.org/pi/families/resources/develop.pdf>
2. Bandura, A. (2001). Social cognitive theory of mass communication. *Media Psychology*. P.1. Retrieved April 4, 2016 from <https://www.uky.edu/~eushe2/Bandura/Bandura2001.pdf>
3. Biocca, F. (1988). Communication yearbook 11. *Opposing Conceptions of the Audience: The Active and Passive Hemispheres of Mass Communication Theory*. US: Sage Publications, Inc. P.1. Retrieved April, 5, 2016 from <http://www.mindlab.org/images/d/DOC1030.pdf>
4. Berger, A. (2012). *Media and society: a critical perspective*. UK: Rowan & Littlefield Publishers. P.13-16.
5. Brown, N. and Bassey-Duke, V. (2014). *HOLLYWOOD IMPERIALISM ON CALABAR-SOUTH TEENAGERS- THE SCORE SHEET*. P.2. Retrieved March, 22, 2016 from <http://www.eajournals.org/wp-content/uploads/Hollywood-Imperialism-on-Calabar-South-Teenagers-The-Score-Sheet1.pdf>
6. Bryant, J., Thompson, S. (2002). *Fundamentals of Media Effects*. NY: McGraw-Hill. P.76.
7. Chandler, D. (1995). Semiotics for Beginners. *Criticisms of Semiotic Analysis*. Retrieved April, 6, 2016 from <http://visual-memory.co.uk/daniel/Documents/S4B/>
8. Chima, O. Influence of Hollywood Films on the Moral Values of Youths. P.5. Retrieved April 5, 2016 from https://www.academia.edu/5818397/INFLUENCE_OF_HOLLYWOOD_FILMS_ON_THE_MORAL_VALUES_OF_YOUTHS
9. Croteau, D., Hoynes, W. (2000). *Media Society*. USA: Pine Forge Press. P. 261-262.
10. Corner, J. (2011). *Theorising media*. UK: Manchester University Library. P.13-15.
11. Davis, N. (1999). *YOUTH CRISIS*. USA: Praeger Publishers. P.155.
12. Dill, K. (2007). Hearing on “*From Imus to Industry: The Business of Stereotypes and Degrading Images*”. P.2-3. Retrieved February 28, 2016 from <http://www.apa.org/about/gr/science/advocacy/2007/dill.pdf>
13. Fairclough, N. (1995). *Media discourse*. London: Edward Arnold.
14. Franzosi, R. (2007). *Content Analysis: Objective, Systematic, and Quantitative Description of Content*. Retrieved April, 6, 2016 from

- http://www.unive.it/media/allegato/Scuola-Dottorale/2011/allegato/Content_Analysis_-_Introduction.pdf
15. Gerbner G, Gross L, Morgan M, Signorielli N. (1994). Growing up with television: the cultivation perspective. *Media Effects: Advances in Theory and Research*. NJ: Lawrence Erlbaum. P.17–41
 16. Hill, J., Gibson, P. (2000). Film studies. *The film text and film form*. NY: OxfordUniversity Press. P.9.
 17. Jordan, A., Romer, D. (2014). Media and the well-being of children and adolescents. *Wassssup? Adolescents, Drugs, and the Media*. US: Oxford University Press. P.74-75.
 18. Jorgensen, M., Phillips, L. (2002). Discourse Analysis as Theory and Method. P.12. Retrieved April 11, 2016 from <http://www.rasaneh.org/Images/News/AtachFile/27-3-1391/FILE634754469767402343.pdf>
 19. King, N., Horrocks, C. (2010). *Interviews in Qualitative Research*. SAGE Publications, Inc. P.65-66.
 20. Livingstone, S. (2007). *Audiences and interpretations*. P.13. Retrieved April 5, 2016 from [http://eprints.lse.ac.uk/5645/2/Audiences_and_interpretations_\(LSERO\).pdf](http://eprints.lse.ac.uk/5645/2/Audiences_and_interpretations_(LSERO).pdf)
 21. Makamani, R. (2007). *Television and Film as Popular Culture*. Zimbabwe Open University. P.1. Retrieved March, 31, 2016 from <http://ir.nust.na/bitstream/handle/10628/118/Makamani.%20Television%20and%20Film%20as%20popular%20culture.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
 22. Niedola, N. (2015). *Seksisms Holivudas filmās: sieviešu un vīriešu realitātes konstruēšana*. LU:SZF. 11.lpp.
 23. Nabi, R., Oliver, M. (2009). *Media process and effects*. US: SAGE Publications, Inc. P.13-14.
 24. MPAA. (2014). *Theatrical statistics summary*. P.14. Retrieved April 7, 2016 from <http://www.mpa.org/wp-content/uploads/2015/03/MPAA-Theatrical-Market-Statistics-2014.pdf>
 25. Payne, G., Dozier, D. (2007). *Brutal Cops, News Coverage, and Public Perceptions of Law Enforcement: An Experimental Investigation of Reality Construction*. P.1. Retrieved April, 5, 2016 from <http://www.scientificjournals.org/journals2007/articles/1168.pdf>
 26. Perlmaniry edition. (2009). *Social Psychology. Adoloscence and its challenges*. Pearson. P113.
 27. Phillips, L., Jorgensen, M. (2002). *Discourse analysis as theory and method*. London: SAGE Publications, Inc.

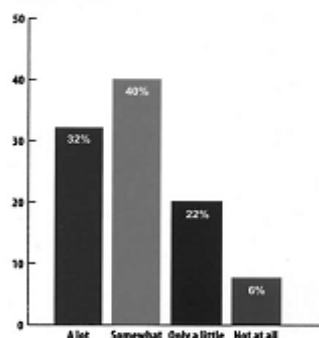
28. Rose, S., Spinks, N., Canhoto, A. (2015). Management Research: Applying the Principles. *Quantative content analysis*. Retrieved April, 6, 2016 from http://documents.routledge-interactive.s3.amazonaws.com/9780415628129/Chapter%206%20-%20Quantitative%20content%20analysis%20final_edited.pdf
29. Rožukalne, A. (2011). Kas? Kur? Kāda? Mūsdienu mediju auditorija. Rīga: Turība. 14.lpp.
30. Russel, K. (2007). *THE CHANGING FACE OF YOUTH: MASS MEDIA CULTURE AND THE LIFE OF THE AMERICAN TEEN*. P.1. Retrieved February, 25, 2016 from https://repository.library.georgetown.edu/bitstream/handle/10822/551607/etd_kvr2.pdf?sequence=1
31. Santrock, J. (2001). *Adolescence*. NY: McGraw-Hill. P.45.
32. Singer, D., Singer, J. (2001). Handbook of children and the media. *Children, Adolescents, Drugs and the media*. US: SAGE Publications, Inc. P.415-416.
33. Storey, J. (2008). Cultural Theory and Popular Culture, 5th edition. Routledge. P.1. Retrieved February, 25, 2016 from https://uniteyouthdublin.files.wordpress.com/2015/01/john_storey_cultural_theory_and_popular_culturebookzz-org.pdf
34. Strasburger, V. (2004). CURRENT PROBLEMS IN PEDIATRIC AND ADOLESCENT HEALTH CARE. *Children, Adolescents and the Media*. P.54. Retrieved March 21, 2016 from https://www.researchgate.net/publication/6935595_Children_Adolescents_and_the_Media
35. Strasburger, V., Wilson, B., Jordan, A. (2014). *Chridlren, adolescents, and the media*. UK: SAGE Publications, Inc. P.15-17.
36. Semotam, J. Public perception of A8 migrants: the discourse of the media and its impacts. Retrieved April 11, 2016 from http://www.gla.ac.uk/media/media_222201_en.pdf
37. Shary, T., Seibel, A. (2007). *Youth Culture in Global Cinema*. US: University of Texas press. P.2.
38. Uricchio, V. (1994). Reframing Culture: The Case of the Vitagraph Quality Films. *Displacing Culture*. Retrieved March 31, 2016 from <http://web.mit.edu/uricchio/Public/pdfs/pdfs/Displacing%20Culture.pdf> P.3.
39. van Dijk, T. (1998). *Critical discourse analysis*. P.7. Retrieved April 11, 2016, <http://www.discourses.org/OldArticles/Critical%20discourse%20analysis.pdf>.

40. van Dijk, T. (2001). *Discourse, Knowledge and Ideology*. Retrieved April 11, 2016 from
<http://www.discourses.org/OldArticles/Discourse,%20Knowledge%20and%20Ideology.pdf>
41. van Dijk, T. *Power and New Media*. P.2. Retrieved, April, 2, 2016 from
<http://www.discourses.org/OldArticles/Power%20and%20the%20news%20media.pdf>
42. Vasan, A. (2010). *Films and TV: Viewing patterns and influence on behaviours of college students*. P.8. Retrieved April 7, 2016 from
http://www.popcouncil.org/uploads/pdfs/wp/India_HPIF/013.pdf
43. Weyers, B. *The Internet's Impact on Our Thinking*. Retrieved April, 5, 2016 from
<https://www.nshss.org/media/1497/weyers.pdf>

PIELIKUMI

1.pielikums. Trešās personas efekts

How much, if at all, do you think the sexual behaviors on TV influence the sexual behaviors of teens your age?



How much, if at all, do you think the sexual behaviors on TV influence your own sexual behavior?

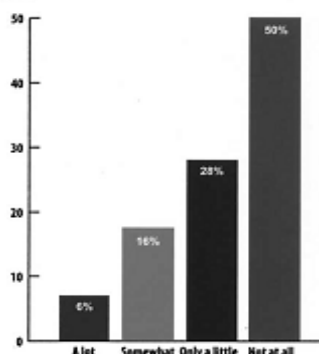
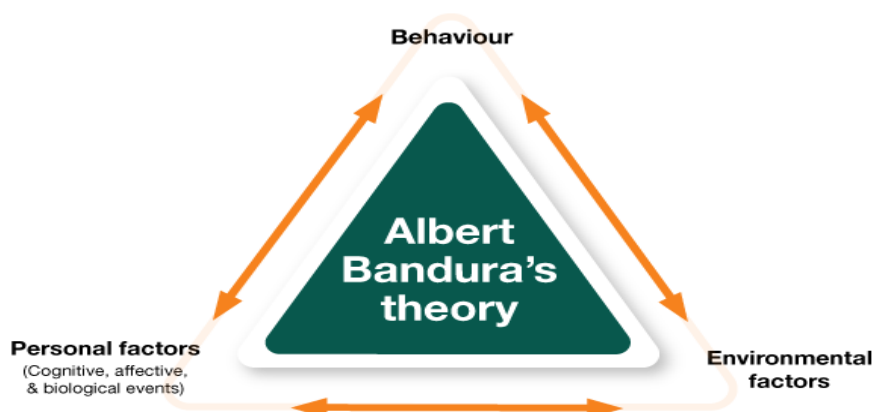


FIG 1. The "third-person effect." Teenagers (and adults) believe that the media affect everyone but themselves.¹⁴⁴ Reprinted with permission.

1.att. Trešās personas efekts

2.pielikums. Alberta Banduras kognitīvais modelis



Filmas „Rekviēms sapnim” (*Requiem for a Dream*) apraksts

Filma savu uzmanību centrē uz narkotikām un kā tās iznīcina prātu, ķermeni un dvēseli. Stāsts ir par četrām cilvēku dzīvēm (Harijs, Sāra, Meriona un Tairons), kuru realitāte ir diezgan skarba, visi četri ir narkomāni un viņu dzīves ir raksturojamas kā neveiksmīgas, jo, lai gan ir ar cēliem mērķiem, padodas un sāk lietot narkotikas, kas noved pie dažādiem scenārijiem, kuri visi kā viens ir neveiksmīgi.⁷⁸

Filmas „Kokaīns” (*Blow*) apraksts

Filmas pamatā ir patiess stāsts par Džordžu Jangu (*George Jung*), amerikāņu narkotiku dīleri. Stāsts, kurā viss koncentrējas ap narkotikām, seksu un ballītēm. Galvenais stāsta tēls ir Džordžs, kura dzīve ir risku piepildīta, viņš vienmēr tiecas pēc augstāk un labāk, viņš visu savu dzīvi balstīja uz adrenalīnu un to, lai būtu labāks par visiem citiem, tieši tāpēc arī radās viņa vēlme kļūt par labāko narkotiku dīleri visā ASV.⁷⁹

Filmas „Panika adatu parkā” (*The Panic in Needle Park*) apraksts

Galvenais stāsts ir par cilvēku grupu, kuri ir atkarīgi no heroīna un kuri savu brīvo laiku pavada Adatu parkā (Šermana skvērs), kas atrodas Ņujorkā. Pati filma balstās uz mīlas stāstu starp galvenajiem tēliem Helēnu un Bobiju, kuri viens otru iemīl. Bobijs ir harizmātisks un atkarīgs no heroīna, viņš satiek naivo Helēnu un panāk to, ka arī viņa sāk lietot narkotikas, kas noved pie dažādiem notikumiem viņu dzīvē, bet visi tie vijas ap narkotikām un kā tās viņu dzīves padara ar vien sliktākas un sliktākas.⁸⁰

Filmas „Vilcienvakte” (*Trainspotting*) apraksts

„Izvēlies dzīvi. Izvēlies darbu. Izvēlies pagaidu dzīves vietu. Izvēlies apdrošināšanu pie zobārsta, brīvu apģērbu un tam atbilstošu bagāžu. Izvēlies savu nākotni. Bet kādēļ gan lai kāds darītu ko tādu?”

Galvenais stāsts ir par pieciem skotu jauniešiem, kuri aizraujas ar heroīnu, lai izbēgtu no skarbās realitātes. Tomēr, kad tie nonāk aci pret aci ar narkotiku radītajām sekām, šie jaunieši

⁷⁸ IMDb. (2000). *Requiem for a Dream*. The Internet Movie Database. Retrieved May 25, 2016 from <http://www.imdb.com/title/tt0180093/>

⁷⁹ IMDb. (2001). *Blow*. The Internet Movie Database. Retrieved May 25, 2016 from <http://www.imdb.com/title/tt0221027/>

⁸⁰ IMDb. (1971). *The Panic in Needle Park*. The Internet Movie Database. Retrieved May 25, 2016 from <http://www.imdb.com/title/tt0067549/>

viņi saprot, ka pret vientulību, ko izjūt un dzīves grūtībām un sāpēm nav viegls līdzeklis, tāpēc narkotiku atmešana izrādās grūts pasākums. Filma ir par šo jauniešu piedzīvojumiem un savstarpējām attiecībām, kas būtībā balstās uz naža asmens – ir tā draudzība vai nav.⁸¹ Filmas sižets balstās uz Ērvinu Velša (*Irvine Welsh*) romāna „Vilcienvakte” motīviem.

4 .pielikums. Jautājumi.

1. Vai esi lietojis kādu no sekojošām narkotiskajām un psihotropajām vielām – alkohols, marihuāna, kokaīns un/vai heroīns?
 - 1.1. *Kas ietekmēja šo lēmumu?*
 - 1.2. *Vai mediji spēlēja lomu šī lēmuma pieņemšanā?*
2. Vai pamanījāt kopīgas iezīmes ar sevi un kādu no filmas tēliem? Vai Jūs gribētu būt tādi, kā kāds no tiem, neskaitot atkarību?
3. Vai Jūs uzskatāt, ka filmās redzamais dzīvesstils ir pievilcīgs un kaut kas tāds, ko Jūs vēlētos pamēģināt?
4. Vai filmās redzētais narkotisko un psihotropo vielu lietošanas daudzums atstāja iespaidu uz Jums?
5. Vai narkotisko un psihotropo vielu atstātie efekti uz cilvēkiem atstāja uz Jums iespaidu? Vai tādēļ vēlētos tās pamēģināt?
6. Kā Jūs vērtējat filmā „Rekviēms sapnim” narkotisko un psihotropo vielu lietošanas pasniegšanas tehniku (ainas filmēšanas tehnika)? Vai tas radīja vēlmi pamēģināt narkotiskās un psihotropās vielas?
7. Cik lielu lomu Jūsu dzīvē spēlēja mūzika?
 - 7.1. *Vai tās izmantošana filmā „Kokaīns” ietekmēja Jūsu uzskatus par narkotisko un psihotropo vielu pasauli?*
 - 7.2. *Vai tās izmantošana filmā „Vilcienvakte” ietekmēja Jūsu uzskatus par narkotisko un psihotropo vielu pasauli?*
 - 7.3. *Kādas bija Jūsu sajūtas par filmā „Rekviēms sapnim” izmantoto mūziku?*
8. Vai Jums ir iespējams identificēties ar filmā „Vilcienvakte” redzēto draugu grupu? Vai kādu no tā dalībniekiem?
9. Kādas bija Jūsu sajūtas, skatoties ainu filmā „Vilcienvakte”, kur Rentons cenšas atmest heroīnu?
10. Vai, Jūsprāt, atrašanās vieta (piemēram, Latvija pret ASV, tieši Ņujorkas narkotiku vide) spēlēja lomu narkotiku lietošanas paradumos?

⁸¹ IMDb. (1996). *Trainspotting*. The Internet Movie Database. Retrieved May 25, 2016 from <http://www.imdb.com/title/tt0117951/>

11. Vai pēc filmu noskatīšanās vēlējāties pamēģināt/atkārtoti lietot kādu no tajās attēlotajām narkotiskajām un psihotropajām vielām?
12. Ja narkotiskās un psihotropās vielas būtu legālas (tieši marihuāna, kokaīns un heroīns), Jūs tās lietotu? Kāpēc?
13. Ir pierādījums, ka narkotiskās un psihotropās vielas liek cilvēkam justies par sevi labāk, un, ja justos par sevi slikti un nepārlicināti, vai Jūs izvēlētos tās tāpēc lietot?
14. Vai, Jūsaprāt, filmas ir spējīgas ietekmēt cilvēkus un viņu domāšanas paradumus un pēcāk arī darbības?
15. Kura no filmām atstāja uz Jums vislielāko iespaidu?
16. Vai, Jūsaprāt, šīs četras filmas aicina cilvēkus lietot narkotikas vai tomēr atteikties no tām?

5. *pielikums*. Pirmās fokusa grupas atšifrējums

Pirmās fokusa grupas atšifrējums

Dalībnieces pēc kārtas nosauca savu vārdu un vecumu. Pēc tam moderators iepazīstināja ar sevi, pastāstīja, par ko tiek rakstīts darbs un kas ir apspriežamais temats, kā arī, atkārtoti pastāstīja, kur iegūtā informācija tiks izmantota.

Moderators: Vai esi lietojis kādu no sekojošām narkotiskajām un psihotropajām vielām – alkohols, marihuāna, kokaīns un/vai heroīns? Kas ietekmēja šo lēmumu?

Anna: Jā, protams. Lietoju alkoholu, bet tas vairāk kādās „ballītēs” un ir sanācis pamēģināt marihuānu, taču neko vairāk nē. Nu, manuprāt, tas notika draugu dēļ, jo visi to darīja, tāpēc arī es.

Māra: Nē, nelietoju neko no tā, ko minēji.

Līga: Es arī lietoju alkoholu, taču neko vairāk neesmu mēģinājusi. Alkoholu lietoju, jo tā sabiedrībā pieņemts, izklausās stulbi, bet nu tā ir un es diemžēl arī esmu tam upuris.

Ieva: Esmu mēģinājusi alkoholu, marihuānu un kokaīnu, par pēdējo nelepojos...nē, īstenībā nelepojos ar nevienu. Alkohols un marihuāna pašsaprotami, kā jau meitenes minēja – draugi, valdošais uzskats, ka ir jādzer un jālieto marihuāna utt. Bet kokaīnu mēģināju, jo viņš ir dārgi izmaksā un nodomāju, kāpēc gan neizmantot iespēju, ja tāda ir?

Moderators: Vai mediji spēlē lomu šī lēmuma pieņemšanā?

Māra: Noteikti, jo katru dienu nākas saskarties ar saturu, kurā pa labi un pa kreisi tiek „vicināti” dažādi kairinātāji, tad, protams, ka cilvēks panesīsies uz narkotiku lietošanu.

Ieva: (*smejas*) Klau, Māra, Tu mūs sauc par vājiem cilvēkiem?

Māra: (*smejas*) Nē, bet es saku, ka ir viegli salūzt un sākt lietot alkoholu vai narkotikas, ko var redzēt medijos. Es jau arī „knapi” turos visiem kārdinātājiem pretī.

Anna: Es piekrītu Mārai.

Līga: Noteikti, mediji spēlē milzīgu lomu mūsdienu jaunatnes lēmumā lietot narkotikas, ko mēs tomēr esam tehnoloģiju bērni, tāpēc nav jau jābrīnās par to, ka visi ir kaut ko lieto.

Moderators: **Vai pamanījāt kopīgas iezīmes ar sevi un kādu no filmas tēliem? Vai Jūs gribētu būt tādi, kā kāds no tiem, neskaitot atkarību?**

Ieva: „Jāāāāā”, es gribētu būt kā Džordžs no filmas „Kokaīns”. Viņš bija tik harizmātisks un jautrs, un gudrs, un vienmēr izkūlās no jebkuras situācijas. Man ļoti patika. Kopīgas iezīmes ar kādu no tēliem? Hmm, es varu teikt, ka esmu kā lielākā daļa no visiem filmas tēliem – mērķtiecīga, jo viņi visi kā viens centās sasniegt vienu mērķi – eiforiju. Bet nu es vairāk runāju par citām prioritātēm, tieši sevī, man neinteresē eiforija.

Līga: Es sevī atradu kopīgas pazīmes ar Helēnu no „Panika adatu parkā”. Jo es šad tad arī esmu naiva un ļoti ātri uzticos cilvēkiem, man ir grūti pateikt nē.

Māra: Es sajutos diezgan tuva „Vilcienvaktes” tēlam Tomijam, vismaz filmas sākumā, jo viņš bija vienīgais no grupas, kuram interesēja kaut kas vairāk par šīm atkarību veicinošām vielām un man ir tāpat. Žēl, ka viņš nomira. Bet es diemžēl nevēlētos līdzināties nevienam no tēliem, viņi vis kā viens bija bēdīgi.

Anna: Es sevī atradu daudzas iezīmes kā filmas tēliem, jo viņi ir tādi paši cilvēki kā mēs, tikai ar daudz bēdīgāku realitāti. Man ļoti tuvs likās Harijs no „Rekviēms sapnim”, jo viņš sirds dziļumos bija tas, kurš ticēja par labāku rītdienu, taču viņa metodes bija mazliet nepareizas šīs labākas rītdienas sasniegšanai. Un viņš dikti mīlēja Merionu, un man mīlestība ir kaut kas svēts un mīļš.

Moderators: **Vai filmās redzamais dzīvesstils likās pievilcīgs un kaut kas tāds, ko Jūs vēlētos pamēģināt?**

Māra: Viens liels nē, jo sekas ir briesmīgas.

Ieva: Nu jau, nu jau. Nav nemaz tik traki. Man ļoti patika filma „Kokaīns” un es noteikti gribētu dzīvot tāpat kā Džordžs, bet labajos laikos, ne, kad viņš sēdēja cietumā.

Anna: Es arī laikam negribētu.

Līga: Esmu ar Ievu, man arī patika filmā „Kokaīns” attēlotais dzīvesstils.

Moderators: **Vai filmās redzētais narkotisko un psihotropo vielu lietošanas daudzums atstāja uz Jums iespaidu?**

Ieva: Ja godīgi, tad nē, uz mani lielāku iespaidu atstāja narkotisko vielu efekti uz cilvēkiem.

Māra: Mani arī neietekmēja to lietošanas daudzums.

Līga: Piekrītu meitenēm.

Anna: Jā, es pat īsti nepamanīju, cik bieži tās tiek lietotas, jo lielāka uzmanība tika pievērsta atstātajiem efektiem, kā jau Ieva minēja.

Moderators: Vai narkotisko un psihotropo vielu atstātie efekti uz cilvēkiem atstāja uz Jums iespaidu? Vai tādēļ vēlētos tās pamēģināt?

Anna: Jā, filmā „Vilcienvakte” heroīna lietošana tika pasniegta kā kaut kas dzīvi izmainošs, tāpēc radās vēlme to pamēģināt. Taču, ja man nāktos saskarties ar šādu iespēju, es nezinu vai to darītu, varbūt jā, varbūt nē.

Māra: Uz mani visas filmas atstāja negatīvu ietekmi, tieši runājot par narkotikām, tās mani nekādā veidā nemudināja pamēģināt narkotikas. Es visās saskatīju to atstātās sekas un kā tās izposta cilvēku dzīves. Es uzskatu, ka „Rekviēms sapnim” ir jārāda visās skolās un visa vecuma bērniem, jauniešiem, jo tā filma iedzen tīras šausmas pret heroīnu un īstenībā pret atkarību kā tādu.

Ieva: Jā, teikšu godīgi. Filma „Kokaīns” mani ieintriģēja par domu lietot kokaīnu, jo tas dzīvesstils, kas tam nāca līdzīgs bija superīgs, kaut vai saprotu, ka tas realitātē nenotiek tik skaisti, filma lieliski pasniedza to dzīves stilu un lika man vēlēties dzīvot tāpat. Arī „Vilcienvakte” atstāja uz mani iespaidu, jo caur humoru tika pasniegta tik nelāga cilvēku ikdiena un viņu centieni par labāku dzīvi, taču tad, kad viņi lietoja heroīnu, viss palika daudz labāks un viņu sejas un tas apmierinājums, kas tajās bija rakstīts, izraisīja manī vēlmi pamēģināt heroīnu.

Līga: Piekrītu Annai un Ievai, ka gan „Vilcienvakte”, gan „Kokaīns” it tās filmas, kuras ļoti piesaista uzmanību un aizrauj skatītājus, liekot tiem vēlēties pamēģināt ādu no narkotikām. Tāpēc bija veselīgi noskatīties „Rekviēms sapnim” un „Panika adatu parkā”, kam bija pretējs efekts. Taču, ja jāsaka godīgi, tad lielāku iespaidu atstāja pirmās divas filmas, jo mēs tomēr esam cilvēki un cenšamies dzīvē izvēlēties pozitīvo ceļu ne negatīvo.

Moderators: Kā Jūs vērtējat filmā „Rekviēms sapnim” narkotisko un psihotropo vielu lietošanas pasniegšanas tehniku (ainas filmēšanas tehnika)? Vai tas radīja vēlmi pamēģināt narkotiskās un psihotropās vielas?

Māra: Interessants veids, kā pasniegt to visu pasākumu, bet kā jau zināms, Darens (*Darren Aronofsky*) ir ļoti interesants cilvēks un visas viņa filmas ir tādas, kas atstāj iespaidu uz cilvēkiem, bet nu diemžēl tā kā mani neuzrunā tā visa narkotiku padarīšana, tad man jāsaka, ka nē, manī tas neradīja vēlmi pamēģināt narkotikas.

Anna: Šī filma bija ļoti savdabīga, taču pamācoša. Bet, kā tika pasniegta šī narkotiku lietošanas un ietekme uz cilvēkiem manī neradīja vēlmi mēģināt narkotikas.

Ieva: Es pat teiktu, ka šī filma radīja pretēju efektu, nevis radīja vēlmi pamēģināt narkotikas, bet gan teikt tām nē, it īpaši heroīnam, jo nu filma bija biedējoša.

Līga: Mani arī neietekmēja tas, kā narkotiku lietošana tika uzfilmēta.

Moderators: Cik lielu lomu Jūsu dzīvē spēlē mūzika?

Anna: Milzīgu, mūzika ir mana iespēja izbēgt no ikdienas un atrast kaut kādu mieru šajā haosā, ko mēs saucam par sabiedrību. Ikdienā nākas saskarties ar dažādām situācijām, kas ne vienmēr ir patīkamas un dienas beigās, nē, arī dienas vidū vai sākumā, mūzika ir tas, kas mani glābj.

Māra: Jā, man arī mūzika ir ļoti tuva, ar tās palīdzību ir iespējams izteikt tik daudz, ko ar vārdiem diemžēl nevar. Man tas ir komunikācijas ierocis.

Līga: Ļoti labi teikts, Māra un Anna, es Jums abām piekrītu, mūzika ir superīga lieta. Paldies tam, kas kaut ko tādu izgudroja.

Ieva: Esmu 100% ar Annu, runājot par mūziku. Man tā ir viss. Pati arī aizraujos ar mūzikas veidošanu, dziedāšanu, tēlošanu un viss cits, kas ienāk prātā, ko var darīt ar mūziku.

Moderators: *Vai tās izmantošana filmā „Kokaīns” ietekmēja Jūsu uzskatus par narkotisko un psihotropo vielu pasauli?*

Māra: Man patika mūzika, bet tas nemainīja manus uzskatus, tikai padarīja filmas skatīšanos mazliet baudāmāku, jo esmu rokmūzikas fane un šajā filmā šāda veida mūzika bija ļoti daudz.

Ieva: O jā, man šī filma likās tik superīga un tajā izmantotā mūzika, padarīja to vēl pievilcīgāku. Kā jau zināms, mūziku izmanto, lai ainai iedotu konkrētu noskaņojumu, kā, piemēram, tas tika darīts „Vilcienvaktē”, kur katra aina bija ar savu mūziku un tā bija tik ļoti sasaistīta, ka bez tās, ainas nebūtu tik maģiskas. Arī šajā filmā, mūzika lika cilvēkiem noprast, kāds garastāvoklis valda filmā un rada vēlmi dzīvot tāpat.

Līga: Varu mierīgi teikt, ka jā, šī filma lika narkotisko pasauli uztvert diezgan pozitīvi, jo šajā filmā viss tika pasniegts diezgan pozitīvi un tas manī radīja vēlmi dzīvot tāpat un pamēģināt kokaīnu.

Anna: Piekritīšu meitenēm, šajā filmā un arī „Vilcienvaktē” mūzika bija super. Bija viegli identificēties, jo ikdienā arī klausos šādu mūziku. Bet, ja cilvēks neklausās šāda veida mūziku, ir viegli iejusties tajā, jo mums visiem tāda veida mūzika ir labi zināma, tā rada tādu kā piederības sajūtu, tāpēc ir viegli vēlēties dzīvot tāpat kā filmā.

Moderators: *Vai tās izmantošana filmā „Vilcienvakte” ietekmē Jūsu uzskatus par narkotisko un psihotropo vielu pasauli?*

Līga: Neteikšu, ka šajā filmā tieši mūzika bija tā, kas man mainīja vai ietekmēja manus uzskatus par narkotiku pasauli, tur viss kopā spēlēja lielu lomu šo uzskatu izmanīšanā - aktierspēle, pats filmas stāsts, vide, kur tas viss notiek (*Skotija*) un mūzika. Manuprāt, ļoti laba filma un pastāv iespēja, ka šī filmas liek cilvēkiem vēlēties pamēģināt heroīnu, pēc manām domām.

Māra: Arī šajā filmā izmantotā mūzika man patika, taču arī nespēja izmantīt manas domas par narkotiku pasauli. Bet piekritīšu Līgai, ka tur ne tikai mūzika bija super, bet viss pārējais arī. Man ļoti patika skotu valoda, tas piedeva filmai odziņu.

Anna: Es piekrītu meitenēm, tur viss strādāja kopā, lai radītu maģiju.

Ieva: Kā jau iepriekš minēju, noteikti. „Vilcienvakte” arī bija tā filma, kura bez mūzikas vairs nebūtu tas. Šī filma vispār bija kaut kas maģisks, lai arī smags temats, tā spēja noturēt manu uzmanību un nelika novērsties, kad tur notika visas tās šausmas. Daļēji varu teikt, ka filma heroīnu pasniedza daudz jaukāka gaismā, nekā tās, piemēram, bija „Rekviēms sapnim”.

Moderators: *Kādas bija Jūsu sajūtas par filmā „Rekviēms sapnim” izmantoto mūziku?*

Māra: Viens vārds – šermuļi. Šajā filmā viss bija tāds, kas liek kauliem drebēt un vairākas reizes bija tā, ka vēlējos novērsties. Es tagad saprotu, kāpēc filma ir aizliegta daudzās vietās, viņa nav domāta cilvēkiem ar vājiem nerviem, taču tā ir labs pamācošais materiāls.

Ieva: Jā, šajā filmā mūzika bija spēcīgs ierocis sajūtu noteikšanai, spēlēja lielu lomu ainas izpušķošanai, jo bez tās, filma nebūtu spējīga tik ļoti spēlēt uz cilvēku nerviem, kā jau Māra minēja. „Rekviēms sapnim”, manuprāt, aicina cilvēkus nelietot narkotikas un tāpēc man liekas interesanti, ka tā ir aizliegta, jo tā nedara neko traku, tā tikai attēlo realitāti, ko daudzas citas filmas slēpj, izvēloties izpušķot patiesību un padarīt to mīlīgāku.

Līga: Manuprāt, mūzika izvēlēta lieliski, jo piedeva filmai nolemtības piegaršu.

Anna: Es piekrītu Ievas teiktajam. Šajā filmā izmantotā mūzika radīja manī sajūtas, it kā es būtu ļoti kvalitatīvā orķestra koncertā, viss likās tiešām kvalitatīvs un atstrādāts.

Moderators: *Vai Jums ir iespējams identificēties ar filmā „Vilcienvakte” redzēto draugu grupu? Vai kādu no tā dalībniekiem?*

Anna: It kā visas savā starpā esam draudzenes, tāpēc viegli būtu identificēties ar viņiem kā grupu, kā vienu kopumu, bet ar atsevišķiem tās grupas dalībniekiem? Es teiktu, ka nē, pirmkārt jau tas, ka neesam atkarīgas, un otrkārt, man kā meitenei ir grūti identificēties ar vīrieša kārtas pārstāvjiem, lai cik ļoti līdzīgas varbūt nebūtu mūsu personības, es vienkārši nevaru, man vienmēr liekas, ka esmu par viņiem labāka (*smejas*).

Ieva: (*smejas*) nevaru nepiekrīst Annai, nu par to būšanu labākām nekā vīrieši, bet nu mēs, protams, viņu mīlam tik un tā. Bet nu atbildot uz jautājumu – es teiktu, ka Anna uz to ļoti labi atbildēja, ir viegli identificēties kā draugu grupai, bet atsevišķi, varbūt ne tik ļoti.

Līga: Jā, kā draugu grupai, protams, jo nu tādas tak ir simtiem uz pasaules, arī mēs. Ar atsevišķu grupas dalībnieku ne tik ļoti. Varbūt jau kaut kas mūsos ir no katra, neskatoties uz to atkarību no heroīna, bet gan tieši uz personībām.

Māra: Man viegli bija identificēties ar Tomiju, nu pirms atkarības, jo viņa dzīve un viņa prioritātes bija puslīdz veselīgas un normālas, salīdzinot ar pārējiem. Viņš aizrāvās ar veselīgu dzīvesveidu, šad tad lietojot alkoholu, bet neko spēcīgāku.

Moderators: Kādas bija Jūsu sajūtas, skatoties ainu filmā „Vilcienvakte”, kur Rentons cenšas atmest heroīnu?

Anna: Smieklīga, tas bija pirmais, kas man nāca prātā un tik ļoti pārspīlēti ne viņa ciešanas, protams, jo tas noteikti ir grūti, bet vairāk tie efekti, kam viņš gāja cauri. Bet nu tā filma jau tāda bija domāta, jo tomēr ir melnā humora filma, tāpēc viss okei.

Ieva: Jāpiekrīt Annai, man arī likās smieklīgi, bet pati filma bija super, jo man melnais humors ir tuvs un vienmēr esmu bijusi tādu filmu fane.

Līga: Es jutos diezgan neomulīgi, it īpaši tā bērna rāpošana pa griestiem mani biedēja. Tā kopumā varu teikt vienu, ja arī tu lieto narkotikas un uz brīdi jūties septītajās debesīs, to atmešana var būt visai sāpīgs un mokošs process.

Māra: Mana vienīgā doma bija – saki narkotikām nē, ja tu nevēlies sajukt prātā un iztēloties neesošas situācijas un būtu vienkārši traks un būt negods saviem vecākiem, kuri to nav pelnījuši.

Moderators: Vai, Jūsaprāt, atrašanās vieta (piemēram, Latvija pret ASV, tieši Ņujorkas narkotiku vide) spēlē lomu narkotiku lietošanas paradumos?

Māra: Cik esmu redzējusi medijos, nevar nemaz salīdzināt Ņujorku ar Latviju, jo, manuprāt, Ņujorka ir pavisam kaut kas cits, ārpusaulīgs un tur notiekošais ir diezgan traks. Mums te Latvijā narkotiku biznes un lietošana ir bērnu spēles, salīdzinot ar Ameriku.

Anna: Piekrītu Mārai. Tas arī, manuprāt, maina to, cik ļoti medijs ir spējīgs ietekmēt cilvēkus. Mēs šeit Latvijā tik ļoti nesaprotam to narkotiku vidi, it īpaši heroīna lietošanu, mums tā nav izplatīta prakse. Kā varēja redzēt „Panika adatu parkā”, tur tas viss ir normāli, mums te nē, jo, ja var nosaukt parku narkomāniem par godu, tad jau tur viss notiek uz pilnu programmu.

Māra: Vai ne. Tāpēc jau arī visas tās narkotiku filmas dzimst Amerikā, jo tur ir pieprasījums pēc tādām.

Ieva: Noteikti, ka ir atšķirība, Amerika ir sapņu zeme, kā visos medijos un starp cilvēkiem tiek pozicionēts un tur visi iedzīvotāji sniedzas pēc labākas dzīves un narkotikas tiek pozicionētas kā daļa no šīs labās dzīves, jo, ja tu vari atļauties kokaīnu un labu alkoholu, tas nozīmē, ka esi virs vidējā līmeņa, kā to varēja redzēt filmā „Kokaīns”. Un, manuprāt, šī filma lieliski parādīja, kāda Amerika ir patiesībā. Bet varbūt Amerika ietekmējas no Meksikas, ziniet, kā, piemēram, vietējais kaimiņu huligāns ietekmē to labo zēnu (*smejas*).

Līga: (*smejas*) Ieva, nu kā naglai uz galvas ar to pēdējo apgalvojumu. Bet nu es domāju līdzīgi, ka Amerikas narkotiku vide tiek turēta pie dzīvības, pateicoties kaut kāda nezināma sapņa ķeršanai. Kā arī mediji to visu kultivē, tāpēc arī tur ir tādas problēmas.

Moderators: Vai pēc filmu noskatīšanās, vēlējāties pamēģināt/atkārtoti lietot, kādu no tajās attēlotajām narkotiskajām un psihotropajām vielām?

Līga: „Rekviēms sapnim” un „Panika adatu parkā” mani raisīja negatīvas emocijas pret narkotiku lietošanu, bet „Vilcienvakte” un it īpaši „Kokaīns” gluži pretēji, raisīja ziņkāri par kokaīnu un heroīnu. Bet es domāju, ka nekad neko tādu nemēģinātu.

Māra: Neskaitot iedvestās šausmas, visas filmas kā viens man apliecināja, ka ikdienā pienemu pareizo lēmumu, nelietot neko, kas izraisa atkarību.

Anna: Pēc filmu noskatīšanās arī manī radās vēlme pamēģināt narkotikas, it īpaši heroīnu. Bet nu arī es, laikam neko tādu nedarītu un nedarīšu.

Ieva: Teikšu godīgi, pēc filmas „Kokaīns” noskatīšanās, gribējās atkārtoti pamēģināt kokaīnu, jo tas dzīvesstils, kas tam sekoja, ļoti uzrunāja.

Moderators: Ja narkotiskās un psihotropās vielas (tieši marihuāna, kokaīns un heroīns) būtu legālas, Jūs tās lietotu? Kāpēc?

Ieva: Manuprāt, tas neko nemainītu, cilvēki tāpat lieto tās narkotikas un viņas ir salīdzinoši dārgas, tāpēc lielākais vairums tāpat nevar tās atļauties. Cita runa ir par marihuānu, to gan daudzi lieto. Bet vai es? Nezinu, tagad liekas, ka nē, bet kas zina, ja būtu legālas. Laikam jau, ka vairāk sliecas uz jā.

Anna: Es piekřītu Ievai, vienģgais, kas varētu cilvēkus mudināt lietot narkotikas, ja tās būtu legālas ir tas, ka tagad viņi varētu izvairģties no cietuma par pirkšanu un lietošanu. Personģgi es, ja man lģdzekļi atļautu, es noteikti pamģģģinātu kokaģnu, jo filmā „Kokaģns” tas viss tika pasniegts tik skaisti un krāsaini. Varbūt arī heroģnu, jo kā tur viena lģdģja teica, ka tas ir labāks par orgasmu?

Māra: Nē, nelietoju tagad, nelietotu arī tad, ja tās būtu legālas.

Līga: Es labprāt lietotu, jo pagaidām zemapziņā sēž tas, ka tās ir nelegālas un es nevēlos būt likuma pārkāpēja, bet, ja tās būtu legālas, tad noteikti lietotu. Kamēr esmu jauna.

Moderators: Ir pierādījums, ka narkotiskās un psihotropās vielas liek cilvēkam justies par sevi labāk, vai Jūs izvēlētos tās tāpēc lietot, ja justos par sevi slikti un nepārliecināti?

Anna: Hmm, gribētu pamēģināt vienu reizi tādu narkotiku, kas mani apburtu un liktu justies kā princesei (*smejas*), bet nevēlētos to darīt visu laiku, lai nesāktos atkarība, bet tā, kāpēc gan nē.

Ieva: Ja man dzīvē gadītos tā, ka jūtos par sevi nepārliecināti, tad gan jau, ka jā, bet parasti šādas situācijas notiek tad, kad ir jādara kaut kas svarīgs, kā piemēram, jāsniedz runa miljons cilvēku priekšā vai svarīgas darba pārrunas, bet nu tas būtu pārāk riskanti to darīt, jo pastāv iespēja, ka cilvēki pamanīs, ka esi „salietojies”.

Līga: Piekrītu Ievai, ka parasti cilvēki nepārliecināti jūtas tad, kad jādara kaut kas tāds, kas pieprasa izkāpt no komforta zonas. Personīgi es nezinu vai lietotu, es noteikti to izdomātu tajā brīdī, kad justos slikti un nepārliecināti, jo tagad man viss OK, tāpēc grūti teikt.

Māra: Es arī teikšu, ka nē, labāk to visu pārdzīvoju ar saldējuma palīdzību vai eju paskriet. Tās ir manas narkotikas (*smejas*).

Moderators: Vai, Jūsprāt, filmas ir spējīgas ietekmēt cilvēkus un viņu domāšanas paradumus un pēcāk arī darbības?

Anna: Es domāju, ka noteikti, lai kā arī mēs pret to necīnītos, mēs uzskatām, ka esam visstiprākie un labākie un ka neviens nevar veidot mūsu domu, bet tās ir muļķības, ja ne apzināti, tad tas viss notiek neapzināti, katru reizi, kad tu nonāc pie kāda secinājuma vai tevī rodas jauna doma, tā daļēji ir ietekmēta no kaut kurienes, jo mēs tomēr dzīvojam tādā pasaulē, kur individuālisms vairs nepastāv, mēs esam tik saistīti savā starpā, ka diktējam viens otra domu un rīcību.

Līga: „Wow”, nu tu laid, Anna. Bet ideāli pateikts, 100% piekrītu, tāpēc es īsti nezinu, ko vēl pielikt.

Ieva: Es piekritīšu Annai, jo arī man ir nācies saskarties ar to, ka kaut kas ir mani ietekmējis. Un runājot par filmām, tās noteikti strādā kā ideāls ietekmētājs, jo, ja tā padomā, tad divas stundas sēdēt un monotoni skatīties ekrānā noteikti atstāj uz tevi iespaidu, nav iespējams pēc filmas noskatīšanās vienkārši to izmest no prāta un aizmirst, kaut kas no tā paliek. Un it īpaši šādas smagas filmas par narkotikām, tās atstāj vislielāko iespaidu, jo tomēr spēlē uz mūsu nerviem. Kā katrs uz to reaģē, tas ir cits jautājums.

Māra: Es gan nepiekritīšu nevienai no Jums, jo, manuprāt, tas viss ir atkarīgs no tā, kāds ir pats cilvēks, ir grūti ietekmēt kaut ko, kas nevēlas tikt ietekmēts.

Moderators: Kura no filmām atstāja uz Jums vislielāko iespaidu?

Līga: Man patika „Kokaīns”, jo pēc tās noskatīšanās bija dalītas sajūtas un tas man patīk, ka filma spēj gan iepriecināt, gan saskumdināt. Tajā reprezentētais dzīvesstils ļoti uzrunāja, taču beigās man bija ļoti žēl galvenā varoņa, kurš tā arī nesagaidīja savas meitas apciemojumu.

Māra: Noteikti, ka „Rekviēms sapnim”, bet ne to labāko iespaidu, es biju tik ļoti sašutusi pēc filmas beigām, ka nezināju, ko darīt, kliegt vai raudāt.

Anna: Man ļoti patīk romantiskās komēdijas un humoristiskas filmas, tāpēc vislielāko iespaidu uz mani atstāja „Vilcienvakte”, superīga filma. Pierāda to, kas viss dzīvē atkarīgs no

cilvēka un viņa humora izjūtas, lai arī cik slikti neietu, humors izglābj daudzās situācijās. Šī filma padarīja heroīnu diezgan pievilcīgu manās acīs, tik žēl, ka tas sistēmā jāievada caur adatu, man no tām ir bail.

Ieva: Es piekritīšu Līgai. Man arī ļoti patika „Kokaīns”. Vai var kaut ko pateikt par filmu, kas nepatika? (*Moderators signalizē, ka var*). Es ar mokām noskatījos „Panika adatu parkā”, man likās tāda ļoti slikta filma, varbūt tāpēc, ka veca, bet varbūt arī tāpēc, ka tajā notiekošais mani vienkārši neuzrunāja, viss likās tāds tukšs un vienmuļš, nekādas mūzikas, nekādi efekti, nekas.

Māra: Es piekrītu. Šī filma mani nekādā veidā neietekmēja.

Anna: Man gan patika. Lai arī veca, taču tai bija savi plusi. Tā pamācīja, ka dzīvē ir dažādas situācijas un ja neesi spēcīgs cilvēks, tevi ir viegli pavilkt uz visādām muļķībām un ka nākošās devas dēļ, esi gatavs pat pārdot savu ķermeni, diezgan nomācoši, bet pamācoši.

Moderators: Vai, Jūsprāt, šīs četras filmas aicina cilvēkus lietot narkotikas vai tomēr atteikties no tām?

Ieva: Puse no filmām aicina nelietot, otra puse, manuprāt, aicina lietot, lai arī beigas nevienai no filmām nav, ja var teikt, laimīgas. Kā jau iepriekš esmu minējusi, filma „Kokaīns” ir atstājusi lielu iespaidu uz mani. Man patika viss, kas tajā attēlots, it īpaši narkotiku pasaule un tās dzīvesstils. „Rekviēms sapnim” ir tā filma, kas pret narkotikām iedzen šausmas, nopietni, kā Māra pirms tam teica, ka tā filma „reāli” traumē. Arī mani, bet labi, ka izvēlējos to noskatīties pirmo, jo pēc tam pārējās mazināja šoka efektu.

Līga: Es piekrītu Ievai par to, ka puses no filmām aicina lietot un otra, ka nē. Lai arī visās filmās narkotiku pasaule ir attēlota kā tāda, kas var neatgriezeniski sabojāt cilvēka dzīvi, taču divās no tām tā ir pasniegta diezgan krāsaina un forša, tāpēc ir viegli apjukt un arī vēlēties pamēģināt kādu no narkotikām.

Anna: Kā jau iepriekš minēju, tieši par „Panika adatu parkā” tā ir lielisks mācību materiāls, lai saprastu kā labāk nedarīt. Īstenībā visas filmas tādas ir, „Kokaīns” mazāk, bet arī. Es teiktu, ak šīs filmas gan aicina cilvēkus lietot narkotikas, gan nelietot.

Māra: Man personīgi likās, ka visas filmas cilvēkus aicina nelietot narkotikas, jo to sekas ir šausminošas un tādas, kas sabojā dzīvi. Bet es piekrītu Līgai par to narkotiku attēlošanas tehniku. Uzskatu, ka filmas veidotājiem ir jādomā kā viņi pasniedz tās, jo tās taču var redzēt daudzi cilvēki un arī tādi, kuri ir viegli ietekmējami.

Moderators: Paldies par sarunu!

Otrās fokusa grupas atšifrējums

Dalībnieki pēc kārtas nosauca savu vārdu un vecumu. Pēc tam moderators iepazīstināja ar sevi, pastāstīja, par ko tiek rakstīts darbs un kas ir apspriežamais temats, kā arī, atkārtoti pastāstīja, kur iegūtā informācija tiks izmantota.

Moderators: Vai esi lietojis kādu no sekojošām narkotiskajām un psihotropajām vielām – alkohols, marihuāna, kokaīns un/vai heroīns? Kas ietekmēja šo lēmumu?

Jānis: Esmu lietojis alkoholu un marihuānu. Alkoholu tāpēc, ka tas ir visvieglākais veids, kā atvērties, piemēram, ballītēs un esot draugu lokā, no tā paliek jautri un viss liekas desmit reizes foršāks. Marihuānu, jo vēlējos zināt, kā tas ir.

Kārlis: Es, protams, arī esmu lietojis alkoholu, jo nu, kurš to nav darījis. Un esmu lietojis arī marihuānu. Alkoholu lietoju tādu pašu iemeslu dēļ kā Jānis, jo ar to viss ir daudz foršāks. Marihuānu tāpēc, ka man apkārtējie to lieto un man radās ziņkāre par to, kāds ir efekts.

Niks: Arī esmu lietojis gan alkoholu, gan marihuānu un es piekrītu čaļiem par to kāpēc lietoju, man viss tāpat.

Toms: Es arī alkoholu un marihuānu un arī tādu pašu iemeslu dēļ, kā jau čaļi minēja.

Moderators: Vai mediji spēlē lomu šī lēmuma pieņemšanā?

Kārlis: Es teiktu, ka noteikti, ka kaut kādā ziņā spēlē. Viss tas, ko mēs tur redzam spēlē uz mūsu zemapziņu un, manuprāt, ietekmē mūsu darbības. Ir bijušas vairākas reizes, kad skatoties mūzikas videoklipus, ir vēlme būt tādām pašām kā tas dziedātājs.

Niks: Jā, noteikti, ka ietekmē, man dzīvē daudz ir nācies saskarties ar situācijām, kad kaut ko daru, jo redzēju to pa televizoru. Daļēji tā alkohola lietošana arī ir tāpēc, ka visi „krutie”, ko redzam medijos, tā dara.

Toms: Es nepiekrītu, man vienalga, ko kāds pa televizoru dara, es pats izlemju, ko man darīt un ko nē.

Niks: Tā tik tu domā, vecīt, īstenībā, tu tik attēlo citu darbības, pats nemaz to nezinot (*smejas*).

Toms: Ne taču, runā pats par sevi (*smejas*). Es esmu ar spēcīgu un patstāvīgu raksturu apveltīts cilvēks.

Niks: Noteikti (*smejas*).

Jānis: Es piekritīšu Kārlim un Nikam, jo mēs tomēr dzīvojam 21.gs., kas ir tik tehnoloģiju piesātināts, ka nav iespējams izbēgt no tā, ka mediji mūs ietekmē.

Moderators: Vai pamanījāt kopīgas iezīmes ar sevi un kādu no filmas tēliem? Vai Jūs gribētu būt tādi, kā kāds no tiem, neskaitot atkarību?

Toms: Nē, man visi tēli likās diezgan salauzti un vāji cilvēki, tāpēc jau viņi bija narkomāni. Es varbūt varu atrast kaut kādas mazas iezīmes tēlos, kas mums ir kopīgas, taču skatoties kopumā – nē un es nevēlētos būt tādi kā viņi. Ja nu vienīgi būt tik pat bagāts kā Rentons un Džordžs.

Kārlis: Jā, es labprāt līdzinātos Džordžam, jo viņš likās gudrs un zināja, ko dzīvē vēlas, kaut vai tas nebija darbs bankā, bet gan kaut kas nelegāls, bet viņš bija nospraudis mērķi un pēc tā tiecās. Es pat saskatu sevī mazliet no viņa, tā mērķtiecība būt labākam un dzīvot labāk mums ir vienāda.

Niks: Es arī laikam nevēlētos būt kā kāds no tēliem, jo es pats esmu ar sevi mierā un man nav vajadzības būt kādam citam. Un es arī minēšu mērķtiecību kā kopīgo iezīmi, jo lielākā daļa no tēliem bija mērķtiecīgi un ar sapņiem piepildīti cilvēki un es arī esmu tāds pats.

Jānis: Piekrītu Nikam, es arī sevī pamanīju mērķtiecību kā kopīgo iezīmi ar lielāko daļu no tēliem, taču, ja no tiem jāizvēlas, kam vēlētos līdzināties, tad noteikti Džordžam, jo viņš dzīvoja vislabāk no visiem tēliem un es vēlētos tāpat.

Moderators: Vai filmās redzamais dzīves stils likās pievilcīgs un kaut kas tāds, ko Jūs vēlētos pamēģināt?

Jānis: Filmā „Kokaīns” attēlotais dzīves stils bija ideāls un Džonijs Deps no paša sākuma izskatījās tik superīgi, ka bija neiespējami nevēlēties būt tādām pašām. Mani uzrunāja pilnīgi viss, kas tur bija attēlots, bet visvairāk tas dzīves stils, kas seko narkotikām.

Toms: Jā, man arī likās ļoti „kruts” filmā „Kokaīns” attēlotais dzīves stils, visas tās dārgās lietas un mašīnas un sievietes, un narkotikas - es noteikti neatteiktos tā dzīvot.

Niks: Piekrītu puisiem. Man arī daļēji patika „Vilcienvaktē” attēlotais dzīves stils, tā bezrūpība un visatļautība. Tik ideāli, ka vecāki sadzer ar savu dēlu un neraustās, kad visi apkārt lamājas. Es noteikti varētu pierast pie tādas dzīves.

Kārlis: Noteikti, filma „Kokaīns” un „Vilcienvakte” paveica šo darbu, „Vilcienvakte” mazāk, bet „Kokaīns” noteikti.

Moderators: Vai filmās redzētais narkotisko un psihotropo vielu lietošanas daudzums atstāja iespaidu uz Jums?

Kārlis: Nē.

Jānis: Man arī nē.

Toms: Jā, jo vairāk redzēju, ka cilvēki lieto, jo vairāk man arī gribējās pamēģināt. Bet ne skatoties to, kur bija Džareds Leto vai tā Ņujorkas filma, tās gan nosita vēlmi kaut ko lietot.

Niks: Es piekrītu Tomam.

Moderators: Vai narkotisko un psihotropo vielu atstātie efekti uz cilvēkiem atstāja uz Jums iespaidu? Vai tādēļ vēlētos tās pamēģināt?

Niks: Ja koncentrējas uz filmām, kuras narkotiku lietošanu attēloja kā kaut ko negatīvu, tad rodas vēlme nelietot narkotikas, it īpaši heroīnu, bet kokaīns filmās tika attēlots daudz pozitīvāks, kas atkal strādā kā aicinājums to pamēģināt. Tāpēc varu teikt, ka jā, efekti aicina lietot narkotikas.

Toms: Noteikti, it īpaši filmā „Vilcienvakte”, kur heroīns tika pasludināts par kaut ko tādu, kas labāks par orgasmu, kā var nevēlēties to pamēģināt?

Jānis: Man pēc „Kokaīns” noskatīšanās gribējās pamēģināt kokaīnu, jo tam sekoja labs dzīves stils. Arī heroīnu vēlējos pamēģināt, tā paša iemesla dēļ, ko minēja Toms.

Kārlis: Piekrītu Nikam, ka viss atkarīgs no tā, kā šie efekti tiek filmās pasniegti. Ja to dara ar pozitīvu noskaņu, tad cilvēkiem gribēsies tās lietot, ja to parāda kā „Rekviēms sapnim”, tad gan rodas pretējs efekts.

Moderators: Kā Jūs vērtējat filmā „Rekviēms sapnim” narkotisko un psihotropo vielu lietošanas pasniegšanas tehniku (ainas filmēšanas tehnika)? Vai tas radīja vēlmi pamēģināt narkotiskās un psihotropās vielas?

Jānis: Nē, jo tas ir kaut kas pašsaprotams un nebija tā, ka nekad nebiju redzējis, kāds efekts ir no narkotikām. Un arī neradās vēlme pamēģināt narkotikas.

Kārlis: Man arī nē.

Toms: Piekrītu.

Niks: Es arī piekrītu puisiem.

Moderators: Cik lielu lomu Jūsu dzīvē spēlē mūzika?

Jānis: Varu teikt, ka diezgan lielu, mana ikdiena tiek pavadīta ar mūziku fonā un arī pat naktis, jo bieži eju gulēt ar mūziku fonā.

Niks: Man ne tik ļoti, tā eksistē manā dzīvē, taču nespēlē kaut kādu lielu lomu un nav kaut kas tāds, bez ko nevaru izdzīvot. Tā man vajadzīga, kad trenējos, nekam vairāk, es vairāk izbaudu klusumu. Man mājās pilns ar sievietēm, tāpēc man nevajag vēl kādu, kas kliež ausīs, tā jau pietiek (*smejas*).

Toms: (*smejas*) ak, tu nabadziņš. Man tāpat kā Jānim, mūzika manā dzīvē spēlē lielu lomu, ar to saistās visas manas labākās atmiņas. Citreiz liekas, ka esmu savas dzīves mūzikas klipā, man iet tik forši (*smejas*).

Kārlis: Man daļēji, var būt mūzika un viņa var arī nebūt. Atkarīgs no situācijas.

Moderators: Vai tās izmantošana filmā „Kokaīns” ietekmēja Jūsu uzskatus par narkotisko un psihotropo vielu pasauli?

Kārlis: Nē, tā neteiktu, vairāk uzskatu, ka mūzika bija labs papildinājums jau tā labai filmai. Es teiktu, kas tas viss kopā mainīja manus uzskatus par narkotiku pasauli, šī filma, narkotiku pasauli padarīja daudz pievilcīgāku, nekā tā realitātē ir.

Toms: Jā, tā varētu teikt, varbūt neietu tik tālu un teiktu, ka mainīja manus uzskatus, jo tāda veida mūzika jau asociējas un savā veidā reprezentē narkotiku pasauli, jo šie mūzikas gadi bija vistrakākie, tieši narkotiku ziņā, lietoja katrs un daudzi pat tā dēļ nomira. Šajā filmā mūzika vairāk strādāja kā narkotiku pasaules izpušķotāja un parādīja to daudz pozitīvākā gaisotnē nekā tā patiesībā ir.

Jānis: Es piekřītu Kārlim par to, kas visa filma kā kopums mainīja uzskatus un pēc noskatīšanās gribējās dzīvot tāpat. Jo kurš gan negribētu? (*smejas*)

Niks: Mūzika bija laba un kaut kas tāds, kas jau asociējas ar narkotikām, tāpēc uzskatus diži nemainīja, bet vilinoša gan tā bija, nu pamēģināt narkotikas.

Moderators: *Vai tās izmantošana filmā „Vilcienvakte” ietekmēja Jūsu uzskatus par narkotisko un psihotropo vielu pasauli?*

Toms: Arī šajā filmā mūzika bija ļoti laba un, manuprāt, labi atspoguļoja narkotiku pasauli, bet netiktu, ka tā mainīja manus uzskatus, līdzīgi kā „Kokaīna, bet, protams, daudz mazāk, tā reprezentēja šo pasauli un padarīja to pozitīvāku un baudāmāku.

Niks: Šī filma bija ļoti laba un mūzika forši to papildināja, nemainīja manus uzskatus, bet bija patīkami klausīties dažādos skaņdarbus, jo filmā tie bija daudz un dažādi.

Jānis: Es piekřītu Tomam, ka filmā izmantotā mūzika mazliet izpušķoja šo narkotiku pasauli.

Kārlis: Noskaņa līdzīga kā „Kokaīnā”, jo mūzika bija diezgan līdzīga, bet kas šai filmai bija interesants, ka katra no dziesmām likās tieši piemēlta katrai aīnai, kas to padarīja vēl interesantāku.

Moderators: *Kādas bija Jūsu sajūtas par filmā „Rekvīems sapnīm” izmantoto mūziku?*

Toms: Ja godīgi, tad nekādas, atceros, ka tur spēlēja kaut kāds orķestris, bet vairāk par to, neko vairāk.

Kārlis: (*smejas*) izklausies ļoti gudrs un zinošs, Tom. Man gan patika mūzika, palasīju informāciju par filmu un atradu, ka tai speciāli tika sakomponēta galvenā dziesma, kuras nosaukums sākās ar Lux (*Lux Aeterna*), cik atceros, bet nu mūzika, manuprāt, perfekti noteica filmā valdošo garastāvokli.

Toms: (*atbildot Kārlim*) nu ko man darīt, ja neinteresē tāda mūzika, Bēthoven? (*smejas*)

Kārlis: Viss kārtībā, čempion (*smejas*).

Jānis: Ko Jūs peraties, puiši. Atbildot uz jautājumu – man arī patika mūzika, un kā jau Kārlis teica, tā piedeva filmai noteiktu noskaņu, kas bija tāda padrūma, bet tajā pat laikā forša.

Niks: Es tāds pats muļķis kā Toms, man arī mūzika neko ne izteica, ne mainīja, varēja būt, varēja nebūt.

Moderators: *Vai Jums ir iespējams identificēties ar filmā „Vilcienvakte” redzēto draugu grupu? Vai kādu no tā dalībniekiem?*

Niks: Ar draugu grupu varbūt nē, jo viņi īsti nebija draugi, bet runājot par tēliem, tad gribētu teikt, ka es arī esmu tik pat komisks kā Rentons un spēcīgs kā tas dusmīgais draugs (*Begbijs*).

Toms: Man likās tāpat, ka viņi nav draugi, bet tikai eksistē kopā, jo beigās galvenais varonis visus „piekāsa” un paņēma visu naudu. Runājot par atsevišķiem dalībniekiem, es domāju, ka no katra manī ir kaut kas, tādejādi izveidojot kaut ko pavisam citu, bet nu dažas līdzības ir.

Kārlis: Jā, es arī nespēju identificēties ar draugu grupu, jo viņus par tādiem nevar nosaukt, visas filmas garumā bija sajūta, ka viņi visi nevar ciest viens otru, tāpēc arī nes nespēju identificēties ar viņiem kā draugu grupu. Ir grūti saprast, kam es līdzinos individuāli, jo visi tēli ir diezgan salauzti un ar milzīgām problēmām, neuzskatu, ka man ir tādas pašas problēmas, bet nu es domāju, ka vairāk Tomijam, jo nu viņš nav atkarīgs un uzsvaru liek ne tikai uz ballēšanos, bet arī uz citām lietām, kā, piemēram, uz sportu un savu draudzeni.

Jānis: Es piekrītu puīšiem par to, ka viņus nevar uzskatīt par draugu grupu. Un es līdzību saskatīju ar Rentonu, jo man arī šad tad ir tāda vienaldzības sajūta un skatījums uz dzīvi, bet iekšēji tomēr ir kaut kādas sajūtas par apkārtējo un rūp arī, kas notiek pašam ar sevi, gluži kā Rentons.

Moderators: Kādas bija Jūsu sajūtas, skatoties ainu filmā „Vilcienvakte”, kur Rentons cenšas atvest heroīnu?

Kārlis: Kā jau „Vilcienvaktē” – smieklīgi.

Toms: Jā, piekrītu Kārlim, likās ļoti komiski un tik ļoti nereāli, bet nu mēs jau neviens te nezinām kā tas ir, nākt nost no heroīna, tāpēc viegli jau tagad te smieties.

Niks: Tāpēc, ka visa filma ir diezgan humoristiska, arī šī aina nelika domāt par heroīnu kā monsturu, bet vairāk kā neveiksmīgu nedēļas dienu. Viņš it kā mocījās, bet tas viss izskatījās tik viegli izdarāms, ka neatbaidīja mani no heroīna lietošanas, kā to izdarīja Džareda Leto filma („*Rekviēms sapnīm*”).

Jānis: Es noteikti piekrītu Nikam.

Moderators: Vai, Jūsaprāt, atrašanās vieta (piemēram, Latvija pret ASV, tieši Ņujorkas narkotiku vide) spēlē lomu narkotisko un psihotropo vielu lietošanas paradumos?

Jānis: Noteikti, tur Amerikā visi taču ir narkomāni, jo viņiem viss ir atļauts un visa kā tik daudz.

Toms: Noteikti, bet es neteiktu, ka mums Latvijā ir maz narkomānu, ja runā par Rīgu, tad tur to ir čum un mudž, mēs tik reti dzirdam par to un mums tas netiek tik ļoti attēlots medijos, kā tas ir Amerikā. Visas filmas, ko mēs redzam ir Amerikas produkts, tāpēc skaidrs kāpēc liekas, ka tur ir vairāk lietotāju.

Niks: Es piekrītu Tomam.

Kārlis: Es domāju līdzīgi kā Jānis, bet arī teritoriāli ir jāpadomā, ka tur būs lielāks skaits lietotāju nekā Latvijā un arī paradumi ir savādāki, jo viņi dzīvo diezgan atklātā pasaulē, visas acis ir uz viņiem un tur ir lielākas iespējas. Varbūt arī tāpēc, ka viņi dzīvo tik tuvu Meksikai, kas ir narkotiku Meka (*smejas*).

Moderators: Vai pēc filmu noskatīšanās vēlējāties pamēģināt/atkārtoti lietot kādu no tajās attēlotajām narkotiskajām un psihotropajām vielām?

Toms: Jā, man noteikti gribas pamēģināt kokaīnu un heroīnu. Šī vēlme radās pateicoties filmām „Kokaīns” un „Vilcienvakte”, kur tās tika pasniegtas kā kaut kas superīgs.

Niks: Man gribētos pamēģināt kokaīnu, jo tas neliekas tik traks. Bet es laikam teiktu nē heroīnam, jo pēc Džareda Leto („*Rekviēms sapnim*”) filmas noskatīšanās, mani tas mazliet atbaida.

Kārlis: Es arī vēlētos pamēģināt gan kokaīnu, gan heroīnu. Vienīgais, kas neliekas pievilcīgi ir tas, ka heroīns ir jādur vēnās, lai iegūtu to pilno efektu.

Jānis: Es piekřītu puisiem, ka vēlētos pamēģināt gan kokaīnu, gan heroīnu, tik negribētu uzsēsties uz tām.

Moderators: Ja narkotiskās un psihotropās vielas būtu legālas (tieši marihuāna, kokaīns un heroīns), Jūs tās lietotu? Kāpēc?

Toms: Ja varētu atļauties kokaīnu un heroīnu noteikti pamēģinātu, bet nu lai tās lietotu ikdienā, varbūt nē. Vienīgais, ja būtu traki bagāts, tad varētu kokaīnu lietot, jo to „ielās” sauc par bagāto cilvēku narkotiku. Un marihuānu jau lietoju, nav svarīgi vai ir legāla, vai nav.

Jānis: Man līdzīgi kā Tomam, kokaīns un heroīns ir dārgs un es to nevarētu atļauties, bet, ja pēkšņi būtu bagāts, tad noteikti, ka jā un nebūtu jāuztraucas par policistiem.

Niks: Es domāju, ka noteikti, jo tām paliekot legālām, tām augtu pieprasījums un tāpēc tās paliktu arī lētākas, manuprāt.

Kārlis: Esmu ar puisiem, noteikti gribētu kādu no tām (*heroīns un kokaīns*) pamēģināt un ja tās būtu legālas, nebūtu jāuztraucas par sekām.

Moderators: Ir pierādījums, ka narkotiskās un psihotropās vielas liek cilvēkam justies par sevi labāk, un, ja justos par sevi slikti un nepārlicināti, vai Jūs izvēlētos tās tāpēc lietot?

Toms: Jā, es bieži noņemu stresu ar marihuānu, jo tā tiešām palīdz. Bet cik esmu dzirdējis, tad kokaīns baigi strādā uz pašnovērtējuma pacelšanu, tāpēc pirms prezentācijas skolā, kāpēc gan nepamēģināt. Vienīgais man būtu bail tikt pieķertam.

Niks: Jā, kāpēc gan nē, bet nu es esmu diezgan pašpārlicināts, tāpēc nezinu vai man to vajadzētu darīt baigi bieži. Negribētu jau visus vēl vairāk apžilbināt ar savu ego (*smejas*).

Jānis: Ja man dzīvē ietu tik slikti, ka pašnovērtējumu vajadzētu izvilkēt no mēslu kaudzes, tad noteikti, ka jā, bet es tāpat kā Niks, esmu par sevi un saviem spēkiem pārliecināts, man nav vajadzīga šīs pārliecības celšana.

Kārlis: Piekrītu Jānim, ja man dzīvē rasots tāda situācija, ka savādāk nevar, es noteikti pamēģinātu narkotiku, kas uzlabo manu omu un pārliecību par sevi.

Moderators: Vai, Jūsaprāt, filmas ir spējīgas ietekmēt cilvēkus un viņu domāšanas paradumus un pēcāk arī darbības?

Kārlis: Es domāju, ka noteikti. Es pieļauju, ka tas bieži notiek mums pašiem neapzinoties, bet tas notiek, jo nevar būt tā, ka mums ikdienā saskaroties ar tik daudzām filmām, jo to klāsts ir milzīgs, mēs paliksim neskarti. Filmās bieži vien viss tiek attēlots tik nereāli, bet tomēr tā, kā mēs vēlētos, lai mūsu dzīve izskatītos, tāpēc var sanākt tā, ka reālajā dzīvē sākam rīkoties tāpat kā filmas tēli.

Toms: Es gan nepiekrītu, kā jau iepriekš minēju, es uzskatu, ka mēs katrs pats diktējam savu ikdienu un visu to, ko darām.

Jānis: Domāju līdzīgi kā Kārlis, bet vairāk uzskatu, ka mēs to darām apzināti nevis neapzināti, mēs kaut ko redzam filmā un saprotam, ka vēlamies darīt tāpat un aiziet – darām.

Niks: Es noteikti piekrītu gan Jānim, gan Kārlim, ka var būt tā, ka tas notiek gan apzināti, gan neapzināti, jo visi mediji jau gudri un zina kā mūs pareizi apstrādāt.

Moderators: Kura no filmām atstāja uz Jums vislielāko iespaidu? Kāpēc?

Niks: Noteikti „Kokaīns”, jo man patika tā pozitīvā gaisotne, kas tur valda, pēc filmas gribēju dzīvot tāpat. Kā arī Džareda Leto filma, bet tā strādāja uz manām negatīvajām kārpīnām un tagad man naktī grūti aizmigt (*smejas*).

Toms: Man arī patika „Kokaīns” tīri tāpēc, ka tur viss likās pozitīvs un tā narkotiku pasaule tika pasniegta pozitīvā gaisotnē, kas, manuprāt, uzrunā cilvēkus un rodas vēlme dzīvot tāpat. Un man patika arī „Vilcienvakte”, jo bija ļoti humoristiska, kas vienmēr ir laba zīme un nozīme to, ka filma būs izdevusies. Šeit tas humors arī deva priekšstatu, ka tā dzīvot ir „OK”.

Kārlis: Piekrītu Tomam par filmu „Vilcienvakte”, ka caur humoru daudzas lietas tika pasniegtas kā pašsaprotamas un ka tā tam jābūt, tur nav nekas slikts, kaut vai realitātē tā nebūtu. Tas rada viltus priekšstatu par to, ka atkarība ir kaut kas smieklīgs un tāda joka lieta vien ir, bet tā jau realitātē nav.

Jānis: Man, ja godīgi, un es zinu, ka šis ir ļoti nepopulārs viedoklis, patika „Panika adatu parkā”, tā filma bija tik primitīva, nu no filmēšanas viedokļa, ka tai bija savs šarms. Pēc noskatīšanās sapratu, ka naivam būt ir pilnīgi stulbi, jo vari panesties uz sliktām lietām.

Moderators: Vai, Jūsaprāt, šīs četras filmas aicina cilvēkus lietot narkotikas vai tomēr atteikties no tām?

Toms: Es teiktu, ka gan, gan. Dažas no filmām, piemēram, „Kokaīns” un „Vilcienvakte” aicina skatītājus lietot narkotikas, bet dažas, pārējās divas, tomēr nē.

Kārlis: Domāju līdzīgi kā Toms, ka šīs filmas sadalās. Katrā, protams, atrodams kaut kas tāds, kas gan piesaista, gan atbaida, bet vairāk filmas spēlē uz to, ka varētu pamēģināt tās lietot, vismaz man bija tādas sajūtas.

Jānis: Jā, man līdzīgi kā Kārlim, ka filmas vairāk aicina lietot narkotikas, nevis atteikties no tām.

Niks: Es noteikti piekrītu par to, ka filmas dalās savos aicinājumos, bet man spilgti atmiņā palikusi Džareda Leto filma („*Rekviēms sapnim*”), tas gan bija viens nejauks pasākums, heroīnu pēc šīs filmas gan negribētu lietot, bet savādāk bija pēc „Vilcienvaktes” noskatīšanās, tur heroīns likās tāds apietelīgs. Žēl, ka Leto filmu noskatījos pēdējo un tagad man ar to ir jāsadzīvo.

Moderators: Paldies par sarunu!

Bakalaura darbs „Narkotisko un psihotropo vielu diskurss Holivudas filmās: jauniešu realitātes konstruēšana” izstrādāts LU Sociālo zinātņu fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Darba apjoms (neskaitot izmantotos informācijas avotus un pielikumus) ir 147 768 rakstuzīmes (ieskaitot intervālus).

Autors: Nadīna Niedola

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: doc. Dr.philol. Viktors Freibergs

01.06.2016.

Recenzents: pētn. Mg.sc.soc. Ilze Šulmane

Darbs iesniegts Komunikācijas studiju nodaļā 03.06.2016.

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe Dace Valtiņa

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē
____.____.2016. prot. Nr.

Komisijas sekretāre: Mg.sc.soc. Ilze Šulmane